

WÓJT GMINY ŁOMŻA

**STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY ŁOMŻA
DIAGNOZA**

WÓJT GMINY ŁOMŻA

ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁOMŻA

CZĘŚĆ I - DIAGNOZA - tekst jednolity

ZAŁĄCZNIK Nr 1
DO UCHWAŁY
NR XV/136/20
RADY GMINY ŁOMŻA
Z DNIA 19 CZERWCA 2020 R.

Opracował:

zespół projektowy: inż. Marcelin Przesław
mgr Grażyna Paluszkiewicz

Zmiany naniesiono kolorem zielonym

ŁOMŻA, 2019 R.

WÓJT GMINY ŁOMŻA

ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁOMŻA

CZĘŚĆ I - DIAGNOZA - tekst jednolity

ZAŁĄCZNIK Nr 1
DO UCHWAŁY
NR XLII/383/23
RADY GMINY ŁOMŻA
Z DNIA 28 LUTEGO 2023 R.

Opracował:

zespół projektowy: mgr inż. Miłosz Banasiewicz
mgr inż. Ilona Musiałek
mgr Milena Banasiewicz
mgr inż. Patrycja Kosyło
mgr inż. Joanna Jamróż

Zmiany naniesiono kolorem fioletowym

ŁOMŻA, 2023 R.

ZESPÓŁ AUTORSKI

Główny Projektant:

mgr inż. arch. Alicja Mieszkowska - upr.urb. Nr 242/88

Projektanci:

Struktura funkcjonalno - przestrzenna:

/ vV ¹ mgr inż. arch. Alicja Mieszkowska - upr.urb. Nr 242/88^{HTJ/j^}

Środowisko przyrodnicze:

mgr inż. Ryszard Serwatka

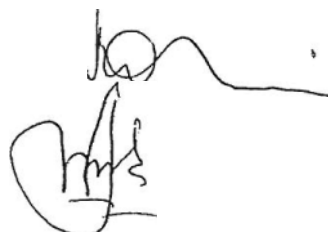
Sfera społeczna, środowisko kulturowe:

inż. Maria Piątkowska

Rolnictwo i gospodarka gruntami:

inż. Tadeusz Borowski

Komunikacja:

mgr inż. Jerzy Przybyłowicz

Zaopatrzenie w wodę, gaz i odprowadzenie ścieków:

mgr inż. Hanna Konarzewska

Elektroenergetyka:

inż. Krystyna Fronczek

Grafika komputerowa:

tech. Bud. Jadwiga Ptaszyńska

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	6
UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	8
UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	14
I. STRUKTURA FUKCJONALNO – PRZESTRZENNA	15
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy	15
2. Struktura funkcjonalno - przestrzenna gminy	16
II. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	20
1. Ocena lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego	20
2. Obiekty i obszary prawnie chronione	29
3. Zagrożenia środowiska przyrodniczego	33
4. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego	36
III. ŚRODOWISKO KULTUROWE.....	39
1. Obiekty i tereny zabytkowe oraz obiekty kulturowe	39
2. Wykaz stanowisk archeologicznych podlegających ochronie Jednaczewo	39
3. Zasady ochrony konserwatorskiej.....	41
IV. SFERA SPOŁECZNA.....	44
1. Obsługa ludności.....	44
2. Ludność i zatrudnienie	46
3. Mieszkalnictwo	48
V. SFERA GOSPODARCZA.....	50
1. Rolnictwo.....	50
2. Charakterystyka indywidualnych gospodarstw rolnych.....	53
3. Pozarolnicza działalność gospodarcza	58
4. Turystyka i rekreacja.....	58
V a. ZŁOŻA KOPALIN i TERENY GÓRNICZE.....	60
VI. KOMUNIKACJA	63
VII. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	67
1. Zaopatrzenie w wodę	67
2. Odprowadzenie ścieków	70
3. Zaopatrzenie w gaz	70
4. Elektroenergetyka	70
VIII. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU	73
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE.....	77

Załącznik graficzny

Diagnoza gminy Łomża skala 1: 25 000

WPROWADZENIE

Podstawę prawną opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łomża stanowią:

- ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U z 1999 r. Nr 15, póź. 139, Nr 41, póź. 412 i Nr 111, póź. 1279, z 2000 r. Nr 12, póź. 136, Nr 109, póź. 1157 i Nr 120, póź. 1268, z 2001 n Nr 5, póź. 42, Nr 14, póź. 124, Nr 100, póź. 1085, Nr 115, póź. 1229 i Nr 154, póź. 1804 oraz z 2002 r Nr 25, póź. 253),
- uchwała Nr IV722/98 Rady Gminy Łomża z dnia 28 grudnia 1998 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomża,
- uchwała Nr XXXIV/183/2002 Rady Gminy Łomża z dnia 29 maja 2002 roku w sprawie zmiany uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomża,
- ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2022 r., poz. 503 ze zm.)
- uchwała Nr XXV/206/21 Rady Gminy Łomża z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomża, zmieniona uchwałą Nr XXIX/235/21 z dnia 30 listopada 2021 r.

Przedmiotem opracowania studium jest gmina Łomża w granicach administracyjnych.

Zakres studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy obejmuje uwarunkowania, cele i kierunki polityki przestrzennej.

W związku ze zmianą polityki przestrzennej gminy odnośnie terenów położonych w miejscowościach **Boguszyce, Konarzyce, Kisiołki**, Stare Modzele, Nowe Kupiski, Podgórze, Bacze Suche, Grzymały Szczepankowskie, na których udokumentowano złoża kopalin, Rada Gminy Łomża podjęła Uchwałę Nr XXXVIII/212/13 z dnia 30 grudnia 2013 r. **oraz Uchwałę Nr VII/60/19 Rady Gminy Łomża z dnia 30 maja 2019 r.** w sprawie przystąpienia do sporządzenia „Zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łomża” określając jako zakres zmian wprowadzenie obszarów udokumentowanych złóż kopalin. Powyższa sytuacja ma związek ze zmianą przepisów odrębnych - ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze, której przepisy wymagają ujawnienia w Studium obszarów udokumentowanych złóż kopalin posiadających zatwierdzoną dokumentację geologiczną. Także wydobywanie kopalin ze złóż jest możliwe, jeśli nie naruszy sposobu wykorzystania nieruchomości ustalonego w Studium. Koncesja na wydobycie kopalin wymaga uzgodnienia z Wójtem na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku jego braku na podstawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Zgodnie z uchwałą Nr XXV/206/21 Rady Gminy Łomża z dnia 24 czerwca 2021 r. zmienioną uchwałą Nr XXIX/235/21 z dnia 30 listopada 2021 r. przedmiotem zmiany studium jest aktualizacja przebiegu drogi ekspresowej nr S61 oraz wskazanie obszarów pod docelowe tereny inwestycyjne. Obejmuje ona tereny o łącznej powierzchni ok. 1 032 ha położone w środkowej oraz północno-zachodniej części gminy. Aktualizacja dokumentu wynika z potrzeb potencjalnych inwestorów, którzy wnioskowali o wyznaczenie nowych terenów pod zabudowę produkcyjną, magazynową i usługową, w tym również z możliwością lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW. Ponadto część terenów zostanie objęta zabudową mieszkaniową jednorodzinną i usługową, zgodnie z wnioskami właścicieli gruntów. Presja inwestycyjna związana jest z budową drogi ekspresowej S61, która będzie pełnić również rolę obwodnicy miasta Łomża. Przystąpienie do zmiany studium miało także na celu zaktualizowanie przebiegu trasy ww. drogi, ponieważ ostateczny wariant inwestycji znacznie odbiega od tego, który został wskazany w dotychczasowej wersji dokumentu studium. Przystąpienie do zmiany studium stanowi działanie wyprzedzające, które pozwoli na uniknięcie niekorzystnych zmian w strukturze

przestrzennej gminy, przy jednoczesnym wsparciu aktywizacji gospodarczej na terenach sąsiadujących z drogą ekspresową. Zmiana studium umożliwi władzom gminy przystąpienie do realizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, kreujących nowe tereny inwestycyjne.

W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- prawa własności gruntów,
- jakości życia mieszkańców,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- występowania udokumentowanych złóż kopalin,
- występowanie terenów górniczych.

W studium określa się w szczególności:

- obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- obszary rolniczej, przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- obszary zabudowane, ze wskazaniem w miarę potrzeb, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem w miarę potrzeb, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikające z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,
- obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny,
- obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania,
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających ze strategii rozwoju województwa zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Części składowe opracowania:

- *Część I - Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego - diagnoza*
- *Część II - Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy*

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Przy opracowaniu uwarunkowań zewnętrznych wykorzystano materiały, wytyczne i ustalenia zawarte w opracowaniach w skali kraju, makroregionu, regionu i województwa.

Gmina Łomża położona jest w zachodniej części województwa podlaskiego, w powiecie łomżyńskim.

Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2010*, która została przyjęta przez Sejmik Województwa w sierpniu 2000 roku, gmina znajduje się w obszarze funkcjonalnym „Zachodnim”. Obszar ten ukierunkowany jest na rozwój nowoczesnego rolnictwa oraz przemysłu przetwórczego.

Powiat łomżyński posiada bardzo dobre warunki glebowe przydatne do upraw roślin intensywnych i przemysłowych. W produkcji zwierzęcej wiodący kierunek stanowi chów bydła mlecznego i trzody chlewnej.

Ważniejsze uwarunkowania zewnętrzne wpływające na rozwój gminy:

- położenie północnej części obszaru gminy w zasięgu krajowej sieci ekologicznej ECO-NET PL oraz Obszarze Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi,
- położenie gminy w obszarze funkcjonalnym Zielone Płuca Polski,
- położenie w Łomżyńskim Parku Krajobrazowym Doliny Narwi,
- przebieg dróg krajowych nr 61 i nr 63,
- przebieg linii elektroenergetycznych: 110 kV relacji Łomża - Zambrów, Ostrołęka - Łomża, Łomża - kierunek Nowogród, Łomża - Wizna,
- przebieg bocznic kolejowej,
- przebieg gazociągu wysokiego ciśnienia,
- przebieg przez obszar gminy drogi ekspresowej nr S61.

Obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego został przyjęty Uchwałą nr XXXVI/330/17 z dnia 22 maja 2017 r. Sejmiku Województwa Podlaskiego. Integralnymi składowymi tego Planu są część tekstowa, część graficzna oraz wykaz ponadlokalnych inwestycji celu publicznego. PZPWP jest zgodny z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, której trzeci cel zakłada poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych, poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej. Jednym z kierunków działań ww. celu jest zarządzanie strategiczne i etapowe inwestycji, w ramach których przyjęto rozwój sieci drogowej, w tym budowę drogi ekspresowej S61 na terenie gminy Łomża.

Zgodnie z ustaleniami Planu, tereny zmiany studium zaliczone zostały do miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta Łomża. W dokumencie wskazano następujące kierunki i zasady realizacji celów polityki przestrzennej województwa, które dotyczą terenu opracowania zmiany studium:

Cel 1. Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków – wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji publicznych ponadlokalnych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania. Kierunki poprawy i rozwoju infrastruktury miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Łomży dotyczą między innymi: rozwoju infrastruktury transportowej drogowej, telekomunikacji i teleinformatyki oraz komunikacji zbiorowej z priorytetem budowy obwodnicy Łomży w ciągu drogi ekspresowej S61 Via Baltica, a także poprawy infrastruktury dla rozwoju inwestycji gospodarczych. Ponadto budowa drogi ekspresowej S61 jest wymieniana jako kierunek współpracy z sąsiadującymi z Podlasiem województwami mazowieckim czy warmińsko-mazurskim.

Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030* przyjętą uchwałą Nr XVIII/213/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 kwietnia 2020 r. Łomża stanowi ponadlokalny ośrodek wzrostu oraz jako miasto średnie o charakterze ośrodka subregionalnego odgrywa ogromne znaczenia w rozwoju całego województwa. Ponadto wzmacnianie jej pozycji powinno opierać się między innymi na rozwijaniu potencjału gospodarczego i poprawieniu atrakcyjności inwestycyjnej bazującej na potencjale

endogenicznym.

Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych obszaru zmiany studium

Zgodnie z wykazem inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym na terenie powiatu łomżyńskiego przewidziano realizację drogi ekspresowej S61 – przedsięwzięcie priorytetowe w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej w granicach województwa podlaskiego.

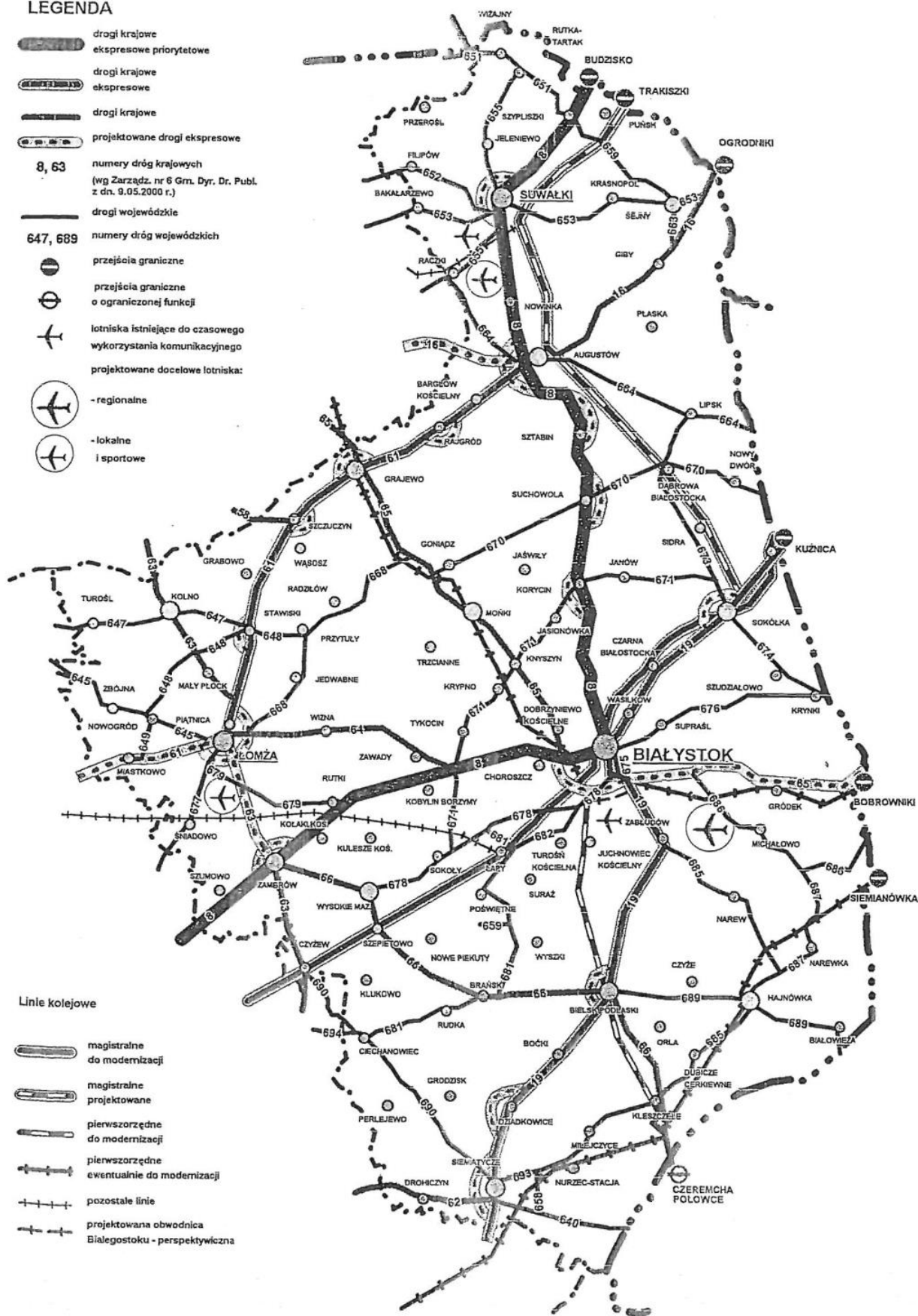
OBSZARY FUNKCJONALNE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

SYSTEMY TRANSPORTOWE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

LEGENDA

- drogi krajowe ekspresowe priorytetowe
- drogi krajowe ekspresowe
- drogi krajowe
- projektowane drogi ekspresowe
- 8, 63 numery dróg krajowych
(wg Zarząd. nr 6 Gm. Dyr. Dr. Publ.
z dn. 9.05.2000 r.)
- drogi wojewódzkie
- 647, 689 numery dróg wojewódzkich
- przejścia graniczne
- przejścia graniczne o ograniczonej funkcji
- lotniska istniejące do czasowego wykorzystania komunikacyjnego
- projektowane docelowe lotniska:
- regionalne
- lokalne i sportowe

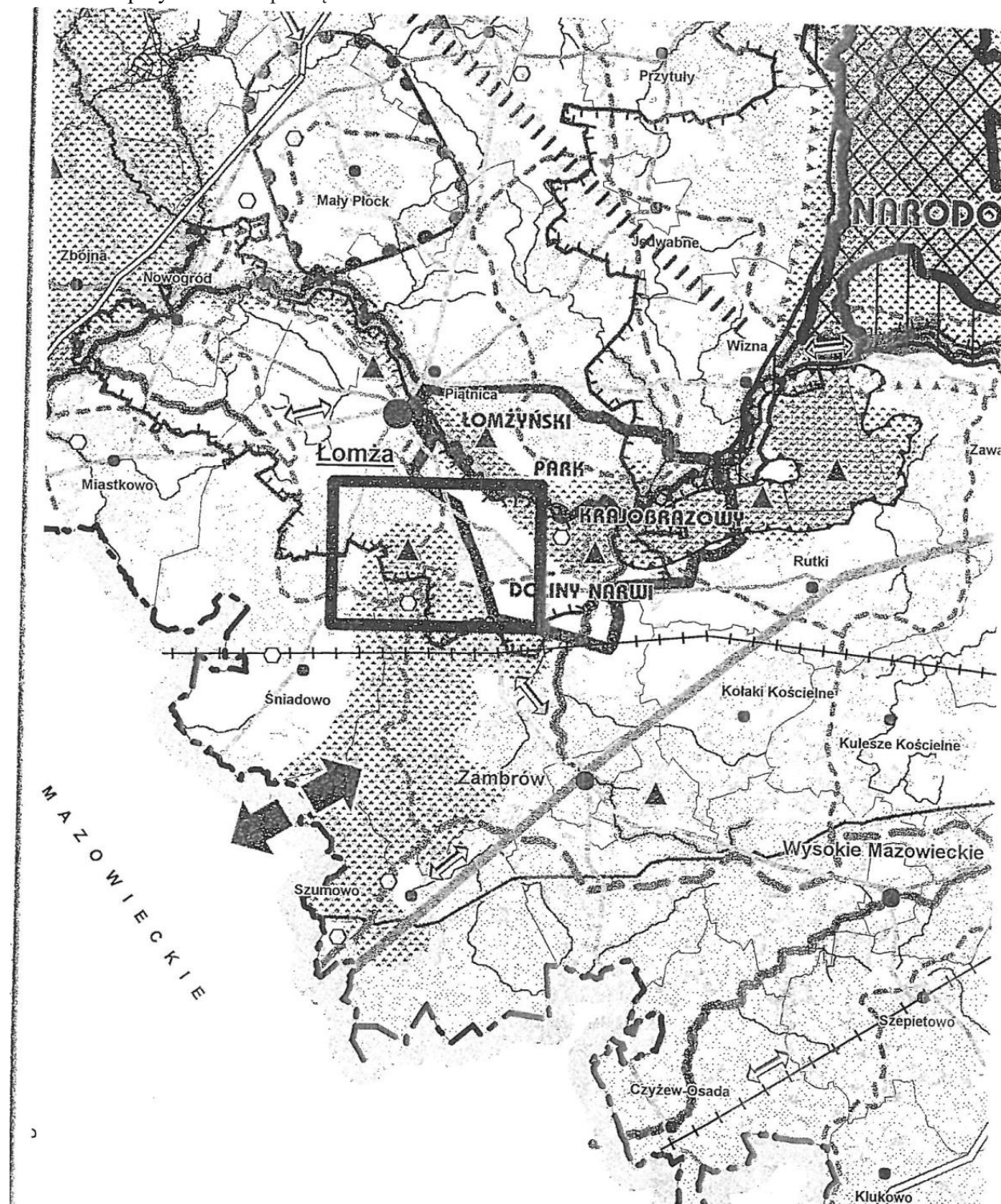

Linie kolejowe

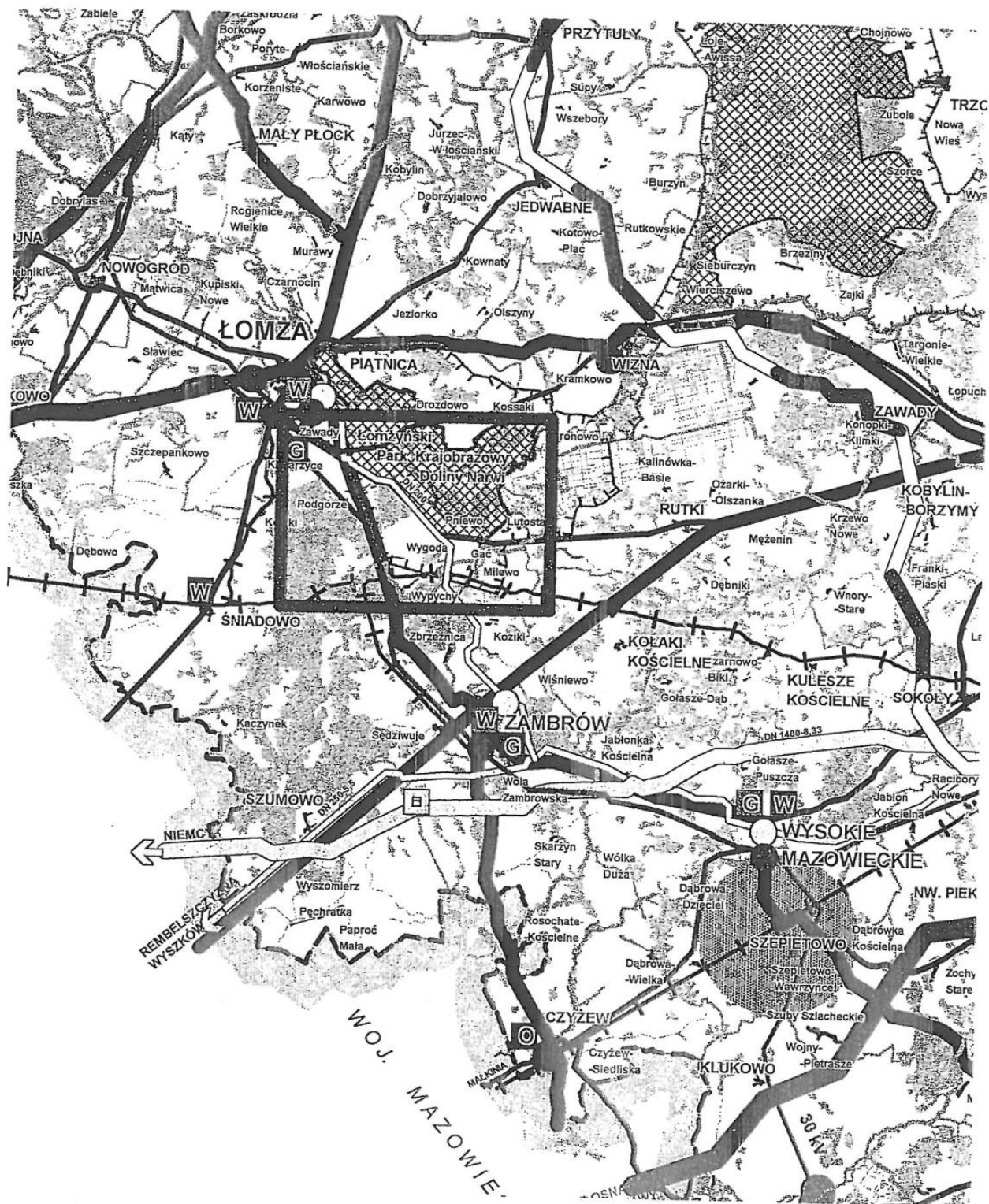
- magistralne do modernizacji
- magistralne projektowane
- pierwszorzędne do modernizacji
- pierwszorzędne ewentualnie do modernizacji
- pozostałe linie
- projektowana obwodnica Białegostoku - perspektywiczna

WYCIĄG Z UWARUNKOWAŃ PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Środowisko przyrodnicze - powiązania

WYCIĄG Z UWARUNKOWAŃ PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
infrastruktura techniczna - powiązania

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

I. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

I. STRUKTURA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNA

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Łomża położona jest w zachodniej części województwa podlaskiego, w powiecie łomżyńskim. Wzdłuż północnej granicy gminy przepływa rzeka Narew.

Gmina położona jest w obszarze „Zielonych Płuc Polski”, w obrębie dwóch makroregionów: Niziny Północno-Mazowieckiej (mezoregiony: Międzyrzecze Łomżyńskie i Dolina Dolnej Narwi) oraz Niziny Północno-Podlaskiej (mezoregiony: Kotlina Biebrzańska i Wysoczyzna Wysokomazowiecka), przy głównych szlakach komunikacyjnych o znaczeniu krajowym. Sąsiaduje z gminami: od północnego - wschodu z gminą Piątnica, od wschodu z gminą Wizna i Rutki, od południa z gminą Zambrów, od południowego - zachodu z gminą Śniadowo, od zachodu z gminą Miastkowo, od północnego-zachodu z gminą Nowogród oraz od północy na niewielkim odcinku z gminą Mały Płock.

Ludność gminy ogółem: 9546 osób - (wg danych Urzędu Gminy - stan na dzień 31.12.2001 roku)

Powierzchnia gminy wynosi 20.698 ha.

Użytkowanie gruntów przedstawia się następująco:

* Użytki rolne, w tym:	15869 ha =>	76,7 %
- grunty orne i sady	10961 ha	
- użytki zielone (łąki i pastwiska)	4908 ha	
* Lasy i grunty leśne	3559 ha =>	17,2 %
* Grunty zabudowane i zurbanizowane, w tym	925 ha =>	4,5 %>
- tereny osiedlowe	182 ha	
- tereny komunikacyjne	715 ha	
- użytki kopalne	28 ha	
* Nieużytki i tereny różne	173 ha =>	0,8 %
* Wody	158 ha =>	0,8 %
* Użytki ekologiczne	14 ha =>	0,0 %

Podstawowa funkcja gminy - rolnicza oraz ekologiczna.

Funkcja uzupełniająca turystyka, turystyczno - edukacyjna, wypoczynkowa.

Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu oraz stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony, stan prawny gruntów obszaru zmiany studium

Przeważająca część obszaru zmiany studium nie jest objęta ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Teren analizy pokrywa się z obowiązującymi dokumentami jedynie w dwóch miejscach: w miejscowości Andrzejki (teren aktualizacji przebiegu S61) oraz we wsi Grzymały Szczepanowskie (planowany teren inwestycyjny). Na trasie przyjętego wariantu projektowanej drogi obowiązują ustalenia planu przyjętego uchwałą Nr XIX/105/12 z dnia 26 czerwca 2012 roku. W granicach zmiany studium wyznaczono tereny rolne oraz drogi wewnętrzne z możliwością realizacji drogi ekspresowej S61. W miejscowości Grzymały Szczepanowskie obowiązuje miejscowy plan przyjęty uchwałą Nr XXIV/157/97 z dnia 24 października 1997 r., w obrębie zmiany studium wyznacza on tereny użytków leśnych, tereny urządzeń i tras komunikacyjnych, parkingi i zieleń urządzoną oraz tereny zabudowy usługowej z zakresu obsługi podróży komunikacji samochodowej. Ponadto przyszły teren inwestycyjny pod drogę ekspresową w miejscowości Kisiółki w niewielkim fragmencie ingeruje w obszar objęty miejscowym planem

zagospodarowania przestrzennego przyjętym uchwałą nr XI/55/07 z dnia 28 września 2007 r. (0,03 ha przeznaczone pod teren infrastruktury technicznej).

Obszar objęty zmianą studium stanowią w głównej mierze wolne od zabudowy użytki rolne posiadające dostęp do dróg publicznych. W kilku podobszarach znajduje się istniejąca zabudowa przemysłowa, w tym farma fotowoltaiczna. W dwóch lokalizacjach występuje zabudowa mieszkaniowa, w granice opracowania wkraczają również fragmenty lasów i zadrzewień (szczególnie wzdłuż trasy budowanej drogi ekspresowej), teren miejscowo przecinają mniejsze ciek wodne. Część terenu zajmuje trwająca inwestycja polegająca na budowie drogi ekspresowej S61. Obszary zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie rozwiniętych systemów osadniczych posiadają pewien dostęp do infrastruktury technicznej (wzdłuż dróg biegną m.in. sieci wodociągowe, istniejąca zabudowa jest wyposażona w infrastrukturę techniczną, obszary zmiany studium przecinają też linie elektroenergetyczne). W miejscowości Jarnuty zlokalizowana jest elektrownia wiatrowa wytwarzająca energię, wysokość całkowita elektrowni wynosi 150 m. Realizacja obiektów produkcyjno-usługowych na gruntach wolnych od zabudowy w większości będzie wymagała doprowadzenia sieci wodociągowej, telekomunikacyjnej, energetycznej czy sieci lub indywidualnych urządzeń kanalizacji sanitarnej. Obszary zmiany studium obejmują tereny wolne od zabudowy, jednak w większości pozbawione wartościowych elementów przyrodniczo-krajobrazowych. Ich lokalizacja stanowi uzupełnienie luk istniejących systemów osadniczych, z kolei sąsiedztwo drogi ekspresowej oraz innych dróg publicznych wyższych kategorii sprawia, że stają się one atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów.

Droga ekspresowa stanowi własność Skarbu Państwa, w granicach opracowania znajdują się również grunty należące do gminy (drogi publiczne) oraz właścicieli prywatnych (w przeważającej części obszaru zmiany studium).

2. Struktura funkcjonalno - przestrzenna gminy

Gmina Łomża to głównie obszar produkcji rolnej. Użytki rolne zajmują aż 76,7% powierzchni ogólnej gminy. Tereny zurbanizowane zajmują jedynie 4,5% ogólnej powierzchni gminy, a w ich strukturze przeważają drogi - 715 ha, tereny zabudowane zajmują tylko 182 ha.

Gmina charakteryzuje się znaczącymi walorami środowiska przyrodniczego. Ochrona konserwatorska obejmuje obiekty i obszary chronione. Na terenie gminy położona jest przeważająca część Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi, fragment Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, rezerwaty i pomniki przyrody. Północne obszary gminy - dolina rzeki Narwi pełnią bardzo ważną rolę obszaru o charakterze łącznikowym, w systemie ponadlokalnych powiązań przyrodniczych. Walory przyrodnicze gminy wzbogaca zachowane środowisko kulturowe.

System osadniczy gminy tworzą 40 jednostki osadnicze.

Najwięcej ludności, powyżej 300 osób zamieszkuje w miejscowościach: Giełczyn, Jednaczewo, Konarzyce, Nowe Kupiski, Pniewo, Podgórze, Siemień Nadrzeczny, Stara Łomża nad Rzeką, Stare Kupiski, Wygoda. Najmniej zaludnione są: Andrzejki, Bożenica, Dłużniewo, Kisiołki, Siemień-Rowy, Stare Sierzputy, Zosin - poniżej 50 osób.

Średnia wielkość wsi wynosi 239 osób.

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 44 osoby/km² przy średniej w województwie podlaskim na terenach wiejskich 26 osób/km², w powiecie łomżyńskim 36 osób/km².

Gmina położona jest w zasięgu oddziaływania regionalnego ośrodka równoważenia rozwoju - miasta Łomża.

System osadniczy gminy oparty jest o wyodrębniony, regionalny, wielofunkcyjny ośrodek równoważenia rozwoju - miasto Łomża, gdzie zlokalizowana jest siedziba gminy.

Mieszkańcy gminy korzystają z licznych usług z zakresu obsługi ludności, obsługi rolnictwa oraz zakładów produkcyjnych zlokalizowanych na terenie miasta.

Jednostki osadnicze gminy to wsie typowo rolnicze z rozwijającymi się funkcjami pozarolniczymi

Funkcję ośrodków wspomagających pełnią:

- w południowej części gminy wieś Wygoda i zespół wsi Gać-Puchały,

- w południowo-zachodniej wieś Konarzyce.

Funkcję usługową pełnią również wsie: Nowe Kupiski, Stare Kupiski, Chojny Młode, Konarzyce, Gielczyn, Wygoda, Pniewo, Siemień Nadrzeczny, Gać.

W pozostałych wsiach występują pojedyncze usługi typu sklep, remiza, zlewnia mleka.

Funkcja produkcyjno-usługowa występuje we wsiach: Konarzyce, Nowe Kupiski, Stare Kupiski, Wygoda, Podgórze, Modzele Wypychy, Chojny Jednaczewo, Gielczyn i Pniewo.

Wsie, w których występują obiekty zabytkowe wpisane do rejestru to: Chojny Młode, Gać, Gielczyn, Konarzyce, Pniewo, Puchały.

Wieś, w której występują zabytki archeologiczne to: Stara Łomża nad Rzeką.

Najbardziej istotnymi elementami decydującymi w układzie przestrzennym gminy jest położenie wokół miasta Łomży (ponadregionalny ośrodek) i wydzielony jego obszar administracyjny, dolina rzeki Narew i układ komunikacyjny.

Przez obszar gminy przebiegają drogi krajowe i wojewódzkie:

- Łomża - Zambrów - droga krajowa nr 63,
- Łomża - Ostrołęka - Warszawa droga krajowa nr 61,
- Łomża - Śniadowo- Ostrów Mazowiecka nr 677,
- Łomża - Nowogród - nr 645,
- Łomża - Mężenin - (do drogi nr 8) i dalej w kierunku Białegostoku nr 679.

Takie położenie gminy bezpośrednio przy drogach o charakterze międzynarodowym i międzyregionalnym powoduje, że Łomża jest ważnym węzłem drogowym i jednocześnie ważną przeprawą drogową przez rzekę Narew. Układ docelowych dróg tranzytowych w rejonie Łomży jest zatem nadrzędny w stosunku do rozwiązań projektowych i funkcjonalnych systemu transportowego gminy i powoduje ograniczenia w obsłudze terenów gminy oraz konflikty komunikacyjne.

Istotnymi elementami w strukturze gminy są linie elektroenergetyczne napowietrzne: 110kV relacji Łomża - Zambrów, Ostrołęka - Łomża, Łomża - kierunek Nowogród, Łomża -Wizna zasilające trzy istniejące stacje transformatorowe 110/15kV w Łomży oraz gazociąg wysokiego ciśnienia stanowiący odgałęzienie w kierunku Łomży o średnicy 200 mm od gazociągu relacji Białystok - Rembelszczyzna o średnicy 250 mm.

Z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze gminy oraz prawnie wydzielony obszar Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi nie wydzielono dodatkowo jednostek strukturalnych.

Na obszarze Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi obowiązują zasady gospodarowania określone w zatwierdzonym planie ochrony parku.

Strukturę funkcjonalno -przestrzenną gminy przedstawiono na mapie w skali 1:25 000.

Uwarunkowania wynikające z diagnozy przygotowanej na potrzeby strategii rozwoju gminy

Strategia Rozwoju Gminy Łomża do roku 2020 została przyjęta uchwałą Nr XV/83/15 Rady Gminy Łomża z dnia 27 listopada 2015 r. Przeprowadzona na potrzeby opracowania dokumentu diagnoza społeczno-gospodarcza wykazała między innymi następujące uwarunkowania:

- korzystne położenie geograficzne: na głównym szlaku transportowym o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym, bliska odległość do kluczowych ośrodków gospodarczych w skali regionalnej i międzynarodowej,
- rosnąca liczba mieszkańców,
- wysoka atrakcyjność osiedleńcza, rozwój budownictwa mieszkaniowego jako efekt suburbanizacji Miasta Łomża – renta położenia,
- budowa obwodnicy Łomży oraz miejscowości Stare Kupiski i Konarzyce jako szansa na powstanie nowych terenów inwestycyjnych,
- degradacja istniejącej sieci drogowej w wyniku presji przekraczającej jej możliwości techniczne,
- niski stopień wykorzystania OZE oraz nowoczesnych technologii opierających się o ekologiczne

i energooszczędne rozwiązania,

- niska liczba podmiotów zajmujących się wsparciem biznesu oraz rozwijaniem ekonomii społecznej,
- słabe przygotowanie i uzbrojenie już istniejących stref aktywności gospodarczej, niska atrakcyjność oferty inwestycyjnej,
- zła jakość infrastruktury drogowej, wysokie potrzeby inwestycyjne w tym zakresie.

II. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

II. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

• Ocena lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego

.1. Położenie geograficzne

Według fizyczno-geograficznego podziału Polski (J. Kondracki) obszar gminy Łomża położony jest w obrębie dwóch makroregionów:

- część wschodnia i południowo-wschodnia należy do makroregionu Nizina Północno-Podlaska (mezoregiony: Kotlina Biebrzańska i Wysoczyzna Wysokomazowiecka),
- część północna i zachodnia należy do makroregionu Nizina Północnomazowiecka (mezoregiony: Dolina Dolnej Narwi i Międzyrzecza Łomżyńskiego).

.2. Rzeźba terenu

Rzeźba obszaru będącego przedmiotem zainteresowania związana jest z akumulacyjną i działalnością najmłodszego stadia zlodowacenia środkowopolskiego oraz akumulacyjno-erozyjną działalnością wód lodowcowych i rzecznych w okresie zlodowacenia bałtyckiego. Procesy denudacyjne, soliflucyjne i wietrzenie mrozowe zachodzące w warunkach panowania klimatu peryglacjalnego doprowadziły do pewnego złagodzenia rzeźby poprzez obniżenie wzniesień i złagodzenie stoków oraz wypełnienie obniżień.

Dominującą formą jest wysoczyzna morenowa pagórkowata, położona na wysokości 105 - 140 m npm, o przeważających spadkach poniżej 5% i ogólnym nachyleniu w kierunku dolin rzecznych. W północnej, wschodniej i południowo-wschodniej części wysoczyzna opada do doliny Narwi stromą krawędzią.

Wysoczyznę wyróżnia szereg form urozmaicających jej powierzchnię i są to:

- strefa krawędziowa występująca w północno-środkowej części obszaru gminy o wysokości względnej 10 - 40 m, i przeważających spadkach powyżej 10%,
- wzgórza moreny czołowej w formie pojedynczych pagórków, bądź garbów i wałów występujące w południowo-zachodniej części obszaru gminy o wysokościach względnych ponad 10 m i spadkach, w przewadze, powyżej 10%,
- pagórki i wzgórza kemowe występujące w północnej części gminy o wysokościach względnych 5 - 10 m i spadkach, z reguły ponad 10%,
- równina sandrowa zajmująca obszar poniżej wymienionej strefy czołowo-morenowej (w północnej części opracowania), prawie płaska (nachylona w przewadze poniżej 5%) i wyniesiona 118 - 130 m npm.,
- dolinki erozyjne-denudacyjne o nieckowatych, płaskich dnach i na ogół stromych zboczach, z reguły suche i tylko okresowo prowadzące ciekę epizodyczne, często zakończone stożkami napływowymi,
- dolinki fluwialno-denudacyjne o płaskich, często podmokłych dnach, wykorzystywane przez ciekę stałe, rzadziej okresowe,
- zagłębienia bezodpływowe powstałe w wyniku nierównomiernej akumulacji lodowcowej, bądź wytapiania się mniejszych brył martwego lodu,
- rozległe obniżenia o założeniach wytopiskowych, wypełnione holoceną akumulacją bagienną, wciągnięte we współczesną sieć dolinną (występują głównie w zachodniej części obszaru gminy),
- pola piasków przewianych, którym towarzyszą małe formy wydymowe, występujące w rejonie Starych Kupisk, Sierzput Młodych i Mikołajek.

Poza wymienionymi wyżej formami naturalnymi, na obszarze gminy występują dość liczne formy pochodzenia antropogenicznego i są to: wyrobiska poeksploatacyjne (częściowo zrehabilitowane), groble, wykopy, nasypy drogowe, grodziska itp.

Położenie geograficzne i rzeźba terenu obszaru zmiany studium

Obszary objęte opracowaniem znajdują się w granicach:

- Doliny Dolnej Narwi, która jest wyraźnie zaakcentowana w krajobrazie Niziny Północnomazowieckiej. Dolina składa się z kilku odcinków rzeki Narew. W sąsiedztwie Łomży jest ona stosunkowo wąska i posiada strome zbocza. Zajmuje podmokły, łukowy teras zalewowy po którym meandruje rzeka. Zwężenie to tworzy rodzaj przełomu przez otaczające je wysoczyzny. W granicach Doliny Dolnej Narwi zlokalizowany jest fragment obszaru opracowania wysunięty najdalej na północ (miejscowości: Jednaczewo, Stare Kupiski), przeznaczony pod drogę ekspresową.
- Międzyrzecz Łomżyńskiego, będącego wysoczyzną morenową położoną pomiędzy Doliną Dolnej Narwi a Doliną Dolnego Bugu. Jest ono wzniesione o ok. 100-120 m n.p.m. Jego wschodnią granicę stanowi podnóże wału kemowo-morenowego, o przebiegu północ-południe. W granicach Międzyrzecza Łomżyńskiego mieści się większość terenów objętych zmianą studium.

.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne

Pod względem geologicznym obszar gminy leży w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej. Podrzedną jednostką tektoniczną (wg Pożaryskiego) tej części platformy jest antekliza mazursko-białoruska. Wyniesienie to budują utwory trzeciorzędowe.

Podłoże czwartorzędu budują głównie iły i mułki miocenu oraz iły pliocenu (wschodnia część). W środkowej części gminy przebiega południkowa głęboka dolina (na linii Łomża-Giełczyn), w której podłoże odpreparowane jest do osadów oligoceńskich, a w jej centralnej części aż do margli z krzemieniami mastrychtu (górną kreda). Strop osadów oligoceńskich (iłów i pyłów) ujmuje wiercenie archiwalne w Konarzycach na głęb. 190 m.

W skład utworów czwartorzędowych, których miąższość prawdopodobnie przekracza 100 m, wchodzi utwoi plejstoceny reprezentowane przez warstwy akumulacji lodowcowej (gliny, piaski), przewarstwione utworami akumulacji wodnolodowcowej (piaski, żwiry) i zastoiskowej (iły i mułki) oraz utwory holoceny.

Z utworów plejstoceny na obszarze gminy występują:

- utwory zastoiskowe reprezentowane przez iły i iły pylaste, zalegające w podłożu od 1,0 m do 4,0 m, stwierdzone w wierceniu archiwalnym w Jarnutach,
- utwory lodowcowe (zwałowe) reprezentowane przez gliny pyliste i piaszczyste o różnej konsystencji (w przewadze twardoplastyczne) oraz piaski gliniaste. Miąższość tych utworów przekracza 4,5 m. Występują zwartymi płatami w rejonie miejscowości Stare Kupiski i Stare Sierpuły (na północy), Mikołajki, Dłużniewo, Boguszyce, Giełczyn i Kisiołki (w centralnej części) oraz Milewa i Lutostani (na południu),
- utwory lodowcowe reprezentowane przez zagęszczone piaski różnoziarniste, żwiry i po-spółki z otoczkami o miąższości przekraczającej 4,5 m. Budują one powszechnie wysoczyznę morenową obszaru gminy,
- utwory lodowcowe (czołowo-morenowe) reprezentowane przez piaski i żwiry (zagęszczone) o bardzo zróżnicowanych frakcjach z soczewkami i wkładkami piasków gliniastych i glin piaszczystych (twardoplastycznych), o miąższości ponad 4,5 m. Występują głównie w okolicy Starych i Nowych Kupisk, Dłużniewa, Giełczyna i Wyrzyk oraz w rejonie Podgórze, Starych Modzel i Baczy Suchych, tworząc tak zwany Wał Czerwonego Boru,
- utwory wodnolodowcowe (kemowe) reprezentowane przez zagęszczone piaski i żwiry o różnych frakcjach, o miąższości ponad 4,5 m. Występują one w północnej części obszaru gminy w rejonie Bożenicy, Sierput Młodych i Grzymał Szczepankowskich oraz na południu w okolicy Wyrzyk,
- utwory wodnolodowcowe (sandrowe) reprezentowane przez średnio zagęszczone i zagęszczone piaski oraz podrzędnie żwiry, występujące zwartymi płatami w rejonie Bożenicy, Chojn,

Mikołajek (na północy) oraz na wschód od Wału Czerwonego Boru, utwory rzeczno-zbiornikowe reprezentowane przez piaski średnio zagęszczone, drobne pyły gliny przewarstwione namułami organicznymi o miąższości ponad 4,5 m, tworzące wąskie listwy w północnej części obszaru gminy oraz w obrębie doliny Łomżyczki,

- utwory rzeczne reprezentowane przez piaski średnio zagęszczone, w przewodzie drobne i średnie, lokalnie gliniaste i pylaste oraz żwiry i pospółki o miąższości ponad 4,5 m. Występują zwartymi płatami w rejonie Jednaczewa oraz w rejonie miejscowości Gać i Lutostań, tworząc wąskie listwy tarasu nadzalewowego.

Z utworów młodoplejstoceniowych i holoceniowych na obszarze gminy występują:

- utwory eoliczne reprezentowane przez piaski drobnoziarniste i pylaste luźne o miąższości od 1,0 m do 3,0 m, budujące pojedyncze formy wydymowe i pola piasków przewianych, występujące płatami w rejonie Starych Kupisk, Sierput Młodych i Mikołajek,
- utwory bagienne, rzeczne i deluwialne reprezentowane przez torfy w różnym stopniu rozkładu i miąższości ponad 2,0 m, dominujące w dolinach rzek: Narew, Gać i Łomżyczka oraz namuły, mułki i piaski budujące taras zalewowy Narwi, dna dolin fluwialno-denudacyjnych i erozyjno-denudacyjnych oraz obniżen,

Na terenie gminy Łomża prowadzone były dość intensywne prace poszukiwawcze złóż kruszywa naturalnego grubego (piasków ze żwirem) i drobnego (piasku) oraz surowców ilastych. Przebadano również 13 torfowiska, głównie w dolinie Narwi. Prace te doprowadziły do udokumentowania następujących złóż surowców:

- W rejonie Podgórze złoża piasków do produkcji cegły wapienno-piaskowej. Miąższość złoża wynosi średnio 14,7 m, grubość nadkładu - średnio 0,95 m. Zasoby bilansowe w kategorii €2 wynoszą 8 652 tys.m³. Złoże to obecnie nie jest eksploatowane i raczej nie przedstawia perspektyw eksploatacyjnych, z uwagi na pokrycie jego obszaru zwartą szatą leśną.
- W rejonie Podgórze niewielkie złoża piasków przydatnych do celów budowlanych. Zasoby tego złoża wynoszą 193,1 tys. ton. Złoże jest własnością prywatną i nie jest eksploatowane.
- Eksploatowane złoża piasku i pospółki w rejonie Nowych Kupisk (Kupiski Nowe II) o zasobach: pospółki 53 tys. ton i piasku 193 tys. ton. Miąższość złoża (pospółki i piasku) wynosi od 2,3 m do 8,3 m (średnio 6,6 m). Nadkład do 2,5 m (średnio 1,6 m), a jego kubatura wynosi 30 tys. m².
- Eksploatowane złoża kruszywa na gruntach wsi Gać (w niedalekiej odległości od Pniewa), zalegające na obszarze 8,2 ha, o średniej miąższości około 3 m, miejscami około 6-7 m. **Aktualnie zasoby złoża zostały wyeksploatowane, a koncesję na wydobycie wygaszono.**
- W rejonie Pniewa złoża kruszywa o średniej miąższości 7,9 m. Surowiec oceniono jako przydatny do produkcji betonów i dla budownictwa ogólnego. Zasoby złoża wynosiły 249 560 ton. Było ono intensywnie eksploatowane. Aktualnie jego zasoby nie figurują w Bilansie.
- Na gruntach wsi Stare Modzele eksploatowane złoża kruszywa stanowiące kompleks piasków o różnej granulacji, z gniazdami piasku ze żwirem (pospółki) o miąższości w granicach 13,4 do 23,7 m, średnio 18,8 m i zasobach wynoszących 39,6 tys. m³.
- Na gruntach wsi Baczę Suche złoża piasku i pospółki o średniej miąższości 8,0 m, spoczywające pod nadkładem średnio 1,12 m. Surowiec może znaleźć zastosowanie w budownictwie ogólnym i drogowym. Jego zasoby wynoszą 66 301 ton.
- W rejonie wsi Koty złoża kruszywa szacowane na około 90 tys. ton.

~~Na gruntach wsi Jarnuty złoża gliny zwalowej przydatnej do produkcji cegły palonej. Zasoby surowca (bilansowe) oszacowane są na 68 885 m³.~~

Przebadanych zostało również 13 torfowisk. Dominującym typem torfu jest torf turzycowy i drzewno-trzcinowy. W warunkach bilansowych występuje ona w czterech rejonach. Z uwagi na położenie torfowisk na obszarze Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi oraz Obszarze Chronionego Krajobrazu Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, ich eksploatacja nie może mieć miejsca.

Surowce mineralne obszaru zmiany studium

Na obszarze opracowania nie występują tereny ani obszary górnicze. W obrębie analizowanego terenu znajduje się fragment udokumentowanego złoża kruszywa naturalnego pod nazwą Kisiołki (nr złoża KN 19387). Jego całkowita powierzchnia wynosi ok. 5,8 ha, z czego w granicach zmiany studium mieści się ok. 2 ha. Możliwymi kierunkami zastosowania kopaliny (piasku ze żwirem) jest budownictwo.

.4. Gleby

Obszar gminy położony jest w międzyrzeckim rejonie bielcowym (M Strzemiński), który obfituje w gleby o wyraźnym zbielcowaniu. Niemal cała południowa i południowo-wschodnia część gminy posiada gleby brunatne i brunatne wyługowane, wykształcone na podłożu piaszczystym i piaszczysto-żwirowym. Pozostała część obszaru gminy, a więc obszar leżący bezpośrednio na zachód i południe od Łomży (nie licząc dolin rzecznych i cieków) stanowi dość skomplikowaną mozaikę, w skład której wchodzi, zarówno gleby bielcowe jak i brunatne, przy czym jedne i drugie wykształcone są na podłożu piaszczystym i żwirowym, a miejscami na glinie zwałowej.

Zupełnie odmienny rodzaj gleb występuje w dolinach rzecznych. Są to przeważnie mady oraz różne rodzaje gleb hydromorficznych: glejowe, torfowo-rnurszowe oraz gleby wytworzone z torfów.

Najlepsze gleby występują w centralnej, lokalnie północnej części obszaru gminy. Są to w przewadze gleby pszenne dobre i pszenno-żytnie, w typie gleb brunatnych i bielcowych, z małym udziałem czarnych ziem. Występują one zwartymi płatami na obszarze gruntów należących do wsi: Stare Kupiski, Czaplice, Boguszyce, Lutostań i Koty. W składzie mechanicznym tych gleb przeważają piaski gliniaste, lokalnie na glinach lekkich lub piaski gliniaste mocne na glinach (lokalnie występują pyły zwykłe na glinach lekkich). Gleby te zaliczane są do IIIb i IVa klasy gruntów ornych i charakteryzują się właściwymi stosunkami wodno-powietrznymi.

Gleby o gorszych warunkach wodno-powietrznych, okresowo nadmiernie uwilgotnione, występują większymi płatami w pasie równoleżnikowym w centralnej części gminy. Są to w większości gleby w typie czarnych ziem, wytworzone z piasków gliniastych mocnych i pyłów na glinie lekkiej, zaliczane do kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego (IVa klasa gruntów ornych).

Do grupy gleb dobrych należą również:

- gleby bielcowe wytworzone z glin należące do kompleksu pszenno-wadliwego (klasa IVa i IVb), okresowo za suche. Występują one płatami głównie w rejonie Siemienia, na powierzchniach o spadkach przekraczających 10%,
- gleby żytnie dobre, należące w przewadze do klasy IVb (lokalnie IVa) z niewielkim udziałem gleb zbożowo-pastewnych słabych. Gleby te występują dużymi płatami w sąsiedztwie gleb najlepszych, w północnej i centralnej części obszaru gminy.

W południowej oraz północnej części gminy oraz w rejonie Janowa, Chojn Młodych, Grzymał Szczepankowskich, Mikołajek (na zachód) oraz Siemienia (na wschód) dominują gleby V i VT klasy gruntów ornych, głównie brunatne wyługowane, z małym udziałem czarnych ziem wytworzonych z piasków luźnych, piasków słabo gliniastych na piaskach luźnych, rzadziej średnich i żwirach. Są to gleby stale lub okresowo za suche, w większości żytnio-lubinowe i żytnio-ziemniaczane słabe.

Do najslabszych użytków rolnych należą gleby z kompleksu zbożowo-pastewnego słabego, o podobnym składzie mechanicznym jak scharakteryzowane wyżej. Są to w przewadze gleby w typie czarnych ziem (lokalnie murszowych), o słabej strukturze, okresowo podmokłe. Występują one przeważnie w sąsiedztwie użytków zielonych.

Trwałe użytki zielone zajmują kilka procent obszaru gminy. Są to w przewadze użytki o średniej wartości (III i IV klasy), na glebach torfowych i murszowych oraz madach, wytworzonych z piasków gliniastych lekkich, słabo gliniastych i pyłów, zalegających na piaskach słabo gliniastych lub piaskach luźnych. Największe ich powierzchnie występują w dolinach rzek; Narwi, Gaci i Łomżyczki oraz w rozległych obniżeniach w rejonie Bożenicy, Jarnut, Giełczyzna i Modzel.

Słabe użytki zielone (V i VI klasy) o typie gleb i składzie mechanicznym jak wyżej, występują

dużymi płatami o obrębie doliny Narwi - na północy i wschodzie.

Rozległy obszar łąk położonych w dolinie Narwi na południe od Jednaczewa użyźniany jest poprzez system kanałów, ściekami z Zakładów Przemysłu Ziemniaczanego w Łomży.

Gleby w obszarze zmiany studium (rolnicza przestrzeń produkcyjna)

W granicach zmiany studium przeważają gleby średniej oraz słabej jakości (przeważnie jest to IV oraz V klasa bonitacyjna). Sporadycznie pojawiają się grunty rolne klas chronionych (użytki zielone III klasy bonitacyjnej oraz grunty orne klasy IIIa i IIIb). Koncentrują się one w północnej (miejscowości: Stare Kupiski, Nowe Kupiski) oraz południowej (obręby: Boguszyce, Konarzyce) części terenu przewidzianego pod drogę ekspresową oraz towarzyszącą jej bezpośrednio zabudowę przemysłową. Niewielkie wydzielenie III klasy bonitacyjnej mieści się również w granicach terenu zmiany studium we wsi Łochtynowo.

Zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych ochronie podlegają występujące w granicach obszarów zmiany gleby klasy III, które mogą zostać zabudowane tylko, jeśli jasno wynika to z ustaleń niniejszego studium i uzyskana zostanie stosowna zgoda właściwego Ministra. Całkowita powierzchnia gruntów chronionych (klas I-III) w rejonie opracowania zajmuje ok. 14 ha.

.5. Wody powierzchniowe i podziemne

Pod względem hydrograficznym obszar gminy położony jest w obrębie lewobrzeżnej części dorzecza Narwi. Nadmiar wód powierzchniowych z tego obszaru odprowadzany jest siecią cieków (stałych i okresowych) bezpośrednio do rzeki Narwi, bądź też za pośrednictwem jej większych dopływów; Gać, Łomżyczka, Lepacka Struga i Ruż przepływająca już poza obszarem gminy.

Rzeka Narew płynie szeroką doliną wzdłuż północno-wschodniej i północnej granicy gminy. Koryto rzeki na tym odcinku nie jest uregulowane i wcięte maksymalnie do 1 - 2 m w dno tarasu zalewowego. Spadek profilu podłużnego rzeki wynosi 0,203 promila, a prędkość jej przepływu 0.5-0,9 m/sek. Maksymalne stany wód w rzece przypadają na miesiące marzec i kwiecień, minimalne zaś na sierpień, wrzesień i październik, przy czym nie wykluczone są krótkotrwałe wezbrania letnie (spowodowane gwałtownymi opadami), charakterystyczne dla rzek nizinnych. Amplitudy rocznych wahań dochodzą średnio do 3 - 4 m. Podczas wysokich stanów wód występują często powodzie obejmujące swym zasięgiem obszar tarasu zalewowego i częściowo fragmenty tarasu nadzalewowego.

Rzeka Gać przepływa przez południowo-wschodnią część obszaru gminy, początkowo z kierunku SW na NE. Od miejsca ujścia rzeki w obręb tarasu zalewowego Narwi, zmienia się jej bieg na południkowy (z S na N). Koryto rzeki na tym odcinku jest wyrównane i wcięte średnio do około 1 m w powierzchnię tarasu zalewowego.

Rzeka Łomżyczka płynie niezbyt szeroką doliną, biegnącą przez centralną część obszaru gminy. Bieg rzeki o kierunki z SW na SE zmienia się od miejscowości Konarzyce na południkowy z S na N. Koryto rzeki na tym odcinku jest nieuregulowane, a jej bieg kręty (meandrowaty).

Rzeka Lepacka Struga znajduje się w całości na obszarze gminy Łomża - w jej północno-zachodniej części. Kierunek biegu rzeki od jej źródeł do ujścia jest bardzo zmienny, a jej koryto wcięte jest maksymalnie do około 1 m w powierzchnię dna doliny (tarasu zalewowego).

Wody gruntowe

Strefa występowania ciągłego poziomu wód gruntowych o swobodnym zwierciadle utrzymuje się w przepuszczalnych (głównie piaszczystych) utworach czwartorzędowych, budujących dna dolin i znaczną część wysoczyzny morenowej, przy czym wody występujące w czwartorzędowych osadach holocenijskich (na obszarach dolin) kontaktują się z wodami plejstocenijskimi (obszar wysoczyzny) i są to wody hydrotechnicznie związane, tworząc jeden poziom. Okresowe wahania zwierciadła wody tego poziomu są ściśle uzależnione od wysokości stanu wód w rzekach. Im dalej jednak od obszarów dolinowych, tym mniejsza jest ta zależność i wahania okresowe są w większym stopniu zależne od wielkości i intensywności opadów atmosferycznych. Głębokość występowania zwierciadła wody

gruntowej w obrębie tej strefy wiąże się ściśle z wyniesieniem obszaru nad poziom morza i waha się od poniżej 1 m od powierzchni terenu w dnach dolin rzecznych do powyżej 4 m od powierzchni terenu na obszarach wysoczyznowych. Okresowe wahania zwierciadła wód tego poziomu zamykają się w granicach 1 - 2 m, przy czym najwyższe stany występują od lutego do maja, natomiast najniższe od lipca do października.

Strefa występowania wód gruntowych o zakłóconej ciągłości zwierciadła wody związana jest z występowaniem od powierzchni, bądź płytko w podłożu, utworów o słabszej przepuszczalności i gorszych warunkach infiltracyjnych, reprezentowanych przez gliny zwałowe, budujące część obszaru wysoczyzny morenowej. Występowanie zwierciadła wody w glinach związane jest z przewarstwieniami piaszczystymi, które mogą występować na różnych głębokościach (wody śródglinowe o zwierciadle napiętym). W obrębie tej strefy zwierciadło wody gruntowej może również miejscami utrzymywać się w utworach piaszczystych, podścielonych płytko glinami (wody naglinowe o zwierciadle swobodnym), lub też występować w formie tzw. wierzchołek w stropie glin, bezpośrednio przy powierzchni terenu - zwłaszcza w okresach mokrych, na obszarach płaskich o utrudnionym odpływie wód opadowych. W strefie występowania glin zwałowych, okresowe wahania poziomu wód gruntowych mogą być dość znaczne i są uzależnione wyłącznie od wielkości i intensywności opadów atmosferycznych,

Z rozpoznania warunków hydrogeologicznych wynika, iż na terenie gminy Łomża występują dwa zasadnicze poziomy wodonośne, związane z ewentualnymi osadami plejstoceniowymi.

Pierwszy poziom wodonośny występuje na głębokości około 10 m. Są to wody gruntowe o zwierciadle swobodnym i miejscami napiętym (w strefie występowania glin). Ze względu na płytkie zaleganie zwierciadła wody oraz brak warstwy izolacyjnej, narażone są one na zanieczyszczenia bakteriologiczne.

Drugi poziom wodonośny występuje na zróżnicowanych głębokościach, z reguły głębiej niż 10 m od powierzchni terenu i ujmowany jest przez studnie wiercone dla obiektów przemysłowych oraz lokalnej sieci wodociągów wiejskich w miejscowościach: Jednaczewo, Nowe i Stare Kupiski, Stare Modzele i Modzele-Wypychy, Podgórze, Siemień oraz Bożenica. Wody tego poziomu utrzymują się w piaszczysto-żwirowych warstwach międzymorenowych, na głębokości od 10 m do 56 m i są z reguły pod ciśnieniem hydrostatycznym (zwierciadło napięte). Jakość wód poziomów międzymorenowych nie budzi większych zastrzeżeń i wody te mogą być bez specjalnych uzdatnień wykorzystywane do picia i innych potrzeb.

Wody powierzchniowe i podziemne obszaru zmiany studium

Obszar opracowania mieści się w regionie wodnym Środkowej Wisły, w dorzeczu rzeki Narwi, przez którą wraz z jej dopływami (Gacią, Łomżyczką, Lepacką Strugą) jest odwadniany. Narew jest rzeką, która w obrębie gminy Łomża ma nieuregulowane koryto. Zgodnie z Planem gospodarki wodami dorzecza Wisły z 2016 r. tereny analizy znajdują się w obrębie pięciu jednolitych części wód powierzchniowych:

- Narew od Biebrzy do Pisy (RW20002126399) – część naturalna, monitorowana, o złym stanie/potencjale, zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych jakimi są dobry stan ekologiczny (możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieku istotnego – Narew w obrębie JCWP) oraz dobry stan chemiczny. Z powodu braku możliwości technicznych zastosowano odstępstwo polegające na przedłużeniu terminu osiągnięcia celu do 2021 roku;
- Łomżyczka (RW20001726369) – część naturalna, monitorowana, o złym stanie/potencjale, zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych jakimi są dobry stan ekologiczny oraz dobry stan chemiczny. Z powodu braku możliwości technicznych zastosowano odstępstwo polegające na przedłużeniu terminu osiągnięcia celu do 2021 roku;
- Lepacka Struga (RW200017263949) – część naturalna, monitorowana, o złym stanie/potencjale, zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych jakimi są dobry stan ekologiczny oraz dobry stan chemiczny. Z powodu braku możliwości technicznych zastosowano odstępstwo polegające na

- przedłużeniu terminu osiągnięcia celu do 2027 roku;
- Krzywa Noga (RW200017265129) – część naturalna, niemonitorowana, o złym stanie/potencjale, zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych jakimi są dobry stan ekologiczny oraz dobry stan chemiczny. Z powodu braku możliwości technicznych oraz dysproporcjonalnych kosztów zastosowano odstępstwo polegające na przedłużeniu terminu osiągnięcia celu do 2021 roku;
  - Bzdziążek (RW2000172651689) – część naturalna, niemonitorowana, o złym stanie/potencjale, niezagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych jakimi są dobry stan ekologiczny oraz dobry stan chemiczny.

Według podziału na regiony wodne obszar opracowania zaliczany jest do Regionu Środkowej Wisły. Zgodnie z obowiązującym podziałem kraju na 172 jednolite części wód podziemnych (JCWPd), tereny analizy znajdują się w zasięgu jednostki o kodzie PLGW200051. Ma ona powierzchnię 3147 km² i jest złożona głównie z piętra czwartorzędowego oraz paleogeńsko-neogeńskiego. Użytkowe poziomy wodonośne tworzą plejstocenyjskie piaski i żwiry oraz neogeńskie i paleogeńskie piaski z węglem brunatnym, piaski ze żwirami oraz piaski glaukonitowe. Mają charakter porowy. JCWPd charakteryzuje się dobrym stanem ilościowym i chemicznym wód oraz jest niezagrożona niespełnieniem celów środowiskowych.

Obszar opracowania znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Subniecka Warszawska o numerze 215. Ma on charakter porowy, a jego wody znajdują się w utworach trzeciorzędowych. Zasoby dyspozycyjne wynoszą ok. 250 tys. m³/dobę, natomiast ujęcia czerpią wodę z głębokości około 160 m. W granicach gminy Łomża znajduje się 8 komunalnych ujęć wód, które eksploatują wody z czwartorzędowego piętra wodonośnego na głębokości od 40 do 90 m. Żadne z nich nie znajduje się w obrębie zmiany studium.

.6. Lasy i zadrzewienia

Lasy zajmują 3 559 ha, co stanowi 17,2% powierzchni gminy. Zdecydowana ich większość należy do prywatnych właścicieli – 2 321 ha. Pozostałą część, tj. 1 224 ha stanowią lasy własności Skarbu Państwa pod zarządem Lasów Państwowych Nadleśnictwa Łomża.

Największe zwarte kompleksy leśne występują w północnej, centralnej i południowej części obszaru gminy.

Na północy (Uroczysko Jednaczewo) występuje las świeży o zróżnicowanym drzewostanie sosnowo-dębowym i las mieszany z sosną i dębem w wieku około 60 lat,

W Uroczysku Kupiski Stare występuje bór mieszany świeży z drzewostanem sosnowym w wieku około 60 lat.

W rejonie miejscowości Pniewo występują dwa zwarte kompleksy lasów państwowych. Na wysoczyźnie dominuje las świeży i mieszany, w przewadze z młodym drzewostanem sosnowo-brzozowo-dębowym. W kompleksie położonym w dolinie Narwi dominuje ols jesionowy, z olchą w różnych klasach wiekowych.

Pozostałe lasy należące do prywatnych właścicieli, w zasadniczej części stanowią lasy świeże i występują głównie w centralnej i wschodniej części obszaru gminy. W drzewostanie dominuje sosna, z nielicznymi domieszkami drzew liściastych.

Oceniając wszystkie lasy na obszarze gminy Łomża pod kątem ich przydatności dla rekreacji i turystyki, mimo małej ogólnej ich powierzchni, należy stwierdzić, że gmina posiada stosunkowo dobre warunki dla rekreacji. Decydują o tym duże, zwarte kompleksy leśne w północnej, centralnej i południowej części gminy. Są to kompleksy o starszych drzewostanach, na siedliskach, w przewadze odpornych na antropopresję, o korzystnych warunkach mikroklimatycznych i znacznej atrakcyjności krajobrazowej.

Lasy i zadrzewienia (szata roślinna) obszaru zmiany studium

Największy wpływ na modyfikację szaty roślinnej w granicach opracowania ma gospodarka rolna.

Na florę składają się rośliny uprawne (głównie zboża), a także zadrzewienia śródpolne i przydrożne, drobne kompleksy leśne, zakrzaczenia oraz roślinność segetalna. Teren analizy charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem szaty roślinnej.

W sumie w obszarze zmiany studium występuje ok. 35,7 ha zewidencjonowanych lasów. Największe połacie kompleksów zlokalizowane są w granicach obszarów na terenie miejscowości: Sierzputy Młode, Stare Sierzputy, Giełczyn, Stare Kupiski oraz Nowe Kupiski. Lasy w zdecydowanej większości stanowią własność prywatną, dwa niewielkie wydzielania leśne należące do Skarbu Państwa mieszczą się w Jednaczewie (ok. 1 ha) oraz Giełczynie (ok. 7 ha). Wydzielenie w Giełczynie stanowi sztucznie nasadzona plantacja. W drzewostanie lasów dominują gatunki rodzime, takie jak dąb, topola, sosna, olcha. W składzie lasów prywatnych przeważnie występują dwa gatunki: olcha i sosna. Część zadrzewień (w tym lasów) została w ostatnich latach wycięta z uwagi na trwającą budowę drogi ekspresowej.

.7. Warunki klimatyczne

Charakterystyki warunków klimatycznych gminy Łomży dokonano w oparciu o dane ze stacji meteorologicznej w Kisielnicy, położonej 7 km na północny-wschód od Łomży oraz ze stacji meteorologicznej w Ostrołęce, położonej około 30 km na południowy-zachód od omawianego terenu.

Według R. Gumińskiej omawiany teren położony jest na pograniczu dwóch dzielnic rolniczo-klimatycznych; dzielnicy środkowej (liczba dni z przymrozkami 100-110, czas zalegania pokrywy śnieżnej 50 - 80 dni, opad roczny poniżej 500 mm, czas trwania okresu wegetacyjnego 210-220 dni) 5 chłodniejszej dzielnicy podlaskiej (liczba dni mroźnych 50 - 60, liczba dni z przymrozkiem 110 - 138, czas zalegania pokrywy śnieżnej 90-110 dni, opad roczny 550 - 650 mm, okres wegetacyjny 200 - 210 dni).

Temperatura powietrza

Średnia roczna temperatura powietrza waha się w granicach 6 - 5°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec (17,4 - 18°C), najzimniejszym luty (-4,4°C do -5°C). Zima jest długa i ostra. Jeszcze w kwietniu pojawiają się dni mroźne z temperaturą max poniżej 0°C. Wiosna przychodzi późno, zdecydowane ocieplenie następuje dopiero w maju. Pierwsze dni z przymrozkami pojawiają się już we wrześniu, a pierwsze dni mroźne już w październiku. Największą liczbą dni gorących z temperaturą max powyżej 25°C notuje się w czerwcu i lipcu (7-9 dni).

Warunki termiczne modyfikowane są pod wpływem takich elementów jak rzeźba terenu, poziom wód gruntowych oraz rodzaju gruntów.

Najkorzystniejsze warunki termiczne posiadają zbocza o spadkach powyżej 5%, o wystawie południowej. Korzystne warunki termiczne panują na obszarze falistej wysoczyzny, o gruntach zwięzłych. Na obszarach wysoczyzny o gruntach piaszczystych, występują większe amplitudy dobowe temperatury w przyziemnej warstwie powietrza.

Najmniej korzystne warunki termiczne mają wszelkie obniżenia terenowe, a przede wszystkim szeroka i głęboko wcięta (30-40 m) dolina Narwi. Występowanie na tym obszarze obniżonych temperatur spowodowane jest zarówno wypromieniowaniem ciepła przez grunt nocą, jak również wpływami chłodnego powietrza z terenów otaczających. Istnienie dwóch przegród poprzecznych w dolinie hamuje spływ chłodnego powietrza i powoduje utrzymanie się jego zastoisk. Na tym obszarze należy spodziewać się częstszych przymrozków, występowania wysokich amplitud dobowych temperatury w okresach lata oraz znacznych spadków temperatury zimą.

Korzystniejsze nieco warunki termiczne, z uwagi na słabe wcięcie oraz brak przegród mogących utrudniać grawitacyjny spływ chłodnego powietrza panuje w dolinach i obniżeniach położonych w obrębie wysoczyzny. Mało korzystne warunki termiczne mają również strome zbocza, eksponowane na północ.

Wilgotność względna i mgły

Średnia roczna wilgotność względna powietrza kształtuje się na poziomie 80-82%. Najniższe wartości wilgotności względnej obserwowane są na przełomie wiosny i lata, z minimum w czerwcu.

W przebiegu dobowym najwyższe wartości wilgotności względnej obserwuje się nocą, zaś najmniejsze w godzinach popołudniowych.

Z wilgotnością względną wiąże się ściśle występowanie mgieł. Średnio w ciągu roku obserwuje się 30 - 40 dni z mgłą. Mgły najczęściej występują w październiku, maju i czerwcu nie obserwuje się dni z mgłą,

Obszarami najbardziej narażonymi na powstawanie zastoisk wilgotnego powietrza a także na powstawanie i utrzymywanie się mgieł są rozległe i wilgotne łąki w dolinach rzecznych, zwłaszcza po zachodzie słońca. W cieplej porze roku na terenach tych parowanie wód powierzchniowych jest szczególnie duże, a tym samym wilgotność powietrza wysoka, co przy znacznych spadkach temperatury powietrza czyni, iż na terenach tych wzrasta częstotliwość występowania mgieł. Podobne zjawisko występuje również w obniżeniach, jednak w znacznie mniejszym zakresie.

Na obszarze wysoczyzny warunki wilgotności są na ogół korzystniejsze. Nieco gorsze warunki mają tereny o płytszym niż 2 m poziomie zalegania zwierciadła wody gruntowej. W czasie wyższych stanów wód należy liczyć się ze zwiększoną częstotliwością mgieł przyziemnych

Podwyższonej częstotliwości zamgleń należy spodziewać się również w centralnej części gminy (rejon miasta Łomży), z uwagi na zwiększoną emisję zanieczyszczeń stanowiących jądra kondensacji, sprzyjających tworzeniu mgieł.

Zachmurzenie i nasłonecznienie

Zachmurzenie kształtuje się na poziomie średnim, typowym dla Polski nizinnej i wynosi około 6,5 stopnia pokrycia nieba, w skali 11 stopniowej. Największe zachmurzenie w przebiegu rocznym występuje w listopadzie, natomiast najmniejsze we wrześniu oraz w czerwcu.

Nasłonecznienie uzależnione jest od rzeźby terenu. Najkorzystniejsze warunki nasłonecznienia występują na stromych zboczach południowych oraz na zboczach wschodnich i zachodnich, gdzie w zależności od ekspozycji, najlepsze nasłonecznienie przypada w godzinach przedpołudniowych lub popołudniowych. Najmniej korzystne warunki nasłonecznienia panują na stromych zboczach o ekspozycji północnej (niemal cały obszar strefy krawędziowej)

Opady

Charakterystyka opadów oparta została o dane obserwacyjne z okresu 40-letniego (1891-1930) ze stacji opadowych w Ostrołęce, Boguszach i Kolnie, znajdujących się poza omawianym terenem.

Obszar gminy Łomża otrzymuje w ciągu roku około 550 mm opadu, z czego na okres wegetacyjny przypada około 370 mm. Przebieg roczny opadów jest zróżnicowany. Największe miesięczne sumy opadów występują w lipcu i sierpniu (80-90 mm), najmniejsze zaś w lutym i marcu (20 - 30 mm). Opady letnie są często krótkotrwałe, o dużym natężeniu, opady zimowe długotrwałe o małym natężeniu.

W ciągu roku obserwuje się około 18 - 20 dni z burzą, przy czym największa ich ilość występuje w lipcu.

Pokrywa śnieżna zalega przez okres 75 - 83 dni, od listopada do marca. Długość okresu utrzymywania się pokrywy śnieżnej ma istotne znaczenia dla rolnictwa w związku z retencjonowaniem przez nią wody niezbędnej na wiosnę w okresie wzrostu roślin, jak również ochronę roślin przed wahaniami temperatury powietrza. Pokrywa śnieżna zalega dłużej na zboczach o ekspozycji północnej i większym nachyleniu.

Warunki wietrzne

Na obszarze gminy dominują wiatry zachodnie i południowo-zachodnie. Najrzadziej występują wiatry północne i północno-wschodnie. Częstość występowania wiatrów z poszczególnych kierunków zmienia się w poszczególnych porach roku. W zimie najczęściej wieją wiatry z kierunku południowo-zachodniego, najrzadziej z kierunku północnego i północno-zachodniego. Średnia prędkość wiatru kształtuje się w granicach 3,0 - 3,5 m/sek.

Wiosną udział wiatrów z poszczególnych kierunków jest bardziej wyrównany, przy nieznacznej przewadze wiatrów zachodnich i południowo-zachodnich. W lecie przewaga wiatrów zachodnich i południowo-zachodnich jest wyraźna, przy dość niskich średnich prędkościach wiatru (2,2 - 2,9 m/sek.).

W jesieni dominują wiatry zachodnie i południowo-zachodnie. Wzrasta udział cisz oraz rzadko występują wiatry północne.

Prędkość i kierunek wiatru w znacznym stopniu zależą od warunków lokalnych, a ponieważ dane pochodzą ze stacji położonych poza obrębem omawianego terenu, powyższa charakterystyka ma charakter orientacyjny.

Obszar gminy charakteryzuje się dość zróżnicowanymi warunkami nawietrzania. Najlepiej nawietrzane są tereny wysoczyzny, przy czym krawędź wysoczyzny (północna), okresowo, zwłaszcza w miesiącach zimowych i wiosennych może być poddana zbyt silnemu nawietrzaniu. Warunki wietrzne w dolinie Narwi są bardzo złożone. Z uwagi na głębokie wcięcie i ukierunkowanie doliny w odcinku przełomowym na SE-SW, przeważające kierunku wiatrów na tym obszarze ulegają zmianie. Wiatry zachodnie ulegają przesterowemu na północno-zachodnie, a wiatry południowe i wschodnie na południowo-wschodnie.

Oceniając generalnie warunki klimatyczne obszaru gminy należy stwierdzić:

- przeważająca część obszaru gminy (wysoczyzna) charakteryzuje się na ogół korzystnymi z punktu widzenia lokalizacji zabudowy mieszkaniowej warunkami klimatu lokalnego. Są to tereny o dobrych warunkach termiczno-wilgotnościowych, dobrych warunkach nawietrzania oraz o małej częstotliwości występowania mgieł, przy czym pewne zróżnicowanie niektórych cech klimatu, a zwłaszcza warunków solarnych i termicznych zależy od nachyleń i ekspozycji zboczy;
- najkorzystniejsze warunki klimatyczne, głównie z uwagi na najlepsze nasłonecznienie mają zbocza o ekspozycji południowej;
- mało korzystne warunki klimatu lokalnego, głównie ze względu na obniżone temperatury powietrza, bardzo słabe warunki solarne i dłuższe zaleganie pokrywy śnieżnej występują głównie w północno-wschodniej części obszaru gminy (strefa krawędziowa). Tereny te nie są wskazane do zabudowy mieszkaniowej;
- niekorzystnymi warunkami klimatycznymi charakteryzuje się dolina Narwi, z uwagi na złe warunki termiczno-wilgotnościowe, inwersje temperatur i tworzenie zastoisk chłodnego powietrza oraz dużą częstotliwość występowania mgieł. W związku z tym tereny te nie są wskazane do wszelkiego rodzaju zabudowy.

• **Obiekty i obszary prawnie chronione**

Poza umiejętnościami racjonalnego korzystania z dóbr przyrody, ważną rolę odgrywa również konserwatorska ochrona przyrody, realizowana poprzez tworzenie rezerwatów przyrody, parków narodowych i krajobrazowych obejmujących przyrodniczo najciekawsze i najlepiej zachowane tereny oraz poprzez poddawanie pod ochronę okazałych starych drzew, głązów narzutowych itp., jako pomniki przyrody, jak również obejmowanie ochroną w formie użytków ekologicznych śródleśnych bagienek, oczek wodnych, torfowisk itp., odgrywających istotną rolę w zachowaniu bogactwa naturalnego rodzimej przyrody.

Obszar gminy Łomża należy do gmin charakteryzujących się dość znacznymi walorami środowiska przyrodniczego. Występuje tu kilka obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską, do których należą:

- rezerваты przyrody (dwa),
- pomniki przyrody (sześć),
- przeważająca część Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi,
- fragment Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej! Doliny Dolnej Narwi,
- użytki ekologiczne (dwa),
- lasy ochronne.

Obiekty i obszary prawnie chronione obszaru zmiany studium

Tereny zmiany studium znajdują się częściowo w granicach obszarów prawnie chronionych

na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, takich jak:

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi” (ok. 29 ha),
- otulina Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (ok. 217 ha),
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi (PLB140014) (ok. 45 ha),
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Narwiańska (PLH200024) (ok. 5 ha).

.1. Rezerваты przyrody

Na obszarze gminy znajdują się dwa rezerваты przyrody i są to; Rezerwat Wielki Dział i Rezerwat Rycerski Kierz.

Rezerwat Wielki Dział utworzony w 1990 roku na powierzchni 120,07 ha (Zarządzenie MOŚNiL z dnia 25.06.1990r. - Mon. Pol. Nr 31 z dnia 14 sierpnia 1990 r., póź. 248).

Rezerwat obejmuje dużą część największego w dolinie Narwi zachowanego kompleksu lasów łągowych o naturalnym charakterze i należy do Nadleśnictwa Łomża. Celem utworzenia rezerwat jest zachowanie w stanie nienaruszonym największego w dolinie Narwi kompleksu lasów łągowych naturalnego pochodzenia. Rezerwat Wielki Dział położony jest w granicach Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi.

Rycerski Kierz utworzony w 1989 r. (Zarządzenie MOŚiZN z dnia 03.03.1989r. - Mon. Pol. Nr 9, póź. 77 z 1989 r). Położony jest na terenie lasów Nadleśnictwa Łomża, ok. 2 km na północny zachód od Łomży. Zajmuje powierzchnię 43,52 ha. Obejmuje niewielki fragment lasu charakterystycznego dla doliny Narwi. Występuje w pradolinie Narwi na niewielkim wyniesieniu otoczonym rozległymi torfowiskami, częściowo zmeliorowanymi zagospodarowanymi jako łąki i użytki zielone. Celem utworzenia rezerwat jest zachowanie ginących zbiorowisk grądu częściowego oraz fragmentu dąbrowy świetlistej.

W Planie Ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi, w części dotyczącej obszaru gminy Łomża, przewiduje się utworzenie rezerwat przyrody „Stara Łomża”, położonego w strefie krawędziowej, na południowy-wschód od miejscowości Stara Łomża, o powierzchni około 30 ha. Celem utworzenia rezerwat jest ochrona bogatych florystycznie muraw z ostrożniem krótkołodygowym.

.2. Pomniki przyrody

Na terenie gminy Łomża występuje sześć obiektów uznanych za pomniki przyrody i są to:

- grupa 103 drzew (lipy drobnolistne) o obwodzie 160 - 370 cm i wysokości 16 - 20 m, rosnących przy Szkole Podstawowej w Konarzycach,
- aleja sosnowa w Podgórzu, w wieku 100 - 120 lat, przy drodze Łomża - Zambrów,
- aleja lipowa przy drodze Puchały - Pniewo, w wieku około 80 lat, drzewa o obwodzie 120-350 cm i wysokości 15-18 m,
- aleja lipowa w Puchałach przy drodze do Milewa, w wieku około 110 lat, drzewa o obwodzie 140 - 320 cm i wysokości 13 -21 m,
- wiąz pospolity rosnący w miejscowości Stare Modzele (przy drodze na posesji prywatnej), w wieku około 200 lat, drzewo o obwodzie 283 cm i wysokości 25 m,
- lipa drobnolistna rosnąca w miejscowości Wyrzyki (posesja prywatna), w wieku około 300 lat.

Zgodnie z aktami prawnymi (zarządzenia Wojewody Łomżyńskiego) uznającymi te drzewa za pomniki przyrody podlegają one ochronie z zakazem:

- wycinania, niszczenia lub uszkodzenia drzew.
- zrywania pączków, kwiatów liści oraz pozyskiwania nasion,
- zanieczyszczania terenu, wzniecania ognia w pobliżu pomnika przyrody,
- umieszczania tablic, napisów i innych znaków za wyjątkiem związanych z ochroną pomnika.
- wykonywania innych czynności mogących zniszczyć pomnik przyrody.

.3. Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi

Park powołany został w 1994 roku na mocy Rozporządzenia Nr 4/94 Wojewody Łomżyńskiego z dnia

10 grudnia 1994 roku w sprawie utworzenia Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Województwa Łomżyńskiego Nr 11, póź. 99 z dnia 16 grudnia 1994 roku). Całkowita powierzchnia parku wynosi 7353 ha, w tym 4 109 ha (56%) znajduje się w granicach gminy Łomża.

Dla obszaru Parku opracowany został plan ochrony (Rozporządzeniem Nr 11/99 Wojewody Podlaskiego z dnia 27 kwietnia 1999 roku o zatwierdzeniu planu ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi oraz zmianie rozporządzenia w sprawie utworzenia Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego Nr 16, póź. 239 z dnia 14 maja 1999 roku), zawierający szczegółowe ustalenia dotyczące zasad jego ochrony.

.4. Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi

Północno-zachodnia część gminy położona jest na Obszarze Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi (rozporządzenie Wojewody Łomżyńskiego z dnia 19 maja 1998 roku) i należy do krajowego ekologicznego systemu obszarów chronionych (ESOCH). Jest to obszar o charakterze łącznikowym, istotny dla kształtowania systemu powiązań przyrodniczych w dorzeczu Narwi, w połączeniu z układami przyrodniczymi pojezierzy: Mazurskiego, Augustowskiego i Pomorskiego.

Zasady gospodarowania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego na tym obszarze zawiera wymienione wyżej rozporządzenie Wojewody Łomżyńskiego i są to między innymi:

- zakaz zabudowy pasa terenu o szerokości 25 m od linii brzegowej rzek,
- zakaz niszczenia gleby i naturalnego ukształtowania terenu,
- zakaz zmiany stosunków wodnych z wyjątkiem zabiegów renaturalizacyjnych,
- zakaz niszczenia nor, żeremi, legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich i niszczenia jaj.

Stosowanie powyższych zasad gwarantuje ochronę tego obszaru przed degradacją przyrodniczą.

Na terenie Obszaru według Uchwały nr VI/44/19 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 18 lutego 2019 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi” wprowadzono następujące zakazy (od których przewidziano jednak liczne odstępstwa):

- zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych.

.5. Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne zaliczane do drobno przestrzennych elementów przyrodniczych, stanowiących istotne elementy przyrodniczej struktury gminy. Ochrona ich stanowi ważny element całego systemu ochrony rodzimej przyrody. Na obszarze gminy utworzone zostały dwa użytki ekologiczne, znajdujące się w granicach Łomżyńskiego parku Krajobrazowego Doliny Narwi:

- Bagno Brzeziny o powierzchni 13,78 ha, położone w obrębie geodezyjnym wsi Pniewo, będące własnością Skarbu Państwa, w zarządzie Nadleśnictwa Łomża, Leśnictwo Pniewo (rozporządzenie nr 11/96 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 4 grudnia 1996 roku w sprawie uznania niektórych obszarów województwa za użytki ekologiczne),
- rzeka Łopian o powierzchni 4,98 ha położona w obrębie geodezyjnym wsi Pniewo, będąca własnością Skarbu Państwa, w zarządzie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie (rozporządzenie nr 28/02 Wojewody Podlaskiego z dnia 19 września 2002 roku w sprawie uznania naturalnych zbiorników wodnych za użytki ekologiczne).

Zasady gospodarowania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego na obszarach użytków zawierają wymienione wyżej akty prawne, uznające te obiekty za użytki ekologiczne i są to między innymi;

- zakaz niszczenia, uszkodzania lub przekształcania obiektów,
- wysypywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- zaśmiecania obiektów i terenów wokół nich,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody.

.6. Lasy ochronne

Na obszarze gminy Łomża lasy ochronne zajmują powierzchnię około 785 ha, w tym;

- lasy wodochronne - 136 ha,
- lasy strefy podmiejskiej (w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast powyżej 50 tys. mieszkańców) - 595 ha,
- inne formy ochrony - 54 ha.

W lasach wodochronnych należy ograniczać pozyskanie drewna oraz opracowania zasad i form ich udostępniania dla ludności. Gospodarowanie w lasach strefy podmiejskiej powinno sprzyjać ich rekreacyjnemu wykorzystaniu.

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi (PLB140014)

Został utworzony na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 05.09.2007 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Zajmuje powierzchnię 26527,92 ha w powiecie wyszkowskim, ostrołęckim, makowskim, łomżyńskim, kolneńskim, pułuskim, miasta Ostrołęka i Łomża. Położony jest na Nizinie Północnomazowieckiej między Pułuskim a Łomżą. Narew w obrębie odcinka o długości 140 km objętego przedmiotową formą ochrony przyrody silnie meandruje. Szerokość jej doliny jest zmienna i wynosi od 1,5 do 7 km. Brzegi rzeki są strome, z kolei szerokość nurtu wynosi ok. 80-100 m. Charakterystyczne dla tego odcinka cieków są liczne wypłyenia i łachy oraz starorzecza. W obrębie doliny Narwi występują zadrzewienia wierzbowe i olchowe oraz niewielkie skupiska borów sosnowych. Lasy porożcinane są terenami otwartymi głównie o charakterze łąk i pastwisk. Na obszarze występuje 35 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 19 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Stanowi on niezwykle ważną ostoję w okresie lęgowym dla ptaków wodno-błotnych, w tym zagrożonych, takich jak: batalion, błotniak łąkowy, dubelt, kraska, krwawodziób, kulik wielki, kulon, łabędź krzykliwy, rybitwa białoczelna, rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, rycyk, sieweczka rzeczna, sowa błotna i zimorodek.

Obszar Natura 2000 posiada plan zadań ochronnych ustanowiony na mocy Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi PLB140014 [Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z 2014 r. Poz. 4462 ze zm.] [Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego z 2014r. Poz. 1763 ze zm.].

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Narwiańska (PLH200024)

Powołano go na mocy Decyzji Komisji z dnia 13 listopada 2007 r. przyjmującej, na mocy dyrektywy

Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE). Zajmuje powierzchnię 18604,96 ha w powiecie białostockim, łomżyńskim, monieckim, kolneńskim i miasta Łomża. Dolina Narwi na odcinku objętym formą ochrony przyrody cechuje się mało zmienionym systemem rzeczny z licznymi meandrami i starorzeczami, co prowadzi do corocznych zalewów, które obejmują znaczne partie doliny. Sprzyja to utrzymaniu różnorodnych siedlisk hydrogenicznych oraz semihydrogenicznych. Jest to obszar niezwykle zróżnicowany przyrodniczo. Na tym terenie występują siedliska, takie jak starorzecza, jałowczyska oraz murawy napiaskowe i kserotermiczne oraz różnego typu łąki i dąbrowy świetliste. Dolina posiada również niezwykle istotną funkcję korytarza ekologicznego.

Obszar posiada plan zadań ochronnych powołany na mocy Zarządzenia nr 25/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Narwiańska PLH200024 (Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego z 2013r. Poz. 4473).

- **Zagrożenia środowiska przyrodniczego**

- .1. Eksploatacja surowców mineralnych (rekultywacja)**

Na obszarze gminy Łomża prowadzona jest koncesjonowana eksploatacja trzech złóż kruszywa. Są to: złoża piasku i pospółki zlokalizowane na gruntach wsi Gać, złoża piasku i pospółki zlokalizowane na gruntach wsi Nowe Kupiski i złoża piasku i pospółki zlokalizowane na gruntach wsi Stare Modzele. Eksploatacja kruszyw prowadzona jest metodą odkrywkową, zgodnie z opracowaną i zatwierdzoną dokumentacją geologiczną oraz zgodnie z planami ruchu odkrywkowego, sporządzonymi dla poszczególnych złóż. Z chwilą zakończenia eksploatacji, wyrobiska poeksploatacyjne powinny zostać poddane zabiegom rekultywacyjnym, a następnie odpowiednie zagospodarowane.

Ponadto na obszarze gminy prowadzona jest w 49 punktach dorywcza (nie koncesjonowana) eksploatacja kopalin. Eksploatacja odbywa się w sposób chaotyczny, prowadząc do dewastacji krajobrazu. W niektórych wyrobiskach znajdują się „dzikie” wysypiska śmieci. W 38 punktach eksploatacja została zaniechana.

Szczególnie wyrobiska po eksploatacji zaniechanej należy poddać rekultywacji i odpowiednio je zagospodarować (rolniczo lub zalesić). Natomiast czynne punkty eksploatacji dorywczej (na potrzeby lokalnej ludności) należy dokładnie zainwentaryzować i zaniechać dalszej eksploatacji, w szczególności tych, które prowadzą do dewastacji krajobrazu.

- .2. Zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych**

Rzeka Narew dopływając do granic gminy prowadzi wody w ni klasie czystości. Przyjmując ścieki z obszaru miasta Łomży, za pośrednictwem Oczyszczalni Miejskiej oraz rzeki Łomżyczki, klasa jej nie ulega zmianie. Świadczy to o dość sprawnej i wydajnej (na dzień dzisiejszy) Oczyszczalni Miejskiej MPWiK w Łomży.

Do rzeki Narwi odprowadzane są również odsiaki z obiektów melioracyjnych Mątwi-ca - Kupiski i Mątwa - Jednaczewo, które to obiekty nawadniane są (po odpowiednim rozcieńczeniu) ściekami pochodzącymi z PEPES S.A. W okresie wegetacji traw ścieki kierowane są do zbiornika retencyjnego. Zakład ten odprowadza również do Łomżyczki wody pochłonicze z Glukozowni (po sezonie kampanijnym) i ze Sprężarkami pracującej na potrzeby Browaru oraz wody opadowe.

Ponadto rzeka Łomżyczka jest odbiorcą wód opadowych ze znacznej części (2/3) obszaru miasta. Łącznie uchodzi do niej ponad dwadzieścia kolektorów kanalizacji deszczowej, którymi dopływają również ścieki sanitarne („dzikie” podłączenia). Rzutuje to znacznie na jakość wód w tej rzece, która od szeregu lat klasyfikowana jest jako NON.

Rzeka Gać, przyjmująca wody rzeki Jabłonki (do której odprowadzane są oczyszczone ścieki z oczyszczalni komunalnej miasta Zambrów), sklasyfikowana jest również jako NON. Przyczyną tak wysokiego poziomu zanieczyszczeń rzeki są zanieczyszczenia biogenne i sanitarne. Stan czystości

pozostałych cieków, w tym rzeki Lepacka Struga nie jest znany, ponieważ nie są one kontrolowane pod tym względem.

Na obszarze gminy brak jest większych źródeł zagrażających czystości wód powierzchniowych i gruntowych. Gmina wybitnie o charakterze rolniczym. Jednym z poważniejszych źródeł stwarzającym zagrożenie jest hodowla bydła mlecznego i trzody chlewnej w stosunkowo dużych oborach i chlewniach w technologii bezściółkowej. Zagrożeniem tym jest gnojowica, którą należy odpowiednio zagospodarować poprzez budowę oczyszczalni lub rolnicze wykorzystanie, na terenach charakteryzujących się odpowiadającymi ku temu warunkami. Na obszarze gminy znajdują się dwa duże (powyżej 50 DJP) gospodarstwa specjalizujących się w produkcji bydła mlecznego w systemie bezściółkowym (Lutostań i Bożenica) oraz cztery duże (powyżej 50 DJP) gospodarstwa specjalizujących się w hodowli trzody chlewnej, również w systemie bezściółkowym (Nowe Kupiski, Konarzyce i dwa w Siemieniu). Odchody (gnojowica) z tych gospodarstw gromadzone są w szczelnych zbiornikach i wykorzystywane rolniczo.

Poza tym na obszarze gminy znajduje się kilka, niewielkich zakładów przetwórstwa rolnego, będących źródłem ścieków poprodukcyjnych. Są to następujące zakłady:

- Zakład Produkcyjny „Scandic - Food spółka z o.o.” w Starych Chojnach zajmujący się produkcją mrożonek warzyw i owoców, z własną oczyszczalnią ścieków,
- Dwie masarnie prowadzące także skup żywca i ubój zlokalizowane we wsiach: Podgórzu (Apis) i Nowych Kupiskach,
- Dwie ubojnie: w Podgórzu i Starych Kupiskach.

Ścieki z masarni z ubojnią i ubojni w Podgórzu oraz z ubojni w Starych Kupiskach gromadzone są w szczelnych zbiornikach a następnie wywożone do punktu zlewnego oczyszczalni ścieków w Łomży. Ścieki z masarni z ubojnią w Nowych Kupiskach odprowadzane są do kanalizacji połączonej z miejską siecią kanalizacyjną Łomży.

Ścieki bytowe są mniejszym zagrożeniem. Zważywszy jednak na fakt, iż wszystkie miejscowości wyposażone są w wodociąg, gospodarka ściekowa staje się bardzo istotnym do rozwiązania problemem. W chwili obecnej tylko wieś Mikołajki posiada kanalizację z oczyszczalnią ścieków oraz z miejscowości Stare Kupiski w 80% ścieki odprowadzane są do kanalizacji połączonej z systemem kanalizacyjnym miasta Łomży. W pozostałych miejscowościach ścieki bytowe gromadzone są w szczelnych zbiornikach, przydomowych. Wylewanie ścieków na pola jest bardzo szkodliwe i grozi zanieczyszczeniem wód gruntowych.

W najbliższej przyszłości zamierza się wybudować sieci kanalizacyjne w Bożenicy, Nowych Kupiskach, Konarzycach, Starej Łomży (N/Rz i P/Sz), Siemieniu i Pniewie, połączone z systemem kanalizacyjnym miasta Łomży.

Zagrożeniem dla wód gruntowych może stać się nieracjonalne nawożenie mineralne, które może zagrażać również wodom powierzchniowym - nawożenie łąk w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych.

.3. Zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego

Gmina Łomża jest gminą wybitnie rolniczą. Na jej terenie nie ma obiektów przemysłowych, które w poważnym stopniu miałyby wpływ na pogorszenie warunków aerosanitarnych. Działalność gospodarcza (poza rolniczą) prowadzona jest w niewielkim zakresie na bazie małych zakładów usługowo-rzemieślniczych. Wielkość tych zakładów oraz charakter ich usług lub produkcji rzemieślniczej, praktycznie nie mają wpływu na stan sanitarny powietrza atmosferycznego.

W okresie zimowym (grzewczym), w nieznacznym stopniu, na pogorszenie stanu czystości atmosfery wpływ mogą mieć paleniska domowe i niewielkie kotłownie szkolne. Zważywszy na niewielkie zaludnienie gminy oraz używanie przez miejscową ludność drewna, jako nośnika energii cieplnej, problem ten staje się jeszcze mniejszym, praktycznie bez znaczenia.

Znaczący wpływ na warunki aerosamtarne gminy ma miasto Łomża. Generalnie jednak jakość powietrza atmosferycznego w mieście ulega systematycznej poprawie. Dzieje się tak dlatego, ponieważ

zmniejsza się znacznie działalność gospodarcza w mieście, jak również za sprawą stosowania technologii bardziej przyjaznych środowisku oraz stosowania powszechnie urządzeń znacznie redukujących emisję zanieczyszczeń do atmosfery,

Na obszarze miasta jest niewiele obiektów emitujących pył i związki gazowe bądź przykre związki zapachowe. Należą do nich przede wszystkim kotłownie (w tym również technologiczne), Gaspol (zakład rozlewania gazu płynnego), PEPES (zbiornik do retencjonowania ścieków) oraz liczne kotłownie lokalne (78) i paleniska indywidualne opalane węglem, jak również wzrastający ruch samochodowy.

Do większych obiektów emitujących zanieczyszczenia należą:

- Ciepłownia miejska,
- Kotłownia PEPES,
- Kotłownia Łomżyńskiej Bawełny „Narew”,
- Łomżyńska Fabryka Mebli,
- Kotłownia Wojewódzkiego Szpitala,
- Przedsiębiorstwo Drogowo-Mostowe.

.4. Hałas

Ze względów jak wyżej (nieznaczna pozarolniczą działalność gospodarcza) - poza tartakiem w Modzelach Wy pychach oraz młynem w miejscowości Gać - na terenie gminy nie występują znaczące, zorganizowane źródła hałasu. Hałas komunikacyjny staje się problemem dla mieszkańców miejscowości zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej nr 61 i nr 63 oraz drogi wojewódzkiej nr 677, szczególnie w okresie letnim - dużego nasilenia ruchu turystycznego. Pozostałe drogi nie stwarzają praktycznie żadnej uciążliwości, z uwagi na niewielki ruch pojazdów samochodowych - lokalny układ drogowy (drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne).

.5. Promieniowanie

Przez obszar gminy przebiegają cztery przesyłowe linie elektroenergetyczna o mocy 110 kV: Ostrołęka - Łomża, Łomża - Zambrów, Łomża - Wizna - Białystok i Łomża - Nowogród. Dwie następne linie tej samej mocy są projektowane: Łomża - Płanica i Łomża - Śniadowo,

Przepływ prądu powoduje powstania pola elektromagnetycznego powodującego promieniowanie niejonizujące - szkodliwym dla ludzi i środowiska. Dlatego też należy zachować odpowiednie, bezpieczne odległości od miejsc stałego przebywania ludności Dla linii 110 kV jest to 20 m od osi linii.

.6. Odpady stałe

~~Gmina Łomża posiada nowo wybudowane składowisko odpadów stałych, zlokalizowane w obszarze gminy Śniadowo – wspólne dla dwóch gmin. Jest to obiekt spełniający wymogi sanitarno-ekologicznych określone dla składowisk odpadów stałych.~~

Gospodarka odpadami z terenu gminy Łomża opiera się o Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Opadów w Czartorii.

.7. Zagrożenia powodziowe

Wczesnowiosenne występowanie wód z koryt rzek i cieków i ich rozlewanie ogranicza się w zasadzie do terenów dolinowych, które pozostają w użytkowaniu rolniczym - łąki i pastwiska. Doliny te, pozbawione są w zasadzie jakiegokolwiek zabudowy, która narażona jest na działanie wód powodziowych. Należy więc stwierdzić, iż zagrożenia powodzi na obszarze praktycznie gminy Łomża nie występują.

Zagrożenia środowiska przyrodniczego, bezpieczeństwa ludności i jej mienia obszaru zmiany studium

Zagrożenie powodziowe

Dla obszaru Gminy Łomża sporządzone zostały mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego w ramach programu ISOK (Informatyczny System Osłony Kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami) opracowanych przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej. Teren zmiany studium znajduje się w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Lepacka Struga $Q=1\%$. Zostały one wyznaczone w północnej części opracowania (w pasie przebiegu drogi ekspresowej S61), na zalanie wodą narażone są tutaj fragmenty użytków zielonych o powierzchni ok. 15,3 ha. Teren w tej części opracowania został silnie zmeliorowany.

Dodatkowo w obszarach opracowania, które sąsiadują z mniejszymi ciekami wodnymi mogą mieć miejsce lokalne podtopienia podczas wiosennych roztopów i letnich ulew.

Hałas oraz niska emisja

W obszarze zmiany studium występuje niekorzystne oddziaływanie akustyczne oraz zanieczyszczenie powietrza związane z ruchem samochodowym na drogach publicznych. Szczególne znaczenie będzie miał wpływ drogi ekspresowej S61, która jest w trakcie realizacji. Pewnym źródłem zanieczyszczeń mogą być także zakłady przemysłowe zlokalizowane w granicach opracowania. Emisja szkodliwych substancji okresowo pochodzi również z indywidualnych kotłowni ciepłych w budynkach zlokalizowanych w granicach lub niedalekim sąsiedztwie obszarów analizy.

Gospodarka ściekowa, ryzyko awarii

Zagrożenie zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych w obszarze zmiany jest możliwe z uwagi na niski stopień skanalizowania gminy. W 2019 roku z instalacji korzystało ok. 24,9% jej ludności, występuje więc realne ryzyko skażenia wód związane z nieszczelnością w indywidualnych zbiornikach bezodpływowych lub bezpośrednim odprowadzaniem ścieków do cieków wodnych. Zagrożeniem dla wód są również nawozy wprowadzane do gleb w przypadku produkcji rolnej.

W obrębie opracowania nie funkcjonują zakłady zakwalifikowane do obiektów o dużym lub zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. W obszarach objętych analizą istnieje jednak prawdopodobieństwo zdarzeń losowych w budynkach oraz obiektach zlokalizowanych na ich terenie.

• Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego

.1. Powiązania przyrodnicze

Północna, dolinowa część obszaru gminy Łomża pełni szczególną rolę w systemie ponad lokalnych powiązań przyrodniczych. Przepływająca przez tę część obszaru gminy rzeka Narew, z jej rozległą doliną, jest łącznikiem przyrodniczym łączącym Pradolinę z cennymi przyrodniczo obszarami dolnej Narwi i Wisły, oraz Puszczą Kurpiowską, jak również poprzez rzekę Pisę i jej dolinę z systemem jezior mazurskich. Wszystkie te obszary stanowią część krajowego ekologicznego systemu obszarów chronionych (ESOCH).

„Strategia Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru Funkcjonalnego Zielone Płuca Polski” zalicza część obszaru gminy do obszarów o charakterze łącznikowym, istotnym dla kształtowania systemu powiązań przyrodniczych w dorzeczu Narwi, w połączeniu z układami przyrodniczymi pojezierzy Augustowskich, Mazurskich i Pomorskich oraz niziny Mazurskiej, predysponowany do szczególnie wysokiego reżimu gospodarowania środowiskiem.

Sieć ECONET - PL kwalifikuje część dolinową Narwi powyżej miasta Łomży do obszarów węzłowych (25M - Obszar Doliny Górnej Narwi) o znaczeniu międzynarodowym, z obszarem biocentrowym, którym jest Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi. Część dolinowa Narwi, poniżej Łomży, uznana została za korytarz ekologiczny łączący obszary węzłowe - Obszar Doliny Górnej Narwi (25M) z Obszarem Puszczy Kurpiowskiej (M22).

Powiązania przyrodnicze obszaru zmiany studium

Mapa przebiegu korytarzy ekologicznych na obszarze Polski została opracowana w dwóch etapach

przez Zakład Badania Ssaków PAN w Białowieży (obecnie Instytut Biologii Ssaków) pod kierownictwem prof. dr hab. Włodzimierza Jędrzejewskiego. W drugim etapie doprecyzowano sieć korytarzy, zgodnie z którą przez północną część obszaru zmiany studium przebiega główny korytarz ekologiczny Przełomowa Dolina Narwi (GKPn-7), natomiast przez jego południowy fragment przechodzi główny korytarz ekologiczny Czerwony Bór (GKPnC-5A).

Przebieg korytarzy przez gminę Łomża jest ściśle związany z występowaniem doliny rzeki Narew będącej głównym szlakiem migracyjnym na tym terenie. Lokalne korytarze ekologiczne mogą stanowić cieki oraz skupiska zadrzewień występujące również w granicach zmiany studium.

III. ŚRODOWISKO KULTUROWE

III. ŚRODOWISKO KULTUROWE

• Obiekty i tereny zabytkowe oraz obiekty kulturowe

Boguszyce

1. 3 krzyże, żeliwne, 1887, 1884, 1900 r

Chojny Młode

- Dwa cmentarze z I wojny światowej nr rej. A-257. A-258*
- 2 krzyże przydrożne, żeliwne, k. XIX w.

Czaplice

4. Układ przestrzenny wsi
  5. Dwór, mur, ok. 1880 r. - szkoła.
  6. 2 krzyże żeliwne, przydrożne, 1879r., 1885r
- Gać
7. Młyn wodny, drewniany, odbudowany po 1945 r.
  8. Cmentarz z I wojny światowej nr rej. A-246*

Gielczyn

9. Cmentarz z okresu n wojny światowej nr rej. A-422*

Jednaczewo

10. Układ przestrzenny wsi.

Konarzyce

- Budynek szkoły, mur. 1928 r. nr rei, A-506*
- Kapliczka, mur., 2 pół. XVIII w.
- Krzyż przydrożny, żeliwny, 1884 r.

Kupiski Stare

14. Zespół dworski
  - a) Dwór, mur., XIX w., przebud. 1962 r.
  - b) Czworak, mur., pocz. XX w.
  - c) Spichlerz, k. XIX w.
15. Drożnicówka „Koszarka”, mur, 1923 r.
16. Kapliczka mur., pocz. XX w.
17. Dom nr 39, drewn., l. 20 XX w,
18. Dom nr 64, drewn., l 10 XX w.
19. 2 krzyże przydrożne, żeliwne, 1886 r.

Mikołajki

20. Dom nr 17, drewn., 1915 r.
21. Dom nr 23, drewn., l 20 XX w.
22. Kapliczka mur., pocz. XIX w.

Pniewo

23. Układ przestrzenny wsi.
24. Dom nr 47, drewn, l 30 XX w,
25. Cmentarz z okresu II wojny światowej nr rej. A-444*

Puchały

26. Układ przestrzenny wsi.
27. Cmentarz przykościelny, nr rei. A-360*
28. Cmentarz rzymskokatolicki, nr rej. A-359*
  - a) Kaplica cmentarna> mur, pocz. XX w.
  - b) Kaplica cmentarna, drewn., pół. XIX w.
29. Dom parafialny, drewn., 4 ćw. XIX w,
30. 2 aleje: lipowa Puchały-Milewo, kasztanowo-lipowa Puchały-Pniewo,

Rybno

31. Układ przestrzenny wsi.

Siemień Nadrzeczny

32. Układ przestrzenny wsi.

Stara Łomża

33. Układ przestrzenny wsi.

34. Grodzisko wczesnośredniowieczne (Gródek i dwa podgrodzia), nr rei. A-148*

35. Cmentarzysko wczesnośredniowieczne (Wzgórze Św. Wawrzyńca), nr rei. A-163*

Wygoda

36. Dom nr 2, drewn, l 20 XX w,

37. Dom nr 22, drewn, l 10 XX w.

38. Dom nr 23 drewn, l. 20 XX w.

39. Dom nr 74, drewn., l. 30 XX w.

40. Dom nr 77, drewn, l 30 XX w.

41. Dom nr 93, drewn., pocz. XX w.

* obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków)

• **Wykaz stanowisk archeologicznych podlegających ochronie**

Jednaczewo

1. Stanowisko nr; 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11.

Stara Łomża

2. Stanowisko I - grodzisko wpis do rej. A-148*

3. Stanowisko II - fundamenty kościoła, cmentarzysko wpis do rej. A-163*

4. Stanowisko III

Stara Łomża przy Szosie

5. Stanowisko IV.

Boguszyce

6. Stanowisko nr: 1, 3, 4, 6.

6a. Stanowisko nr AZP 38-76/5

Konarzyce

7. Stanowisko nr: 1, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16.

7a. Stanowisko nr AZP 38-76/17, 38-76/16, 38-76/15, 38-76/11, 38-76/12, 38-76/37

Gielczyn

8. Stanowisko nr: 2, 3, 5.

8a. Stanowisko nr AZP 38-76/33

Pniewo

9. Stanowisko nr; 4, 5, 8, 9, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56.

Rybno

10. Stanowisko 2

Siemień Nadrzeczny

11. Stanowisko nr: 6, 8, 12, 15, 28, 32

Podgórze

12. Stanowisko nr: 7, 11

12a. Stanowisko nr AZP 38-77/55, 38-77/54

Wyrzyki Stare

13. Stanowisko 2

Lutostan

14. Stanowisko l, 2, 3, 4, 5.

Koty

15. Stanowisko nr: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9,

Gać

16. Stanowisko 2

Stare Modzele

17. Stanowisko nr: 1, 2

Łochtynowo

18. Stanowisko nr AZP 37-76/48

Grzymały Szczepankowskie

19. Stanowisko nr AZP 37-75/29

* obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków)

5. Zasady ochrony konserwatorskiej

5.2. Obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków) objęte są ścisłą ochroną konserwatorską, która polega na ich zachowaniu i konserwacji, wszelkie prace przy obiektach i na terenach zabytkowych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone tylko za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.3. Obiekty kulturowe (pozostałe figurujące w spisie) stanowią przedmiot zainteresowania konserwatorskiego, podlegają zachowaniu i ochronie. Prace przy obiektach kulturowych winny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Rozbiórka budynku o wartościach kulturowych może być dokonana tylko w uzasadnionych przypadkach (bardzo zły stan zachowania) za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.4. Założenia dworsko - ogrodowe

Ochrona zabytkowych założeń dworsko - ogrodowych polega na :

- zachowaniu i restauracji dworu oraz zabudowy podworskiej,
- restauracji i rekonstrukcji elementów zabytkowych układu terenu: układ komunikacyjny, podział funkcjonalno - przestrzenny, osie kompozycyjne i widokowe, ciek i zbiorniki wodne,
- zachowaniu i konserwacji starodrzewu,
- usunięciu elementów zniekształcających kompozycję zieleni (np. samosiewy) i odtworzeniu elementów zniszczonych (uzupełnianie nasadzeń),
- zakazie lokalizowania na terenie założenia i w jego otoczeniu inwestycji o charakterze uciążliwym - mogącym przyczynić się do zniszczenia zabytku, a także obiektów zasłaniających widok na zabytek, czy też dysharmonizujących z jego elementami,
- wszelkie prace przy zabytku oraz działalność inwestycyjna na jego terenie winne być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

5.5. Cmentarze i mogiły historyczne

Ochrona cmentarzy i mogił historycznych polega na:

- wyłączeniu ich spod wszelkiej działalności inwestycyjnej, nie związanej z ich rewaloryzacją,
- zachowaniu i konserwacji historycznych elementów ukształtowania terenu cmentarzy (nasypy, wały, układ alejowy, układ kwater i mogił),
- zachowaniu i konserwacji starodrzewu,
- zachowaniu i konserwacji zabytkowych nagrobków, krzyży oraz innych elementów małej architektury (ogrodzenia, bramy),
- usuwaniu elementów zniekształcających (np. samosiewy, wysypiska śmieci, wyrobiska),
- zakazie lokalizowania w ich bezpośrednim sąsiedztwie działalności o uciążliwym charakterze oraz obiektów zasłaniających widok na cmentarz, czy też dysharmonizujących przestrzennie i kompozycyjnie z jego elementami.

5.6. Zabytki archeologiczne (stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków) objęte są ścisłą ochroną konserwatorską, która polega na zakazie prowadzenia na terenie zabytku wszelkiej

działalności inwestycyjnej nie związanej z jego rewaloryzacją. Prace przy tych obiektach oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone tylko za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.7. Stanowiska archeologiczne objęte są obserwacją archeologiczną. Wszelka działalność inwestycyjna na ich terenie może być prowadzona, po uprzednim uzgodnieniu jej ze służbą konserwatorską, pod nadzorem archeologiczne - konserwatorskim. W przypadku stwierdzenia reliktywów archeologicznych prace winny być przerwane, a teren udostępniony do badań archeologicznych, których wyniki zadecydują o możliwości ich kontynuowania.

5.8. Ochrona historycznych układów przestrzennych (urbanistycznych i ruralistycznych) polega na:

- zachowaniu historycznego rozplanowania układu wiejskiego i jego historycznych elementów (np; zespół kościoła, cmentarze, zespół dworski wraz z towarzyszącą im zielenią, krzyże i kapliczki przydrożne, wieś - ulicówka), historycznego układu komunikacyjnego i parcelacyjnego, a w szczególności przebiegu dróg w obecnych liniach rozgraniczających i zabudowy;
- zachowaniu otwartego charakteru historycznych placów targowych;
- kształtowaniu nowych elementów układu przestrzennego w dostosowaniu do historycznej kompozycji i dyspozycji funkcjonalno - przestrzennej układu oraz jego poszczególnych elementów;
- zachowaniu zbliżonej do historycznej skali układu;
- zachowaniu historycznych dominant wysokościowych, przestrzennych i architektonicznych (np. kościoła parafialnego i dzwonnicy, dworu)
- zachowaniu, restauracji i modernizacji technicznej zabudowy historycznej;
- dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej wsi w zakresie sytuacji skali i bryły, oraz w nawiązywaniu do lokalnej tradycji budowlanej, przy lokalizacji nowych obiektów mieszkalnych i gospodarczych winna być zachowana tradycyjna dyspozycja funkcjonalno - przestrzenna zagrody;
- ochronie krajobrazu urządzonego i naturalnego związanego historycznie i przestrzennie z założeniem urbanistycznym i ruralistycznym, a także ekspozycji układu.

Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej obszaru zmiany studium

W granicach zmiany studium występują stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków (zgodnie z pismem Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 6 maja 2021 r., znak Ł.5151.217.2021.ECH.). Ich charakterystykę przedstawia poniższa tabela.

Miejscowość	Obszar AZP	Numer stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia
Podgórze	38-77	55	Ślad osadnictwa	XV-XVII w.
Podgórze	38-77	54	Punkt osadniczy	XV-XVII w.
Giełczyn	38-76	33	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia
Konarzyce	38-76	16	Ślady osadnictwa	Epoka kamienia – okres nowożytny
Konarzyce	38-76	15	Ślad osadnictwa	OWR
Łochtynowo	37-76	48	Znalezisko luźne	Neolit
Konarzyce	38-76	11	Ślady osadnictwa	OWR – okres nowożytny
Boguszyce	38-76	5	Ślad osadnictwa	Średniowiecze
Grzymały	37-75	29	Osada	Okres nowożytny

Szczepankowskie				
Konarzyce	38-76	12	Osada, ślady osadnictwa	Epoka brązu – okres nowożytny
Konarzyce	37-76	37	Osady, ślady osadnictwa	Epoka kamienia – okres nowożytny
Konarzyce	38-76	17	Osada, ślady osadnictwa	Epoka brązu – wczesne średniowiecze

Obszary zmiany studium zostały wyznaczone poza innymi obiektami wpisanymi do rejestru zabytków oraz pozostałych ewidencji. Przeważnie są to tereny rolne, wolne od zabudowy.

IV. SFERA SPOŁECZNA

IV. SFERA SPOŁECZNA

1. Obsługa ludności

Mieszkańcy gminy Łomża, z uwagi na położenie w sąsiedztwie miasta Łomża, które jest regionalnym ośrodkiem równoważenia rozwoju, korzystają z licznych usług z zakresu obsługi ludności, obsługi rolnictwa oraz zakładów produkcyjnych zlokalizowanych na terenie miasta. W mieście zlokalizowana jest siedziba gminy oraz usługi ponadpodstawowe jak administracja finansowa, samorządowa, lecznictwo zamknięte i specjalistyczne, kultura, szkolnictwo ponadgimnazjalne i wyższe.

1.1. Szkolnictwo podstawowe

Na terenie gminy Łomża w roku szkolnym 2002/2003 funkcjonuje dziewięć szkół podstawowych w następujących miejscowościach: Wygodzie, Puchały, Pniewo, Podgórze, Nowe Kupiski, Konarzyce, Jarnuty, Czaplice, Lutostań. W wyniku reformy administracyjnej likwidacji uległy szkoły podstawowe w Modzelach Starych i Giełczynie - pustostany do zagospodarowania na inne cele oraz w Jednaczewie - obiekt sprzedany osobie fizycznej.

W szkołach podstawowych znajduje się 57 pomieszczeń do nauczania. Do szkół uczęszcza 777 uczniów z terenu całej gminy. Na 1 pomieszczenie do nauczania przypada 14 uczniów (średnia terenów wiejskich województwa podlaskiego wynosi 11 uczniów). Zajęcia w szkołach prowadził 92 nauczycieli pełnozatrudnionych. Na 1 nauczyciela przypada 8 uczniów - średnia w województwie wynosi 11. Oznacza to, że sytuacja w zakresie 6 letniego szkolnictwa podstawowego w gminie Łomża jest zbliżona do wyżej wymienionych na terenach wiejskich województwa. Maksymalna odległość do szkoły wynosi 10 km, W przypadku gdy odległości od szkoły dzieci młodszych w klasach O - IV jest większa od 3 km i dzieci starszych w klasach V - VI przekracza 4 km, zapewniony jest dowóz.

1.2. Szkolnictwo gimnazjalne

Na terenie gminy Łomża brak jest szkoły gimnazjalnej. Uczniowie z całej gminy uczęszczają do gimnazjum znajdującego się w mieście Łomża. W roku szkolnym 2002/2003 do gimnazjum uczęszcza 401 uczniów z terenu całej gminy w wieku od 13 do 16 lat. W gimnazjum znajduje się 17 pomieszczeń do nauczania. Na 1 pomieszczenie przypada 24 uczniów. Zajęcia w gimnazjum prowadzi 33 nauczycieli. Na 1 nauczyciela przypada 12 uczniów.

Ze wsi oddalonych powyżej 4 km od miasta, zapewniony jest dowóz dzieci do gimnazjum (zakup biletów miesięcznych - komunikacja PKS).

1.3. Wychowanie przedszkolne

W gminie wychowanie przedszkolne odbywa się w oddziałach przedszkolnych przy wszystkich szkołach podstawowych. Do dziewięciu oddziałów przedszkolnych uczęszcza 133 dzieci w wieku 6 lat.

1.4. Usługi pocztowe

Obsługę ludności gminy w zakresie usług pocztowych pełnią:

- Urząd pocztowy w Wygodzie - 1 okienka obsługi, obsługuje 21 wsi - południowa część gminy,
- Urzędy pocztowe w Łomży - pozostały obszar gminy.

1.5. Ochrona zdrowia i pomoc socjalna

Na terenie gminy funkcjonuje jedna placówka lecznictwa otwartego - podstawowy ośrodek zdrowia w Wygodzie. Dysponuje gabinetami lekarskimi: rodzinnym, stomatologicznym, poradni dla kobiet. Ośrodek obsługuje południową część gminy. Pozostała część gminy obsługiwana jest przez placówki zlokalizowane w Łomży.

W zakresie lecznictwa zamkniętego i specjalistycznego gmina obsługiwana jest przez szpital i poradnie specjalistyczne w Łomży, Białymstoku.

W 2002 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łomży obejmował pomocą społeczną 718 osób w 423 rodzinach z ogólną liczbą osób w tych rodzinach 1849. Pomocą objęto 7,5% mieszkańców

gminy.

Dominującą przyczyną korzystania z pomocy społecznej jest niepełnosprawność, ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, alkoholizm oraz potrzeba ochrony macierzyństwa.

1.6. Kultura

Na terenie gminy Łomża funkcjonują następujące placówki kultury;

- gminny ośrodek kultury w Pniewie,
- biblioteki w miejscowościach; Wygoda, Pniewo, Kupiski, Konarzyce, Podgórze.

Do upowszechniania kultury wykorzystane są także remizy straży pożarnej we wsiach; Gać, Stare Kupiski, Pniewo, Siemień Nadrzeczny, Podgórze, Stare Modzele, Gielczyn, Konarzyce, Czaplice, Chojny Młode, Nowe Kupiski, Jednaczewo.

Wyposażenie gminy w placówki kultury jest typowe dla terenów wiejskich. Występują niedobory placówek upowszechniających kulturę. Jest to efektem występujących od kilku lat tendencji ograniczania wydatków na kulturę, a także gwałtownie rozwijającej się sieci oddziaływania różnorodnych środków masowego przekazu.

Jedną z najbardziej podstawowych i powszechnych form uczestnictwa w kulturze jest czytelnictwo. W ostatnich latach w sposób zasadniczy spadło zainteresowanie czytelnictwem. W 1991 roku na terenie gminy było 25 placówek bibliotecznych (1 biblioteka, 4 filie biblioteczne, 20 punktów bibliotecznych), zaś w 2001 na terenie gminy pozostało 5 bibliotek. Zlikwidowano wszystkie punkty biblioteczne. Na przestrzeni analizowanych lat zmniejsza się nieco liczba czytelników, W stosunku do 1991 roku ich liczba zmalała z 1908 do 1856 w 2001 roku.

1.7. Handel i gastronomia

W zakresie usług handlowych ludność gminy obsługiwana jest przez sieć sklepów, których liczba w 2001 roku wynosiła 45, powierzchnia sprzedażowa tych sklepów - 3057 m². Na 1000 mieszkańców gminy przypada 4,7 sklepów, średnia terenów wiejskich województwa podlaskiego wynosi 5,1, zaś powiatu łomżyńskiego 6,0. Znaczna większość placówek handlowych to sklepy są wyrobami spożywczo-przemysłowymi - 73%. Stosunkowo dobrze przedstawia się rozmieszczenie przestrzenne punktów sprzedaży. Sklepy znajdują się w następujących miejscowościach: Wygoda, Modzele Skudosze, Gać, Pniewo, Gielczyn, Podgórze, Siemień Nadrzeczny, Siemień-Rowy, Czaplice, Boguszyce, Chojny Młode, Nowe Kupiski, Stare Kupiski, Jednaczewo i Konarzyce. Wszystkie wsie znajdują się w odległości nie przekraczającej 3 km. W ostatnich latach znacznie zmieniła się struktura własności placówek handlowych. Obecnie przeważają sklepy prywatne,

Na terenie gminy funkcjonują bary gastronomiczne we wsiach: Stara Łomża Przy Szosie, Stara Łomża Nad Rzeką, Podgórze, Wygoda, Gać, Konarzyce.

1.8. Ochrona przeciwpożarowa

Ochronę przeciwpożarową w gminie Łomża pełnią jednostki straży pożarnej w następujących miejscowościach: Gać, Stare Kupiski, Pniewo, Siemień Nadrzeczny, Podgórze, Stare Modzele, Gielczyn, Konarzyce, Czaplice, Chojny Młode, Nowe Kupiski, Jednaczewo. Rozmieszczenie przestrzenne placówek jest prawidłowe. Remizy strażackie posiadają wszystkie jednostki straży. Poprawa stanu zabezpieczenia przeciwpożarowego winna następować w wyniku poprawy wyposażenia w sprzęt.

Zaopatrzenia w wodę dla celów ochrony przeciwpożarowej odbywa się z wodociągów wiejskich, z istniejących zbiorników wodnych oraz rzek.

1.9. Administracja

W zakresie usług administracji państwowej, gospodarczej, wymiaru sprawiedliwości, finansowej i ubezpieczeniowej ludność gminy obsługiwana jest przez placówki zlokalizowane w regionalnym

ośrodka rozwoju - mieście Łomża. Na terenie gminy z zakresu placówek administracji funkcjonują parafie rzymskokatolickie w Puchałach, Wygodzie i Nowych Kupiskach. W Podgórzu jest kaplica, która podlega pod parafię katedralną w Łomży.

1.10. Sport

W gminie są następujące placówki sportowe:

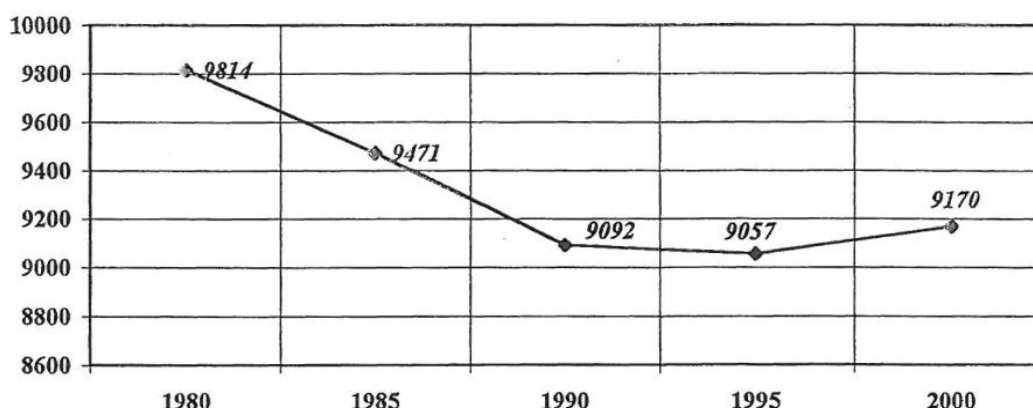
- sala gimnastyczna w szkole podstawowej w Nowych Kupiskach i w Wygodzie, młodzież gimnazjalna korzysta z sali gimnastycznej przy gimnazjum w Łomży,
- małe, zastępcze sale gimnastyczne w pozostałych szkołach podstawowych,
- boiska sportowe przy wszystkich szkołach podstawowych.

2. Ludność i zatrudnienie

2.1. Dane ogólne

Wg danych Urzędu Gminy w Łomży w dniu 31 grudnia 2001 roku gminę zamieszkiwało 9546 osób. W okresie od 1975 roku liczba ludności zmalała o 830 osób, W latach 1980-1990 tempo spadku zaludnienia było większe i równomierne. Od 1990 roku nastąpił niewielki, umiarkowany spadek zaludnienia. Od 1995 roku zaobserwowano wzrost zaludnienia. Liczbę ludności w gminie Łomża w latach 1980-2000 przedstawiono na wykresie: (dane Urzędu Statystycznego).

Ludność w latach 1980 - 2000

Spadki zaludnienia w latach 1980-1990 spowodowane były głównie dość dużym odpływem ludności (ujemne saldo migracji w skali roku około 1,6% - 2,8% liczby ludności).

Na spadek wielkości zaludnienia ma także wpływ zmniejszenie się współczynnika dynamiki demograficznej (stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów), który w 1980 roku wynosił 2,55 zaś w 2000 już tylko 1,31 (średnia w województwie ogółem wynosi 1,02, zaś dla terenów wiejskich 0,88).

Rozwój demograficzny gminy Łomża w latach 1980-2000 przedstawia tabela: (dane Urzędu Statystycznego).

Wyszczególnienie	1980	1985	1990	1995	2000
Liczba ludności gminy:	9814	9471	9092	9057	9170
w tym kobiety	4951	4700	4539	4524	4610
w tym mężczyźni	4863	4771	4553	4533	4560
współczynnik feminizacji	101,8	98,5	99,7	99,8	101
napływ	245	224	170	134	170
odpływ	523	376	289	183	187
saldo migracji	-278	-152	-119	-49	-17
małżeństwa	73	78	59	67	62
urodzenia	258	210	181	152	135
przyrost naturalny	157	104	81	50	32

2.2. Struktura płci

Struktura płci kształtuje się mniej korzystnie niż na terenach wiejskich województwa podlaskiego. Współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) w gminie kształtuje się na poziomie 100,2 - tereny wiejskie województwa 97,0. Struktura płci w gminie na przestrzeni analizowanych lat pozostaje na jednakowym poziomie. Występuje równowaga pomiędzy ilością kobiet i mężczyzn.

2.3. Struktura wiekowa

Struktura wieku ludności gminy Łomża w porównaniu z terenami wiejskimi województwa podlaskiego i powiatu łomżyńskiego jest bardziej korzystna. Charakteryzuje się wyższym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz niższym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym. Korzystnym zjawiskiem jest duży udział ludności młodej.

Strukturę wiekową gminy Łomża na tle terenów wiejskich powiatu łomżyńskiego i województwa podlaskiego zawarto w tabeli;

Wyszczególnienie	Tereny wiejskie - % udział ludności		
	gmina	powiat	województwo
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	31,3	27,7	25,6
Ludność w wieku produkcyjnym	54,8	53,4	53,5
Ludność w wieku poprodukcyjnym	13,9	18,9	20,9

2.4. Rozmieszczenie ludności

W skład obszaru gminy wchodzi 40 miejscowości. Średnia wielkość wsi wynosi 239 osób (tereny wiejskie powiatu łomżyńskiego - 155, województwo - 128 osób). Najwięcej ludności zamieszkuje w następujących miejscowościach: Boguszyce, Czapłce, Gielczyn, Jednaczewo, Konarzyce, Modzele-Skudosze, Nowe Kupiski, Pniewo, Podgórze, Siemień Nadrzeczny, Stara Łomża Nad Rzeką, Stara Łomża Przy Szosie, Stare Kupiski, Stare Mód-zele, Wygoda - wsie powyżej 200 mieszkańców. Na terenie gminy znajduje się tylko jedna wieś mała poniżej 50 mieszkańców - Rybno.

Średnia gęstość zaludnienia w gminie wynosi 44 osoby/km² (średnia gęstość zaludnienia terenów wiejskich województwa wynosi 26 osób/km²).

Siedziba gminy znajduje się w regionalnym ośrodku równoważenia rozwoju - mieście Łomża (siedziba powiatu łomżyńskiego),

2.5. Zatrudnienie

Do pracujących zaliczono: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek, osoby wykonujące pracę nakładczą, agentów, członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie. Gmina Łomża jest gminą wiejską, typowo rolniczą, zatem liczba osób wykonujących inną pracę przynoszącą dochód jest stosunkowo niewiele. Liczba osób pracujących w 2000 roku wynosiła 607 osób, co stanowi 6,6% ogółu ludności (na terenach wiejskich województwa podlaskiego osób pracujących jest 5,9%, zaś w powiecie łomżyńskim 5,9%). Najwięcej zatrudnionych jest w przemyśle i budownictwie - 57% ogółu pracujących. Następnie w usługach rynkowych (handel, transport, pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości, pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna) - 20%. W dziale usługi nierynkowe (administracja, opieka socjalna, edukacja, ochrona zdrowia) pracujących jest 19,4% oraz w dziale rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo pracujących jest zaledwie 3,6%.

2.6. Bezrobocie

Według stanu na dzień 30 czerwca 2002 roku Powiatowy Urząd Pracy na terenie gminy Łomża zarejestrował 742 osoby pozostające bez pracy. Z tego 381 kobiet i 361 mężczyzn. Bezrobotni stanowią 8,2% ogółu ludności gminy (tereny wiejskie województwa 5,8%, tereny wiejskie powiatu łomżyńskiego - 7,2%). Ponad połowa osób bezrobotnych pozostaje bez pracy powyżej 12 miesięcy.

W porównaniu do stycznia 2001 roku liczba bezrobotnych się zmniejszyła o 53 osoby.

Struktura wiekowa bezrobotnych przedstawia się następująco: wśród bezrobotnych najwięcej jest ludzi młodych w przedziale wiekowym 18-24 lata - aż 34%; w przedziale wiekowym 25-34 lata - 29%; w przedziale wiekowym 35-44 lata - 22% oraz w wieku 45-54 lata - 12%. Najmniej 3% bezrobotnych jest w wieku 55-59 lat i powyżej 60 lat.

Według poziomu wykształcenia największą liczbę osób bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem podstawowym - 40%, zasadniczym - 36%, oraz policealnym i średnim zawodowym - 18% ogółu liczby bezrobotnych. Najmniej jest osób z wykształceniem ogólnokształcącym - 3% i wyższym - 3% ogółu bezrobotnych.

Ze względu na staż pracy najliczniejszą grupę stanowią osoby z krótkim stażem pracy do 1 roku - 39% oraz bez stażu pracy - 28%, Mniejszą grupę osób bezrobotnych stanowią osoby, które posiadają większy staż pracy: od 1 do 5 lat pracy - 15%, od 5 do 10 lat pracy - 8%, od 10 do 20 lat pracy - 7%, Osób z długim stażem pracy powyżej 20 lat pracy jest 3%.

Bardzo niepokojącym zjawiskiem jest fakt długiego okresu czasu pozostawania bez pracy. Najwięcej jest osób bezrobotnych, które pozostają bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy - 39%, od 12 do 24 miesięcy jest 23% ogółu bezrobotnych.

3. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe zamieszkane w 2001 roku w gminie Łomża stanowi 2401 mieszkań dysponujące 9760 izbami mieszkalnymi o łącznej powierzchni użytkowej 199,3 tysięcy m². Tempo przyrostu zasobów mieszkaniowych było umiarkowane. Wzrost wielkości zasobów mieszkaniowych oraz ich charakterystykę na przestrzeni analizowanych lat przedstawia tabela:

Wyszczególnienie	1980	1985	1990	1995	2001
Mieszkania	2334	2464	2192	2318	2401
Izby	7857	8671	8447	9203	9760
Powierzchnia użytkowa mieszkań w tyś. m ²	142,3	163,0	165,8	184,3	199,3
Przeciętna pow. użytkowa mieszkania w m ²	61,0	66,2	75,6	79,5	83,0
Przeciętna liczba osób w mieszkaniu	4,2	3,84	4,1	3,91	3,82
Przeciętna liczba osób na izbę	1,25	1,09	1,1	0,98	0,94
Przeciętna pow. użytkowa na osobę w m ²	14,5	17,2	18,2	20,4	21,7

Na przestrzeni badanych lat warunki mieszkaniowe ulegały znacznej poprawie. W analizowanym okresie zaobserwowano wzrost powierzchni użytkowej mieszkań, ilości izb. Poprawa warunków zamieszkania charakteryzuje się wielkością przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań, która w 1980 roku wynosiła 61 m², obecnie wynosi 83,0 m².

Przeciętna liczba osób w mieszkaniu od 1980 roku zmniejszyła się i wynosi obecnie 3,82 - przy średniej wojewódzkiej terenów wiejskich 3,33. Takie efekty zasobów mieszkaniowych wynikają z odmiennych (niż w miastach) form zabudowy na wsi. Mieszkania wiejskie charakteryzują się większą powierzchnią użytkową mieszkań oraz mniejszą liczbą izb w mieszkaniu.

Charakterystyka zasobów mieszkaniowych w gminie w porównaniu z terenami wiejskimi województwa podlaskiego i powiatu łomżyńskiego przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	gmina	powiat	województwo podlaskie
przeciętna pow. użytkowa mieszkania na osobę w m ²	21,7	21,1	22,7
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,82	3,75	3,33
przeciętna liczba osób na 1 izbę	0,94	0,97	0,88
przeciętna pow. użytkowa 1 mieszkania w m ²	83,0	79,1	75,5

Przedstawiona analiza pozwala stwierdzić, że warunki zamieszkania w gminie Łomża są bardzo zbliżone do występujących na terenach wiejskich województwa podlaskiego i powiatu łomżyńskiego.

Wśród mieszkań prawie wszystkie stanowią własność prywatną — 99,25%. Mieszkań będących własnością gminy jest zaledwie 18. Izb w tych mieszkaniach jest 57. Są to małe mieszkania o przeciętnej

powierzchni użytkowej 1 mieszkania 53,3 m².

Sporządzone na potrzeby zmiany studium opracowanie pt. „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju Gminy Łomża”, zawiera szereg aktualnych danych określających potrzeby i możliwości rozwoju gminy wynikające m.in. z analiz ekonomicznych, środowiskowych, społecznych oraz demograficznych. W ramach dokumentu „Analizy potrzeb i możliwości rozwoju Gminy Łomża” został również opracowany bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

V. SFERA GOSPODARCZA

V. SFERA GOSPODARCZA

1. Rolnictwo

1.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Gmina Łomża położona jest w powiecie łomżyńskim i zajmuje obszar 20.698 ha, co stanowi 15,3% powierzchni ogólnej powiatu i 1,0% powierzchni województwa. Jest to gmina o charakterze rolniczym, gdzie warunki naturalne są na poziomie średnich dla powiatu łomżyńskiego. O jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej decyduje szereg czynników środowiska takich jak: gleba, agroklimat, rzeźba terenu i warunki wodne, które przy ocenie metodą bonitacji punktowej, pozwalają na całościową ocenę warunków przyrodniczych produkcji rolniczej gminy.

Takim miernikiem tej oceny opracowanej przez Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach jest ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, który dla gminy Łomża wynosi 52,5 pkt. (powiat- 52,1 pkt woj- 55,0 pkt, kraj - 66,6 pkt), w tym:

- jakość i przydatność rolnicza	-38,3 pkt. powiat	-37,8 pkt
- agroklimat	- 7,8 pkt. powiat	- 8,0 pkt.
- rzeźba terenu	- 4,0 pkt. powiat	- 3,8 pkt.
- warunki wodne	- 2,4 pkt. powiat	- 2,5 pkt.

Wskaźnik syntetyczny oceny jakości gleb w punktach wynosi:

- dla gruntów ornych	- 39,3 pkt. powiat	- 38,6 pkt.
w tym: bonitacja	- 36,2 pkt. powiat	- 36,3 pkt.
- przydatność rolnicza	- 42,2 pkt. powiat	- 40,9 pkt.
- dla użytków zielonych	-36,1 pkt. powiat	- 32,1 pkt
w tym: bonitacja	- 34,7 pkt. powiat	- 32,0 pkt.
- przydatność rolnicza	- 37,6 pkt. powiat	- 32,2 pkt.

Jak wynika z powyższego zestawienia wskaźniki dla gminy są nieco wyższe od wskaźników dla powiatu, w szczególności dotyczy to użytków zielonych.

Jednym z czynników wpływających na intensywność organizacji rolnictwa i poziom produkcji rolnej są warunki przyrodnicze. Uzyskiwane plony wynikają między innymi z jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, na którą składa się szereg czynników, między innymi: klasyfikacja gruntów, kompleksy rolniczej przydatności gleb, melioracje gruntów.

Klasyfikacja gruntów

Według danych Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach z waloryzacji agroekologicznej obszaru „Zielone Płuca Polski” wykonanej w 1994 roku na ogólną powierzchnię 10.972 ha gruntów ornych objętych klasyfikacją w gminie Łomża, co stanowi 53,0% powierzchni ogólnej gminy, obszar gruntów w poszczególnych klasach wynosi:

klasa IIIa	- 12ha	- 0,1%,
klasa IIIb	- 251 ha	- 2,3%,
klasa IVa	- 1.599 ha	- 14,6%,
klasa IVb	- 3.020 ha	- 27,5%,
klasa V	- 4.056 ha	- 36,9%,
klasa VI	- 1.886 ha	- 17,3%,
klasa VIz	- 148 ha	- 1,3%.

Obszar użytków zielonych, objętych klasyfikacją wynosi 4.663 ha, co stanowi 22,5% powierzchni ogólnej gminy, w tym:

-klasaH	- 1 ha	- 0,0%,
-klasam	- 276ha	- 5,9%,
klasa IV	- 1.739 ha	- 37,3%,
klasa V	- 1.923 ha,	- 41,2%,
-klasa VI	- 675 ha,	- 14,5%.

klasa VIz - 49 ha, - 1,1%.

Pozostałe grunty - 5.120 ha, co stanowi 24,6% powierzchni gminy.

Na terenie gminy użytki rolne są średniej jakości, gdyż wyższe klasy bonitacyjne II-IV, stanowią 44,0% (dla powiatu - 42,3%), w tym: grunty orne - 44,5%, użytki zielone - 43,2%.

Klasa bonitacyjna będąc dobrym wskaźnikiem wartości użytkowej gleb, nie zawsze w pełni informuje o ich rolniczej przydatności. Rolę tę spełniają kompleksy przydatności rolniczej, które łączą gleby o zbliżonych wartościach agroekologicznych ukształtowanych w procesach glebotwórczych jak i na skutek przemian spowodowanych agrotechniką, zaś typy siedliska wyróżniają obszar odpowiedni do uprawy określonych gatunków roślin.

Kompleksy rolniczej przydatności gleb

Obszar objęty opracowaniem map glebowo- rolniczych obejmował powierzchnię 15.635 ha użytków rolnych, co stanowi 75,5% powierzchni ogólnej gminy, w których wyróżniono następujące kompleksy:

Grunty orne na powierzchni 10,972 ha, w tym;

2 - pszenno dobry	- 296 ha - 2,7%,
3 - pszenno wadliwy	- 55 ha - 0,5%,
4 - żytni bardzo dobry	- 1.646 ha - 15,0%,
5 - żytni dobry	- 2.765 ha - 25,2%,
6 - żytni słaby	- 3.698 ha - 33,7%,
7 - żytnio- łubinowy	- 1.821 ha - 16,6%,
8 - zbożowo- pastewny mocny	- 351 ha - 3,2%,
9 - zbożowo- pastewny słaby	- 340 ha - 3,1%.

Użytki zielone na powierzchni 4.663 ha, w tym:

Iz - dobry i bardzo dobry	- 1 ha - 0,0%,
2z - średni	- 2,015 ha - 43,2%,
3z - słaby i bardzo słaby	- 2,647 ha - 56,8%.

W gruntach ornych kompleksy pszenne i żytnie dobre (2-5 i 8) stanowią 46,6% (powiat- 43,4%), co daje dobre możliwości produkcyjne zbóż intensywnych i roślin okopowych. Natomiast w użytkach zielonych 43,2% stanowi kompleks średni, co stwarza możliwości dalszego rozwoju produkcji pasz, do produkcji zwierzęcej (powiat- 31,5%) Melioracje gruntów

Zgodnie z danymi uzyskanymi w Wojewódzkim Zarządzie Melioracji i Urzędzeń Wodnych obszar użytków rolnych wymagających melioracji wynosi na terenie gminy - 5.196 ha, co stanowi 32,7% ogólnej powierzchni użytków rolnych, w tym 3.355 ha zostało już zmeliorowanych, co stanowi 64,6% użytków wymagających melioracji, w tym:

- grunty orne wymagające melioracji	- 900 ha,
- zmeliorowano	- 546 ha, co stanowi 60,7% potrzeb
- użytki zielone wymagające melioracji	- 4.296 ha,
- zmeliorowano	- 2.809 ha, co stanowi 65,4% potrzeb.

Odpowiednio dla powiatu łomżyńskiego:

- użytki rolne wymagające melioracji	- 36.865 ha,
- zmeliorowano	- 16.132 ha, co stanowi 43,8% potrzeb,
w tym: - grunty orne wymagające melioracji	- 14.893 ha,
- zmeliorowano	- 6.582 ha, co stanowi 44,2% potrzeb,
- użytki zielone wymagające melioracji	- 21.972 ha,
- zmeliorowano	- 9.550 ha, co stanowi 43,5% potrzeb.

Jak wynika z powyższych danych obszar użytków rolnych oczekujących na melioracje na terenie gminy wynosi 1.841 ha, w tym 1.487 ha użytków zielonych, odpowiednio dla powiatu - 20.733 ha, w tym 12.422 ha użytków zielonych. Dlatego też, gmina Łomża wymaga jeszcze dużych nakładów na melioracje.

1.2. Struktura użytków gruntowych

Zgodnie ze zbiorczym wykazem gruntów sporządzonym według stanu na dzień 1.01.2002 r, przez Starostwo Powiatowe w Łomży struktura użytków gruntowych w gminie oraz powiecie przedstawia zestawienie:

Nazwa użytku	Gmina Pow. w ha	%	Powiat Pow. w ha	%
1) powierzchnia ogólna	20.698	100,0	135.393	100,0
2) użytki rolne,	15.869	76,7	98.067	72,4
w tym: grunty orne,	10.555	66,5	67.761	69,1
sady,	56	0,4	361	0,4
łąki,	3.000	11,1	12.460	12,7
pastwiska,	1.766	2,2	15.052	15,3
grunty rolne zabudowane,	350	0,9	1.874	1,9
stawy, rowy szczegółowe.	142		559	0,6
3) grunty leśne i zadrzewione,	3.559	17,2	29.841	22,1
w tym: lasy,	3.479	97,7	29.350	98,4
grunty zadrzewione	80	2,3	491	1,6
4) grunty zabudowane i zurbanizowane,	925	4,5	4.998	3,7
w tym: ter. zabud. i zurbanizowane	182	19,7	980	19,6
ter. komunikacyjne,	715	77,3	3.846	77,0
użytki kopalne	28	3,0	172	3,4
5) grunty pod wodami	158	0,8	1.139	0,8
6) użytki ekologiczne	14	0,6	50	0,0
7) nieużytki	161	0,8	1.198	0,9
8) tereny różne	12	0,0	100	0,1

Obszar gminy charakteryzuje się;

- dużym udziałem użytków rolnych w strukturze użytków gruntowych - 76,7%, powiat - 72,4%, województwo - 59,5%,
- dużym udziałem gruntów ornych w strukturze użytków rolnych - 66,6%, powiat - 69,1%, województwo - 66,1%,
- małą lesistością gminy: udział lasów w strukturze użytków gruntowych wynosi tylko - 17,2%, powiat - 22,1%, województwo - 29,6%, kraj - 27,8%.

1.3. Struktura władania gruntami

Zgodnie z wykazami gruntów według stanu na dzień 1.01.2002 roku sporządzonymi przez Starostwo Powiatowe w Łomży, struktura władania gruntami przedstawia się następująco:

Grupa reje- strowa	Wyszczególnienie gruntów	Gmina powierzchnia w ha	%	Powiat powierzchnia w ha	%
1+2	grunty Skarbu Państwa, w tym: -grunty wchodzące w skład zasobu własności rolnej SP, -Lasy Państwowe, -pozostałe grunty SP -grunty SP w użytkowaniu wieczystym	1.632 15 1.224 316 77	7,9 0,9 75,0 19,4 4,7	16.265 695 13.415 1.944 211	12,0 4,3 82,5 12,0 1,2
4+5	grunty gmin i związków między gminnych, w tym: grunty gminne przekazane w użytkowanie wieczyste	596 1	2,9 0,1	3.219 49	2,4 1,5
7	grunty osób fizycznych, w tym: grunty osób fizycznych wchodzące w skład gosp. rolnych	18.034 17.606	87,1 97,6	113.231 111.615	83,7 98,6
8	grunty spółdzielni	20	0,1	55	0,0
9	grunty kościołów i związków wy znaniowych	31	0,1	297	0,2
10	grunty wspólnot gruntowych	286	1,4	1.677	1,2
11+12	grunty powiatów i związków po wiatów,	76	0,4	558	0,4
13	grunty województw	-	-	7	0,0
15	grunty spółek prawa handlowego,	23	0,1	134	0,1
	Powierzchnia ogólna	20.698	100,0	135.393	100,0

W strukturze władania gruntami dominuje sektor prywatny, który stanowi 87,1% powierzchni ogólnej gminy i jest większy niż udział tych gruntów w strukturze władania całego powiatu -83,7%, Niski jest też udział gruntów Skarbu Państwa w gminie - 7,9%, w powiecie 12,0%.

2. Charakterystyka indywidualnych gospodarstw rolnych

2.1. Struktura obszarowa i agrarna gospodarstw rolnych

Według danych ostatnio przeprowadzonego spisu rolnego z 1996 roku na terenie gminy było 1.047 indywidualnych gospodarstw rolnych i działek rolnych w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych:

grupa obszarowa w ha	ilość gospodarstw	%	powierzchnia w	%
do 1(dz. rolne)	190	11,7	59	0,4
1-2	101	6,2	138	1,0
2-3	110	6,8	272	2,0
3-5	166	10,2	663	4,9
5-7	221	13,6	1.318	9,7
7-10	294	18,1	2.481	18,3
10-15	305	18,8	3.686	27,2
15-20	142	8,8	2.414	17,8
20-50	95	5,8	2.453	18,2
50-100	1	0,0	66	0,5
Razem	1.625	100,0	13.549	100,0

W strukturze obszarowej największy udział stanowią gospodarstwa rolne o powierzchni: 10-15 ha, których udział wynosi 18,8%, zaś powierzchnia stanowi 27,2% powierzchni ogólnej użytków rolnych wszystkich gospodarstw rolnych.

Jak wykazują dane ze Spisu Rolnego z 1996 roku średnia powierzchnia działki w indywidualnych gospodarstwach wynosi 2,3 ha (powiat-2,8 ha), a ich ilość w gospodarstwie - 4,7 (powiat - 4,9), zaś średnia odległość od siedziska od najdalej położonej działki w gospodarstwie wynosi 4,2 km, (powiat - 4,7 km).

Średnia powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych według rodzaju użytków dla gminy i powiatu wynosi odpowiednio:

wyszczególnienie	gmina, powierzchnia w ha	powiat, powierzchnia w ha
powierzchnia ogólna	11,0	13,4
w tym: użytki rolne	9,4	11,1
grunty orne	6,7	7,6
łąki	1,8	2,2
pastwiska	0,9	1,3
las	1,3	1,7
pozostałe grunty	0,4	0,6

Jak wynika z powyższej analizy struktura agrarna indywidualnych gospodarstw rolnych, ich rozłóg, średnia powierzchnia i struktura użytków gruntowych, ogólnie kształtuje się poniżej średniej dla powiatu, jest niezbyt korzystna do dalszego rozwoju indywidualnych gospodarstw rolnych i wymaga przekształceń.

2.2. Typy gospodarstw rolnych, rodzaje i kierunki prowadzonej działalności

Zgodnie z danymi Spisu Rolnego z 1996 roku możemy wyróżnić na terenie gminy następujące typy gospodarstw rolnych

typ gospodarstwa rolnego	ilość
I rolniczy	791
II rolniczo- pracowniczy	56
III pracowniczy i pracownice - rolniczy	280
IV emerytów i rencistów	171
V poza rolniczą działalnością gospodarczą	28
VI utrzymujący się z nie zarobkowych źródeł utrzymania niż emerytura i renta	20
VII pozostałe	82
Razem	1428

Ilość gospodarstw rolnych ze względu na rodzaj prowadzonej działalności i cel produkcji przedstawia się następująco:

- nie prowadzących żadnej działalności - 19
- nie prowadzących działalności rolniczej - 20
- prowadzących tylko działalność rolniczą na własne potrzeby - 291
- w tym: głównie na własne potrzeby - 254
- głównie na rynek - 1072
- prowadzących pozarolniczą i rolniczą działalność - 45

Wśród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą głównie na rynek dominują gospodarstwa o średniej produkcji towarowej, a mianowicie:

- o wartości w złotych, 2,501- 4.999 - 180

- o wartości w złotych, 5.000 -14 - 562
- o wartości w złotych, 15.000 i więcej - 330

Wydatki poniesione przez indywidualne gospodarstwa rolne na cele inwestycyjne oraz na bieżącą produkcję rolną w gminie według Spisu Rolnego z 1996 roku przedstawiają się następująco:

- wydatki ogółem na jedno gospodarstwo - 5.855 zł,
- wydatki na 1 ha użytków rolnych - 608 zł,
- nakłady inwestycyjne na jedno gospodarstwo - 8.225 zł,
- nakłady na 1 ha użytków rolnych - 700 zł,
- wybrane wydatki na bieżącą produkcję rolniczą na 1 gospodarstwo - 2.645 zł,
- wybrane wydatki na bieżącą produkcję rolniczą na 1 ha użytków rolnych - 274 zł,

Wydatki na bieżącą produkcję rolniczą wynoszą 23,5% towarowej produkcji rolniczej.

2.3. Kierunki produkcji rolnej

Liczba gospodarstw rolnych zakwalifikowanych podczas Spisu Rolnego w 1996 roku w poszczególnych kierunkach produkcji przedstawia się następująco:

- roślinna - 315, 22,5%,
- zwierzęca - 605, 43,1 %,
- mieszana - 483, 34,4%.

Większość gospodarstw prowadzi produkcję zwierzęcą lub mieszaną, ponieważ posiada dużo użytków zielonych oraz ukształtowane tradycje produkcji zwierzęcej, w szczególności bydła mlecznego.

Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych posiadających zwierzęta, według Spisu Rolnego z 1996 roku, wynosi - 1291, w tym podstawowe gatunki:

- bydło - 1.119,
- w tym krowy - 1.094,
- trzodę chlewną - 909,
- konie - 288,
- owce - 6,

Liczba gospodarstw rolnych nie posiadających zwierząt gospodarskich wynosi - 137, co stanowi 9,6 % wszystkich gospodarstw. Natomiast 78 % gospodarstw posiada bydło.

Struktura zasiewów głównych ziemiopłodów w indywidualnych gospodarstwach rolnych według danych Spisu Rolnego z 1996 roku oraz informacji Urzędu Gminy na gruntach ornych o powierzchni 10.555 ha (wg wykazu gruntów) przedstawia się następująco:

wyszczególnienie	Powierzchnia w ha dane z 1996r	% zasiewów	Powierzchnia w ha - dane z 2002r.	% zasiewów
grunty pod zasiewami	9.451	100,0	9.451	100,0
zboża ogółem	6.752	71,4	7.152	75,6
w tym: pszenica	506	5,3	500	5,3
-żyto	2.727	28,8	2.734	28,9
-jęczmień	378	4,0	365	3,9
-owies	901	9,6	897	9,5
-pszenżyto	307	3,2	306	3,2
-mieszanek zbóż.	1.904	20,2	2.270	24,0
-kukurydza	28	0,3	80	0,8
ziemniaki	1.995	21,1	1.276	13,5
buraki cukrowe	2	0,0	1	0,9
okopowe past.	18	0,2	18	0,2
strączkowe past.	214	2,3	250	2,7
motylkowe	287	3,0	300	3,2
warzywa	56	0,6	56	0,6
pozostałe uprawy	128	1,4	398	4,2

W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż, które stanowią ponad 75 % powierzchni zasiewów, głównie żyto oraz na lepszych gruntach mieszanki zbożowe w podobnych ilościach.

Szczegółowe dane dotyczące zasiewów będą znane po opracowaniu danych ze Spisu Rolnego w 2002 roku. Jednak jak wynika z analizy powyższych danych produkcja roślinna jest w przeważającej części podporządkowana produkcji zwierzęcej o czym świadczy obsada inwentarza żywego w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

wyszczególnienie	Bóśc -dane z 1996 roku	obsada na 100 ha UR	ilość - dane z 2002 roku	obsada na 100 haJJR
Bydło	7.751	49	8.407	53
w tym : krowy dojne	4.228	27	4.758	30
trzoda chlewna	13.587	86	15.210	96
w tym: lochy	1.257	8	1.699	11

Obsada na 100 ha użytków rolnych w powiecie łomżyńskim, dla bydła wynosi 53 sztuki, dla trzody - 95 sztuk. Jak wynika z powyższego zestawienia, następuje zwiększenie obsady bydła i trzody chlewnej, których wskaźnik jest na poziomie średniego wskaźnika dla powiatu. Na terenie gminy dynamicznie rozwija się produkcja zwierzęca związana z hodowlą bydła mlecznego, przede wszystkim we wsiach; Lutostań, Koty, Jednaczewo, Pniewo, Się-mień Nadrzeczny, Modzele- Wypychy, Boguszyce, Czaplice, Mikołajki, Dłużniewo, Chojny Młode.

2.4. Ludność zamieszkała w gospodarstwach rolnych

Według Spisu Rolnego z 1996 roku ludność faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wynosiła na terenie gminy:

- ogółem - 6.625 osób,
- w tym: - 3.400 mężczyzn,
- 3.225 kobiet.
- w tym, według ekonomicznych grup wieku;
- 60-64 lat - 295 osób,
- 65 lat i więcej - 835osób.

Na jedno gospodarstwo rolne przypada 4,08 osoby, przy czym w wieku produkcyjnym mobilnym - 1,55 osoby.

Użytkownicy gospodarstw rolnych według wieku:

przedział wieku	ilość osób	%
15 - 19 lat	1	0,0
20 - 29 lat	163	9,9
30 -39 lat	404	24,6
40 - 49 lat	451	27,5
50 - 59 lat	297	18,2
60 - 64 lat	114	7,0
65 lat i więcej	210	12,8

Użytkownicy indywidualnych gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia:

wykształcenie	ilość osób	%
wyższe	17	1,2
policealne	5	0,4
średnie zawodowe	151	10,6
średnie ogólnokształcące	9	0,6
zasadnicze zawodowe	373	26,0
podstawowe ukończone	778	54,5
podstawowe nieukończone	95	6,7

razem	1.428	100,0
-------	-------	-------

Ponadto 513 osób ukończyło kursy rolnicze. Struktura wieku właścicieli gospodarstw rolnych jest korzystna, gdyż 62,0% stanowią ludzie w wieku do lat 50.

Natomiast wykształcenie użytkowników gospodarstw rolnych należy ocenić jako niezadowalające, gdyż 61,2% posiada wykształcenie podstawowe ukończone i nieukończone.

2.5. Budownictwo zagrodowe w indywidualnych gospodarstwach rolnych

Według ostatniego Spisu Rolnego z 1996 roku na terenie gminy znajdują się następujące budynki i budowle zagrodowe w indywidualnych gospodarstwach rolnych, których powierzchnia i stopień wykorzystania na produkcję rolniczą wynosi:

Wyszczególnienie	Powierzchnia w m ²	Stopień wykorzystania
Obory	64.164	93,1
chlewnie	35.519	92,6
kurniki	10.891	94,4
Stodoły	165.556	97,6
tunele foliowe	350	100,0

Ponadto w gminie powstały nowoczesne budynki inwentarskie:

obory: Lutostań - 1, Bożenica - 1,

chlewnie: Nowe Kupiski -1, Konarzyce - 1, Siemień - 2

2.6. Obsługa produkcji rolnej

Na terenie gminy funkcjonuje:

- 12 zlewni mleka zlokalizowanych we wsiach: Gać, Lutostań, Pniewo, Modzele- Wypychy, Stare Modzele, Giełczyn, Konarzyce, Boguszyce, Nowe Kupiski, Jednaczewo, Sierzputy Młode, Chojny Młode, obsługiwanych przez Okręgową Spółdzielnię Mleczarską w Piątnicy która ponadto odbiera mleko bezpośrednio od rolników,
- 2 masarnie, prowadzące także skup żywca i ubój zlokalizowane we wsiach: Podgórzu (Apis) i Nowych Kupiskach oraz dwie ubojnie w Podgórzu i Starych Kupiskach. Część żywca skupowana jest przez ubojnie położone poza granicami gminy, bezpośrednio od rolników, w tym na podstawie zawartych umów z Okręgowym Przedsiębiorstwem Przemysłu Mięsnego w Białymstoku.
- na terenie gminy brak jest punktów skupu zboża i ziemniaków, które sprzedawane są przez rolników we własnym zakresie, przeważnie na targowiskach, ziemniaki dla PEPE-ES S. A. w Łomży.
- przerób na mąkę dla własnych potrzeb świadczy młyn prywatny w Gaci,
- usługi weterynaryjne świadczy prywatna lecznica dla zwierząt w Gaci oraz lecznice położone poza terenem gminy: w Łomży i Szczepankowie,
- obsługą bankową rolników zajmuje się Bank Spółdzielczy w Łomży oraz jego punkt kasowy w Gaci,
- usługi rolnicze, transportowe i sprzedaż paliw świadczy Spółdzielnia Usługowa w Starych Kupiskach,
- produkcją mrozonek warzyw i owoców zajmuje się zakład produkcyjny „Scandic – Food spółka z o. o.” w Starych Chojnach,
- produkcją mieszanek paszowych Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Handlowe „Roi- Tuc” w Modzelach Starych.

Usługi rolnicze związane ze sprzedażą nawozów, środków do produkcji, maszyn rolniczych świadczą liczne punkty sprzedaży położone w Łomży, między innymi: firmy: „ROLMASZ”, „AGROCAST”.

We wsi Konarzyce znajduje się zbiornica padłych zwierząt będąca w administracji Urzędu Gminy w Łomży.

We wsi Wygoda znajduje się punkt skupu runa leśnego.

Na terenie gminy powstały liczne gospodarstwa agroturystyczne, a mianowicie: Stara Łomża P/Szosie ~ 3, Zosin - 1, Stara Łomża N/Rzeką - 2, Pniewo - 2, Siemień - 3, Jednaczewo - 2, Gielczyn - 3.

3. Pozarolnicza działalność gospodarcza

Według danych Urzędu Statystycznego w 2001 roku w gminie pozarolniczą działalność prowadziło 433 podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON (przez podmioty gospodarki narodowej rozumie się osoby prawne, samodzielne jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą). Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sektorów własności przedstawia się następująco: 13 podmiotów jest publicznych, zaś 420 prywatnych (w tym 352 zakłady osób fizycznych). Według wybranych sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności najwięcej jest podmiotów zarejestrowanych w następujących działach:

- handel i naprawy - 1 19 podmiotów (27,5%),
- przetwórstwo przemysłowe - 68 podmiotów (15,7%),
- budownictwo - 56 podmiotów (1 2,9%),
- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo ~ 50 podmiotów (1 1,
- transport, gospodarka magazynowa i łączność - 42 podmioty (9,7%).

W pozostałych sekcjach EKD zarejestrowanych podmiotów jest mniej niż 5%.

Według danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku, w dniu 31.12.2000 roku na terenie gminy Łomża pracujących było 607 osób. Stanowiło to 6,6% ogółu liczby ludności gminy. Najwięcej - 56,8% to pracujący w przemyśle i budownictwie.

Na terenie gminy występują następujące większe zakłady produkcyjno-usługowe:

- Nowe Kupiski - usługi hotelarskie, wypożyczalnia sprzętu wodnego, gastronomia, handel detaliczny i hurtowy, art spożywcze i przemysłowe, zakład budowlany, murarstwo, tynkarstwo, skup i sprzedaż złomu, złoto, srebro, lombard.
- Stare Kupiski - usługi remontowo-budowlane.
- Wygoda - produkcja makaronów i opakowań foliowych.
- Nowe Kupiski - produkcja stolarki okiennej i montaż, usługi remontowo - budowlane,
- Podgórze - produkcja i sprzedaż wyrobów cukierniczych, usługi marketingowe.
- Modzele Wypychy - usługi tartaczne oraz handel drewnem.
- Chojny - zakład przetwórstwa rolniczego.
- Podgórze - ubojnia, masarnia.
- Nowe Kupiski ~ masarnia.
- Stare Kupiski - zakład produkcyjno - handlowy „ubojnia”.
- Jednaczewo - zakład produkcyjno - handlowy.
- Gielczyn - dwa zakłady produkcyjno - handlowe.
- Konarzyce - montaż urządzeń gazowych.
- Pniewo - zakład produkcyjno - handlowy.

4. Turystyka i rekreacja

Obszarem o znaczących walorach turystycznych jest rejon związany bezpośrednio z rzeką Narew. Rzeką Narew jest krajowym szlakiem turystyki wodnej łączącym jeziora augustowskie i mazurskie z rzeką Wisłą i dalej morzem Bałtyckim. W tym rejonie zlokalizowana jest w zasadzie cała, nieliczna baza turystyczna, jaką dysponuje gmina. Ograniczająca się ona do kilkudziesięciu domów letniskowych oraz kilkunastu gospodarstw agroturystycznych (Stara Łomża P/Sz - 3, Zosin - 1, Stara Łomża N/Rzeką - 2, Pniewo, - 2, Siemień, - 3, Jednaczewo - 2, Gielczyn - 3).

Jest to zbyt skromna baza w stosunku do licznych przyrodniczych i kulturowych walorów zgromadzonych na obszarze gminy, które to scharakteryzowane zostały w częściach dotyczących środowiska przyrodniczego i kulturowego. Są to przede wszystkim: Łomżyński Park Krajobrazowy

z unikatową florą i fauną, rezerваты przyrody, pomniki przyrody, liczne tereny sprzyjające masowej rekreacji i wypoczynku i to zarówno te związane z rzeką Narew, jak również kompleksy leśne w oddaleniu od rzeki spełniające rolę lasów strefy podmiejskiej (chronione dla tych funkcji). Z walorów kulturowych wymienić należy przede wszystkim liczne stanowiska archeologiczne oraz grodzisko w Starej Łomży.

Istniejące szlaki turystyczne oraz ścieżki przyrodnicze umożliwiają zwiedzanie, zarówno przyrodniczych jak i kulturowych osobliwości znajdujących się na obszarze gminy. Są to następujące szlaki turystyczne:

- zielony szlak „Pradolina Narwi” Gać - Pniewo - Łomża - Jednaczewo - Szablak - Nowogród - Rybaki - Miastkowo,
- czerwony szlak Giełczyn - Czerwony Bór - Szumowo,
- niebieski szlak Giełczyn - Czerwony Bór - Wygoda,
- dwie ścieżki przyrodnicze w Łomżyńskim Parku Krajobrazowym Doliny Narwi.

Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia

Zgodnie z danymi demograficznymi dla obszaru Gminy Łomża można zaobserwować następujące zjawiska:

- Wzrost liczby ludności w okresie od 2006 do 2020 r. o 1 340 mieszkańców (9 914 os. w 2006 r. oraz 11 254 os. w 2020 r.).
- Ujemny przyrost naturalny – przyrost naturalny w 2020 roku wyniósł: -1,52, jednak w okresie 2006 – 2020 kilkakrotnie był dodatni, osiągając w roku 2010 wartość aż 4,74.
- Dodatnie saldo migracji, które w 2020 r. osiągnęło wartość 8,4 na 1000 osób,
- Utrzymująca się na zbliżonym poziomie gęstość zaludnienia – 54 os./ km²,
- Pod względem struktury wiekowej ludność w 2020 r. kształtowała się w następujący sposób:
  - udział ludności w wieku przedprodukcyjnym – 19,4%,
  - udział ludności w wieku produkcyjnym – 63,3 %,
  - udział ludności w wieku poprodukcyjnym – 17,3 %,
- wskaźnik obciążenia demograficznego oznaczający liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniósł w 2020 r. 58, przez ostatnie 15 lat wskaźnik ten dla gminy Łomża zmniejszył się o ok. 11,5.

W ciągu ostatnich lat w gminie Łomża obserwowane były przeważnie korzystne tendencje demograficzne związane ze zwiększaniem się liczby ludności. Niekorzystnym zjawiskiem jest natomiast starzenie się społeczeństwa. Powyższą tendencję obserwuje się jednak na całym obszarze Polski.

W gminie następuje systematyczny spadek liczby bezrobotnych zarejestrowanych – w roku 2020 ich liczba wyniosła 295 osób (udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – 8,8% w 2006 r., w 2020 r. – 4,1%). Wskaźnik bezrobocia określający liczbę bezrobotnych przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym w gminie pozostaje nieznacznie wyższy od średniego wskaźnika dla powiatu łomżyńskiego (3,8%).

Uwarunkowania wynikające z opracowania pt. „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju Gminy Łomża”, wykonanego na potrzeby zmiany studium (stanowiącej oddzielny załącznik)

Obserwowany w ostatnich latach wzrost liczby mieszkańców gminy Łomża jest silnie związany z jej rozwojem gospodarczym. Potencjalni mieszkańcy generują potrzebę wyznaczania nie tylko nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową, ale również usługowo-przemysłową, która zapewni nowe miejsca pracy. Ponadto za wzrostem zapotrzebowania na tego typu obiekty przemawiają wynikające z przeprowadzonej analizy argumenty:

- lokalizacja gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Łomża,
- realizacja trasy ekspresowej wraz z węzłami drogowymi zapewniającymi obsługę komunikacyjną terenów przemysłowo-usługowych – zwiększenie atrakcyjności terenów dla inwestorów,
- rosnąca liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON,
- niski udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (spadek wartości wskaźnika od 2016 r.),
- zwiększająca się liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą,
- zwiększanie się udziału nowo zarejestrowanych podmiotów z sektorów pozarolniczych, co świadczy o rozwoju funkcji usługowych w gminie,
- w strukturze rynku działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby fizyczne, według sekcji PKD dominują sekcje związane z budownictwem, handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów oraz przetwórstwem przemysłowym.

W wyniku zmiany studium może nastąpić wzrost dochodów gminy z tytułu podatku od nieruchomości za użytkowanie gruntów na cele usługowe i przemysłowe oraz od powierzchni budynków usługowych i produkcyjnych. Po uchwaleniu planu miejscowego dla części wyżej wymienionych obszarów może nastąpić również zmiana podstawy opodatkowania z podatku rolnego na podatek od nieruchomości. Racjonalne kształtowanie terenów inwestycyjnych w sąsiedztwie drogi o znaczeniu ponadlokalnym oraz miejsc wyposażonych w infrastrukturę techniczną, z zachowaniem odpowiednich parametrów powierzchni biologicznie czynnej, a także przy uwzględnieniu przepisów z zakresu ochrony przyrody daje szansę na zrównoważony rozwój całej gminy. Głównym celem przyjęcia zmiany jest odpowiedź na potrzeby inwestorów, a także zmieniające się uwarunkowania (budowa drogi ekspresowej) dające szansę na wykorzystanie potencjału inwestycyjnego sąsiednich terenów. Realizacja zmiany studium będzie wymagała finansowania przez gminę podniesienia wyposażenia w połączenia komunikacyjne oraz infrastrukturę techniczną. Obszary zmian w większości posiadają dostęp do powyższych sieci lub znajdują się w ich sąsiedztwie. Przy wyznaczeniu terenów przemysłowych istotne może okazać się w tym zakresie wsparcie prywatnych inwestorów.

Zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową gminy Łomża planuje się, że prognozowane dochody od 2024 r. będą sukcesywnie wzrastać. Jednocześnie zakłada się stopniowe zwiększanie wydatków budżetu gminy. Przewidywany wzrost dochodów oznacza w przyszłości większe możliwości inwestycyjne, a co za tym idzie, także możliwość poprawy stanu infrastruktury społecznej, technicznej i komunikacyjnej, a w konsekwencji wzrost jakości życia mieszkańców.

V a. ZŁOŻA KOPALIN i TERENY GÓRNICZE

Na terenie gminy występują złoża kopalin – kruszywa naturalnego, głównie piaski, piaski kwarcowe, piasek ze żwirem w złożach o statusie (wg MIDAS):

- ~~złoża eksploatowane – Bacze Suche dz. 115, Kupiski Nowe II,~~
- ~~złoża eksploatowane okresowo - Kupiski Nowe II,~~
- złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo - Grzymały Szczepankowskie, Kupiski, Kupiski Nowe dz. 970, Podgórze II, Stare Modzele 5, **Podgórze III, Kisiołki,**
- złoża, z których wydobywanie zostało zaniechane - Bacze Suche, Kupiski Nowe III, Stare Modzele I, Stare Modzele II, Stare Modzele III,
- złoża zagospodarowane – Boguszyce, **Bacze Suche dz. 115,**
- ~~złoża, o których brak danych skreślone z bilansu zasobów – Chojny Stare, Gać, Kraska, Podgórze, Stare Modzele, Stare Modzele IV,~~
- złoża rozpoznane wstępnie – Podgórze,
- udokumentowane złoża kopalin Kupiski Nowe II, Kupiski **Nowe,** Kupiski Nowe II dz. 970, Kupiski Nowe III, Stare Modzele I, Stare Modzele II, Stare Modzele III, ~~Stare Modzele IV,~~ Stare Modzele 5, Podgórze, Podgórze II, Bacze Suche dz. 115, Grzymały Szczepankowskie, **Bacze Suche, Boguszyce, Podgórze III**

(część działek nr 32/3 i 33), Kisiołki (Kisiołki – część działek nr 1/4 i 3/3, Konarzyce – części działek nr 667/2, 669/2, i 671/3, Boguszyce – części działek nr 305/1 i 305/2).

Złoża kopalin piasku i żwiru ujęte w Bilansie Zasobów Złóż Kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2018r. (PIG-PIB) reprezentowane są przez następujące złoża:

Bacze Suche /Z/, Bacze Suche dz. 115 /~~TE~~/, Boguszyce /E/, Grzymały Szczepankowskie /R/, Kisiołki /R/, ~~Jarnuty /E/~~, Kupiski /R/, Kupiski Nowe II /T/, Kupiski Nowe II dz. 970 /R/, Kupiski Nowe III /Z/, ~~Podgórze /P/~~, Podgórze II /R/, ~~Podgórze III /R/~~, Stare Modzele 5 /R/, Stare Modzele I /Z/, Stare Modzele II /Z/, Stare Modzele III /Z/, ~~Stare Modzele IV /M/~~ o łącznych zasobach geologicznych bilansowych 40 943 6 185 tys. ton. Najzasobniejsze są złoża w ~~Podgórzu~~ Starych Modzelach. W ww. Bilansie ujęto także złoża piasków kwarcowych zlokalizowane na granicy dwóch powiatów (łomżyńskiego i zambrowskiego) pn. Podgórze /P/ o zasobach geologicznych bilansowych 8 652 tys. ton.

Stan zagospodarowania zasobów w złożach:

E – złoża eksploatowane,

M - złoża skreślone z bilansu w roku sprawozdawczym,

R – złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo,

Z – złoża, z którego wydobyte zostało zaniechane,

T – złoża zagospodarowane, eksploatowane okresowo,

P – złoża o zasobach rozpoznanych wstępnie.

Obszary i tereny górnicze o statusie „aktualny” zostały ustanowione w złożach:

Bacze Suche dz. 115,

Bacze Suche

Kupiski Nowe II

Boguszyce Pole A1,

Boguszyce Pole A2,

Podgórze II,

Podgórze III,

Stare Modzele 5.

Występowanie udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla na obszarze zmiany studium

W obszarze objętym opracowaniem zmiany studium nie występują kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Tereny analizy znajdują się w zasięgu jednolitej części wód podziemnych o kodzie PLGW200051. Ma ona powierzchnię 3147 km² i jest złożona głównie z piętra czwartorzędowego oraz paleogeńsko-neogeńskiego. Użytkowe poziomy wodonośne tworzą plejstocenyjskie piaski i żwiry oraz neogeńskie i paleogeńskie piaski z węglem brunatnym, piaski ze żwirami oraz piaski glaukonitowe. Mają charakter porowy. JCWPd charakteryzuje się dobrym stanem ilościowym i chemicznym wód oraz jest niezagrożona niespełnieniem celów środowiskowych. Cały obszar zmiany studium znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Subniecka Warszawska o numerze 215. Ma on charakter porowy, a jego wody znajdują się w utworach trzeciorzędowych. Zasoby dyspozycyjne wynoszą ok. 250 tys. m³/dobę, natomiast ujęcia czerpią wodę z głębokości około 160 m.

W obrębie zmiany studium znajduje się fragment udokumentowanego złoża kruszywa naturalnego pod nazwą Kisiołki (nr złoża KN 19387). Jego całkowita powierzchnia wynosi 5,768 ha, z czego w granicach zmiany studium mieści się ok. 1,98 ha. Możliwymi kierunkami zastosowania kopaliny (piasku ze żwirem) jest budownictwo.

VI. KOMUNIKACJA

VI. KOMUNIKACJA

Gmina Łomża leży w centralnej części Ziemi Łomżyńskiej po lewej stronie Narwi, przylegając od strony południowej do węzła komunikacyjnego i obszaru miasta Łomży. Najważniejszymi drogami gminy są drogi krajowe:

- Łomża - Zambrów - droga krajowa nr 63,
- Łomża - Ostrołęka - Warszawa droga krajowa nr 61,

oraz drogi wojewódzkie:

- Łomża - Śniadowo- Ostrów Mazowiecka (Warszawa) nr 677,
- Łomża -> Nowogród - (Olsztyn) nr 645,
- Łomża - Mężenin - (do drogi nr 8) i dalej w kierunku Białegostoku nr 679.

Ze względu na bardzo słabo rozwiniętą sieć PKP w obszarze Ziemi Łomżyńskiej brak bezpośredniego dostępu do znaczącej komunikacyjnej linii kolejowej. Na terenie gminy istnieją linie kolejowe trzeciorzędowe o znikomym znaczeniu transportowym w postaci bocznicy od stacji Śniadowo do dawnego dworca w Łomży oraz w postaci nieczynnego odcinka linii kolejowej do Łap (przebieg po południowej stronie gminy przez stację Czerwony Bór). Brak pełnego dostępu do systemu transportu kolejowego oznacza konieczność dowozu towarowego transportem samochodowym. **Przez obszar gminy Łomża, w tym obszar przedmiotowej zmiany studium, przebiegają cztery warianty projektowanej linii kolejowej odc. Ostrołęka – Giżycko. Realizacja linii kolejowej związana jest z inwestycją szczebla rządowego związaną z Centralnym Portem Komunikacyjnym.**

Gmina Łomża jest położona bezpośrednio przy ważnych drogach tranzytowych o charakterze drogi międzynarodowej, międzyregionalnej oraz na trasie ruchu turystycznego i rekreacyjnego. W rejonie Łomży zbiega się 6 ważnych kierunków tranzytowych co powoduje, że Łomża jest ważnym węzłem drogowym 5 jednocześnie ważną przeprawą drogową przez rzekę Narew. Z powyższego względu dotychczasowe plany zagospodarowania przestrzennego rezerwowały trasę obejścia Łomży w ciągu drogi nr 61 po wschodniej stronie w postaci obwodnicy o długości ok. 10 km z odejściem w kierunku Zambrowa, Ostrowi Mazowieckiej i w kierunku Ostrołęki. Układ docelowych dróg tranzytowych w rejonie Łomży pokazano jako element nadrzędny na planszy diagnozy. Rozwiązania projektowe i funkcjonalne systemu transportowego gminy powinny być dostosowane do ww. układu dróg i obwodnic węzła łomżyńskiego.

Teren gminy jest położony na skraju Narwi, co ma istotny wpływ na ukształtowanie układu komunikacyjnego regionu. Na terenie miasta Łomży istnieją dwa mosty przez Narew. Na terenie gminy nie występują inne przeprawy przez rzekę poza lokalnym, gospodarczym promem w rejonie wsi Rakowo (teren gminy Piątnica).

Należy zauważyć, że gmina Łomża nie jest ośrodkiem ruchotwórczym i wobec tego istnieje stosunkowo duża równowaga między lokalnymi potrzebami i uwarunkowaniami lokalnego systemu transportowego. Konflikty komunikacyjne występują wyłącznie w związku z ruchem tranzytowym. Drogi wylotowe z Łomży mimo, że dają dobre połączenia komunikacyjne z siecią drogową kraju są w obszarach przebiegu przez wsie uciążliwe a docelowo będą wymagały wyłączenia z ruchu lokalnego, rolniczego i będą wymagały ograniczenia w obsłudze terenów przyległych.

Głównymi drogami o znaczeniu regionalnym są drogi krajowe i wojewódzkie, które powinny posiadać klasę funkcjonalną wg Rozporządzenia MTiGM z dnia 02.03.1999 r - dla dróg krajowych minimum „Gp” lub „G” dla dróg wojewódzkich minimum „Z” lub „G”, dla dróg powiatowych klasę „Z” lub „L”.

W niniejszym opracowaniu wydzielono i ustalono przebiegi następujących dróg i odpowiadające im funkcje wg. powyższego „Rozporządzenia”:

- Łomża - Zambrów - droga krajowa nr 63 o klasie funkcjonalnej obecnie G kierunkowo Gp i docelowo S- połączenie z drogą ekspresową Warszawa- Białystok nr 8 w rejonie obejścia Zambrowa,
- Łomża - Ostrołęka - Warszawa droga krajowa nr 61 o klasie funkcjonalnej obecnie G kierunkowo Gp,
- Łomża - Śniadowo- Ostrów Mazowiecka (Warszawa) droga wojewódzka nr 677 o klasie funkcjonalnej obecnie G kierunkowo Gp,

- Łomża - Nowogród - (Olsztyn) droga wojewódzka nr 645 o klasie funkcjonalnej obecnie G kierunkowo Gp,
- Łomża - Mężenin - (do drogi nr 8) i dalej w kierunku Białegostoku droga wojewódzka nr 679 o klasie funkcjonalnej obecnie i kierunkowo G,
- odcinki dróg powiatowych o znaczeniu lokalnym - wg planszy diagnozy,
- odcinki ważniejszych dróg gminnych wg planszy diagnozy.

Wstępna analiza wykazała, że wszystkie odcinki dróg zaliczonych do podstawowego systemu drogowego nie spełniają wymagań (dla swego poziomu klasy) ww. Rozporządzenia w zakresie parametrów technicznych i użytkowych, ilości włączeń, zasad obsługi terenów przyległych itp. Wyjątkiem są niektóre odcinki dróg dojazdowych, dla których wymagania normatywne są liberalne.

Przebieg drogi nr 61 transportem ciężarowym oraz jej wysoka ranga jako ważnej drogi międzynarodowej, turystycznej i wakacyjnej została w ostatnim czasie dostrzeżona. Podjęto szereg decyzji zmierzających do pełnej modernizacji drogi i dostosowanie nawierzchni do obciążeń powyżej 115 KN/oś.

Wpływ przyszłej drogi ekspresowej Warszawa - Białystok projektowanej przez teren województwa podlaskiego jako połączenia z krajowym i europejskim systemem dróg ruchu szybkiego jest dla terenu gminy pośredni poprzez połączenia drogowe Łomża - Zambrów i Łomża - Ostrów Mazowiecka.

Na planszy diagnozy wydzielono drogi nadrzędne i o znaczeniu lokalnym o długościach w obszarze gminy:

- drogi krajowe - łącznie ok. 17,1 km,
- drogi wojewódzkie - łącznie ok. 29 km,
- drogi powiatowe łącznie ok. 58,8 km.

Odcinki głównych dróg gminnych wydzielone w niniejszej diagnozie na terenie obszaru gminy posiadają długość około 75 km w tym drogi o nawierzchni twardej lub ulepszonej około 25 km.

Dużym problemem lokalnym jest brak wyizolowanych ciągów pieszych (docelowo także ścieżek rowerowych) wzdłuż dróg tranzytowych i wylotowych z Łomży w tym także wzdłuż dróg rekreacyjnych nad Narwią.

Należy się też liczyć ze stałym wzrostem uciążliwości przebiegu głównych dróg tranzytowych przez teren gminy. Na terenie gminy przewiduje się budowę części odcinka obwodnicy Łomży, która na podstawie dotychczasowych studiów przebiegać będzie poza fortami na nową przeprawę mostową powyżej ostatnio zrealizowanego mostu na wylocie ul. Sikorskiego w Łomży. Dalej przebieg obwodnicy Łomży będzie przecinał drogę nr 63 (węzeł lub skrzyżowanie o częściowo ograniczonych relacjach), dalej będzie przecinał obecną „szosę do Mężenina” tj. drogę nr 679 (główny węzeł drogowy w rejonie Łomży z odejściem obwodnicy w kierunku drogi nr 61 do Ostrołki poprzez ulicę Poznańską) i dalej do drogi nr 677 z obejściem Konarzyc. Przebieg dróg tranzytowych pokazano jako elementy nadrzędne na planszy diagnozy. Obwodnice i obecne przebiegi dróg nr 61 i nr 63 są też ważnymi drogą rekreacyjnymi obciążonymi ruchem letnim i turystycznym. W sieci drogowej gminy należy rezerwować teren pod obwodnice wykluczając jej obudowywanie i zainwestowanie inne niż rolnicze.

Jednocześnie należy zauważyć, że obecnie poza szczególnymi okresami ruchów rekreacyjnych i wakacyjnych ruch tranzytowy jest w godzinach szczytu w 55% związany z regionem (dojazdy do Łomży) lub samym obszarem gminy.

Podstawowe drogi i ulice wiejskie leżące w ciągach dróg powiatowych powinny być zaliczone do min. klasy funkcjonalnej „L” a w ciągach dróg gminnych do klasy funkcjonalnej „D”. Niezbędne poszerzenia pasów ulicznych dotyczą głównie obszarów skrzyżowań. Przewiduje się docelowe szerokości dróg powiatowych i podstawowych dróg gminnych min. 15m, dla wyższych klas minimum 20,0 - 30,0 m. Pozwala to na urządzenia pasa drogowego, ale będzie niekiedy niewystarczające dla przeprowadzenia uzbrojenia (szczególnie w wypadku istnienia zieleni wysokiej lub zajęcia terenu przez niewłaściwie ułożone sieci podziemne, których nie można przebudować).

Na planszy diagnozy wskazano występujące obecnie miejsca niebezpieczne. W tym wskazano 10 miejsc w postaci niebezpiecznych luków lub skrzyżowań na drogach krajowych i wojewódzkich i min. 4 miejsca niebezpieczne na drogach powiatowych. Niebezpieczne miejsca o niewłaściwej geometrii

i ograniczonej widoczności powinny ulec przebudowie zgodnie z wymaganiami normatywów technicznych. Wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich należy już obecnie ograniczyć ilość zjazdów i zakres obsługi terenów przyległych.

Na terenie gminy występują następujące obiekty obsługi ruchu drogowego i systemu transportowego:

- 2 stacje paliw,
- parkingi przydrożne oraz MOP-y w miejscowości Chojny i Wygoda,
- przystanki PKS-u na terenie wszystkich głównych wsi gminy,
- warsztaty obsługi i naprawcze branży komunikacyjnej ok. 10 obiektów.

W dalszej fazie opracowaniach urbanistycznych należy przeanalizować na tle potrzeb gospodarczych i specyfiki przestrzennej gminy i miasta funkcjonalność oraz gęstość sieci drogowej, dostępność oraz zasady obsługi terenów ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia zjazdów z dróg o charakterze tranzytowym (klasy G i Gp), zagadnienia zbilansowania miejsc postojowych na terenach mieszkaniowych i przy głównych lokalizacjach usług lub miejsc pracy oraz zagadnienia budowy ciągów ścieżek rowerowych. Podstawowym zagadnieniem jest określenie wymagań i docelowej funkcji obwodnicy Łomży oraz zagadnień etapowania rozwoju sieci drogowej w rejonie miasta i gminy Łomża.

Oprócz dróg tranzytowych i powiatowych na terenie wsi gminnych występują drogi i ulice wewnętrzne (dojazdy gospodarcze i dojazdy na terenach zamieszkania) oraz drogi zakładowe. Drogi te nie podlegają szczegółowej analizie w ramach studium ogólnego. Drogi i ulice dojazdowe nie wydzielone na rysunku planu oraz drogi i ulice wewnętrzne są adaptowane w zakresie swej funkcji i przebiegu, mogą być modernizowane zależnie od potrzeb lokalnych.

Całość docelowej sieci dróg i ulic gminy wymaga sukcesywnych modernizacji i przebudów tak aby w ciągu około 15 najbliższych lat doprowadzić do ulepszenia nawierzchni i wzmocnienia słabej podbudowy oraz likwidacji miejsc niebezpiecznych oraz dostosowania do wymaganych przepisami parametrów technicznych. Obecne funkcje transportu drogowego na drogach tranzytowych wymagają wzmocnień konstrukcji jezdni dostosowujących do obciążenia i nacisków pojazdów transportowych dla 110 i 115 KN/oś.

Komunikacja obszaru zmiany studium

W obszarze zmiany studium występują dobre oraz bardzo dobre warunki dostępności komunikacyjnej. Przeważająca część opracowania została wyznaczona w celu aktualizacji przebiegu budowanej drogi ekspresowej S61, która stanowi obwodnicę miasta Łomża oraz posiada węzły komunikacyjne z drogami niższych kategorii. Obszary wysunięte najdalej na wschód zlokalizowane są przy drodze krajowej nr 63 oraz przy jej skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 679. Analizowany teren w miejscowości Konarzyce graniczy z drogą wojewódzką nr 677. Tereny mieszczące się w obrębach ewidencyjnych Chojny Młode oraz Grzymały Szczepankowskie sąsiadują z drogą krajową nr 61. Ponadto przez obszar w północnej części opracowania przebiega droga wojewódzka nr 645. Powyższe uwarunkowania dają możliwość bezpośredniego dojazdu do większych miast w regionie, tj. Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka, Zambrów czy Białystok. Obszary położone w miejscowościach Jarnuty oraz Łochtynowo oddalone są od głównych tras o mniej niż kilometr, a powiązania komunikacyjne zapewniają drogi niższych kategorii.

VII. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

VII. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

1. Zaopatrzenie w wodę

Na terenie gminy znajduje się jedno z ujęć dla miasta Łomży. Ujęcie to oparte na 6-ciu studniach głębinowych o łącznej wydajności 450 m³/h, usytuowane jest w obszarze wsi Giełczyn i Zawady. Woda ze stacji wodociągowej doprowadzana jest do miasta przewodem magistralnym o średnicy 450 mm biegnącym wzdłuż drogi nr 63 Łomża - Zambrów.

Gmina Łomża zwodociągowana jest w 100% (biorąc pod uwagę liczbę wsi objętych siecią wodociągową). Dla porównania, średni procent zwodociągowania wsi w województwie podlaskim wynosi 71% (wg stanu z 31.12.2000 r). Wodociągami zbiorowymi w gminie objętych jest 40 wsi, poprzez 134 km sieci wodociągowej i 2160 przyłączy wodociągowych.

Sieć funkcjonuje w postaci następujących wodociągów grupowych:

Wodociąg „Kupiski”

Ujęcie i stacja wodociągowa

Wodociąg oparty jest na dwóch studniach głębinowych o następujących parametrach:

Lp	Nr studni	Głębokość (m)	Zasoby eksploatacyjne ujęcia (m ³ /h)	Rok włączenia studni do eksploatacji	Rodzaj studni
1.	SW-1	72	44,0	1964	podstawowa
2.	SW-2	64		1974	podstawowa

Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w kategorii „B” zostały określone na $Q_e=44\text{m}^3/\text{h}$, przy depresji 18 m. Maksymalna wielkość poboru wody nie może przekraczać $Q_{d\max}=315,0\text{m}^3/\text{d}$.

Pozwolenie wodno-prawne (Decyzja OŚ.6210.1 - 72/97) zostało wydane na okres dziesięciu lat i jego ważność upływa 31.01.2008 roku. Dla ujęcia w Nowych Kupiskach został opracowany „Projekt stref ochronnych ujęcia”. Wyznaczona strefa ochrony bezpośredniej 10 m znajduje się w granicach działki, a z uwagi na dobrą izolację warstwy wodonośnej tego ujęcia, nie ma konieczności ustanawiania strefy ochrony pośredniej.

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody. Woda ze studni tłoczona jest na trzy odzłaziacze oraz dwa hydrofory utrzymujące ciśnienie i podawana na sieć. Stacja wybudowana w latach 70-tych wymaga natychmiastowej modernizacji, ponieważ występują problemy z uzdatnianiem wody, urządzenia do uzdatniania są małej wydajności i podawana woda jest złej jakości.

Zasięg wodociągu

Omawiane ujęcie i stacja wodociągowa zaopatruje w wodę wsie: Nowe Kupiski, Stare Kupiski oraz Bożenica i jest spięta z wodociągiem „Jarnuty”. Długość sieci wodociągowej na terenie wynosi 13,2 km z 339 przyłączami o długości 8,5 km. Sieć wykorzystana jest prawie w 100%.

Wodociąg grupowy „Stara Łomża Przy Szosie”

Ujęcie i stacja wodociągowa

Wodociąg oparty jest na jednej studni głębinowej o głębokości 56 m i zasobach eksploatacyjnych w kategorii „B” - $Q_e=44,9\text{m}^3/\text{h}$ przy $s=3,7\text{ m}$.

Pozwolenie wodno-prawne (Decyzja RLIOŚ.6223/1/2/2001) na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń dla potrzeb wodociągu wiejskiego zostało wydane na okres 5 lat i jest aktualne do 31 marca 2006 roku. Maksymalny pobór wody nie może przekraczać $Q_{d\max}=74\text{m}^3/\text{d}$

Ustanowiona decyzją strefa ochrony bezpośredniej wynosi 10x7,5x7 m. Z „Projektu stref ochronnych ujęcia” wynika, że nie ma potrzeby wyznaczania strefy ochrony pośredniej.

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody. Do poboru, uzdatniania, magazynowania i poboru wody służą następujące urządzenia: 1 pompa głębinowa, 2 zbiorniki hydroforowe, chlorator i wodomierz.

Wody popłuczne ze stacji odprowadzane są poprzez 5 komorowy odstojnik kanalizacja do pobliskiego

rowu melioracyjnego.

Planuje się likwidację tego ujęcia i włączenie sieci do wodociągu grupowego „Siemień” poprzez pompownię wody.

Zasięg wodociągu

Wodociąg o długości 5,9 km obsługuje jedynie wieś Starą Łomżę i Zosin. Ilość przyłączy włączonych do sieci wodociągowej to 125 sztuk o długości około 3,7 km. Sieć wykorzystana jest w ponad 90%,

Wodociąg grupowy „Jarnuty”

Ujęcie i stacja wodociągowa

Wodociąg oparty jest na dwóch studniach głębinowych o następujących parametrach:

Lp	Nr studni	Głębokość (m)	Zasoby eksploatacyjne studni (m ³ /h)	Rok włączenia studni do eksploatacji	Rodzaj studni
1.	SW-1	83	50	19....	podstawowa
2.	SW-2	83	51	19....	podstawowa

Pobór wody nie może przekraczać wielkości $Q_{d\dot{s}r}=420\text{m}^3/\text{d}$.

Pozwolenie wodno-prawne (Decyzja OŚ, 6210 J-124/93) zostało wydane na okres dziesięciu lat i jego ważność upływa 31.08.2003 roku. Dla ujęcia został opracowany „Projekt stref ochronnych ujęcia”. Wyznaczona strefa ochrony bezpośredniej 8 m znajduje się w granicach działki, a z uwagi na dobrą izolację warstwy wodonośnej tego ujęcia, nie ma konieczności ustanawiania strefy ochrony pośredniej.

Stacja wodociągowa wybudowana w latach 90-tych, pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody. Stacja wymaga rozbudowy o zbiorniki wyrównawcze.

Zasięg wodociągu

Omawiane ujęcie i stacja wodociągowa zaopatruje w wodę wieś: Jarnuty, Dłużniewo, Łochtynowo, Sierzputy Młode, Stare Sierzputy, Janowo, Grzymały, Chojny Młode oraz Stare Chojny (9 wsi). Sieć wodociągowa jest spięta z wodociągiem „Kupiski”. Długość sieci wodociągowej na terenie wynosi 19,9 km z 284 przyłączami o długości 8,1 km. Sieć wykorzystana jest prawie w 100%.

Wodociąg grupowy „Siemień”

Ujęcie i stacja wodociągowa

Wodociąg oparty jest na dwóch studniach głębinowych o następujących parametrach:

Lp	Nr studni	Głębokość (m)	Zasoby eksploatacyjne studni (m ³ /h)	Rok włączenia studni do eksploatacji	Rodzaj studni
1.	SW-1	56	76	1980	podstawowa
2.	SW-2	56		1975	podstawowa

Pobór wody nie może przekraczać wielkości $Q_{d\dot{s}r}=150\text{m}^3/\text{d}$.

Pozwolenie wodno-prawne (Decyzja OŚ.6210.1-4/98) zostało wydane na okres dziesięciu lat i jego ważność upływa 31.03.2003 roku. Dla ujęcia został opracowany „Projekt stref ochronnych ujęcia”. Wyznaczona strefa ochrony bezpośredniej 8 m znajduje się w granicach działki, a z uwagi na dobrą izolację warstwy wodonośnej tego ujęcia, nie ma konieczności ustanawiania strefy ochrony pośredniej.

Zmodernizowana stacja wodociągowa, pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody. Stacja wymaga rozbudowy o zbiorniki wyrównawcze.

Zasięg wodociągu

Omawiane ujęcie i stacja wodociągowa zaopatruje w wodę wieś: Siemień Nadrzeczny, Pniewo i Rybno (3 wieś). Długość sieci wodociągowej na terenie wynosi 11,9 km z 222 przyłączami o długości 6,9 km. Sieć wykorzystana jest prawie w 100%.

Wodociąg grupowy „Modzele Stare”

Ujęcie i stacja wodociągowa

Wodociąg oparty jest na dwóch studniach głębinowych o następujących parametrach:

Lp	Nr studni	Głębokość (m)	Zasoby eksploatacyjne studni (m ³ /h)	Rok włączenia studni do eksploatacji	Rodzaj studni
1.	SW-1	59	47	1962	podstawowa
2.	SW-2	67		1979	podstawowa

Pobór wody nie może przekraczać wielkości $Q_{d\dot{s}r}=500\text{m}^3/\text{d}$.

Pozwolenie wodno-prawne (Decyzja OŚ.6210.1-5/98) zostało wydane na okres dziesięciu lat i jego ważność upływa 31.08.2003 roku. Dla ujęcia został opracowany „Projekt stref ochronnych ujęcia”. Wyznaczona strefa ochrony bezpośredniej 10 m znajduje się w granicach działki, a z uwagi na dobrą izolację warstwy wodonośnej tego ujęcia, nie ma konieczności ustanawiania strefy ochrony pośredniej.

Stacja wodociągowa wybudowana w latach 80-tych, pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody, jest przystosowana do rozbudowy o zbiorniki wyrównawcze.

Zasięg wodociągu

Omawiane ujęcie i stacja wodociągowa zaopatruje w wodę wsie: Stare Modzele, Wygoda, Milewo, Wyrzyki, Modzele Skudosze, Modzele Wy pychy, Gać, Lutostań, Koty, Puchały (10 wsi). Długość sieci wodociągowej na terenie wynosi 29,5 km z 315 przyłączami o długości 12,7 km. Sieć wykorzystana jest prawie w 100%.

Wodociąg grupowy „Podgórze”

Ujęcie i stacja wodociągowa

Wodociąg oparty jest na dwóch studniach głębinowych o następujących parametrach:

Lp	Nr studni	Głębokość (m)	Zasoby eksploatacyjne studni (m ³ /h)	Rok włączenia studni do eksploatacji	Rodzaj studni
1.	SW-1	67	65	19....	podstawowa
2.	SW-2	95		19....	podstawowa

Pobór wody nie może przekraczać wielkości $Q_{d\dot{s}r}=492\text{m}^3/\text{d}$.

Pozwolenie wodno-prawne (Decyzja RLiOŚ.6223/1/3/2001) zostało wydane na okres dziesięciu lat i jego ważność upływa 31.04.2006 roku. Dla ujęcia została wyznaczona strefa ochrony bezpośredniej o promieniu 10 m i nie ma konieczności ustanawiania strefy ochrony pośredniej (według „Projektu stref ochronnych dla potrzeb wodociągu Podgórze”).

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody i wymaga modernizacji oraz rozbudowy o zbiorniki wyrównawcze oraz o stopień pompowania wody.

Zasięg wodociągu

Ujęcie i stacja wodociągowa zaopatruje w wodę wsie: Podgórze, Giełczyn, Zawady Wieś, Siemień Rowy oraz wsie z dawnego wodociągu „Konarzyce” - Konarzyce, Boguszyce, Czaplice, Mikołajki, Kisiołki i Andrzejki (razem 10 wsi). Długość sieci wodociągowej na terenie wynosi 40,2 km z 666 przyłączami o długości 17,6 km. Sieć wykorzystana jest prawie w 100%.

Wodociąg grupowy „Bacze Suche”

Ujęcie i stacja wodociągowa

Wodociąg oparty jest na jednej studni głębinowej o głębokości 45 m i zasobach eksploatacyjnych w kategorii B 25 m³/d, a pobór wody nie może przekraczać $Q_{d\dot{s}r}=32\text{m}^3/\text{d}$.

Pozwolenie wodno-prawne (Decyzja OŚ. 621 OJ-120/93) zostało wydane na okres dziesięciu lat i jego ważność upływa 31.07.2003 roku. Dla ujęcia został opracowany „Projekt stref ochronnych ujęcia” i wyznaczona strefa ochrony bezpośredniej o promieniu 8 m znajdująca się w granicach działki. Z uwagi

na dobrą izolację warstwy wodonośnej wokół ujęcia, nie ma konieczności ustanawiania strefy ochrony pośredniej.

Stacja wodociągowa wybudowana w latach 90-tych, pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody. Stacja wymaga rozbudowy o zbiorniki wyrównawcze,

Zasięg wodociągu

Omawiane ujęcie i stacja wodociągowa zaopatruje w wodę jedynie wieś Baczę Suche. Długość sieci wodociągowej na terenie wsi wynosi 0,8 km z 20 przyłączami. Sieć wykorzystana jest prawie w 100%.

Zaopatrzenie w wodę pozostałych wsi

- **do wodociągu „Sławiec”** (gmina Nowogród) podłączona jest z gminy Łomża wieś Jednaczewo. Długość sieci wodociągowej wynosi 11,1 km. Wykonanych jest 90 przyłączy wodociągowych o długości około 2,1 km,
- **z wodociągu miejskiego „Łomża”** zaopatrywana jest wieś Stara Łomża Naci Rzeką. Sieć wodociągowa posiada długość 1,6 km i 86 przyłączy wodociągowych,

Eksploatacją stacji i sieci wodociągowej na terenie gminy Łomża zajmuje się zakład Wodociągi Wiejskie Spółka z o.o. w Łomży

2. Odprowadzenie ścieków

Odprowadzenie ścieków sanitarnych w gminie Łomża odbywa się głównie do przydomowych, lokalnych zbiorników bezodpływowych z przeznaczeniem do wywożenia.

Na terenie gminy Łomża dwie wsie są skanalizowane: Stare Kupiski i Mikołajki. Ścieki z obszaru wsi Stare Kupiski siecią kanalizacji sanitarnej o długości 6,7 km poprzez przepompownię i kanał tłoczny, odprowadzane są do miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej w Łomży i do oczyszczalni ścieków. Planowana jest rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na obszar wsi Bożenica i Nowe Kupiski według opracowanej dokumentacji technicznej z 2001 roku. Inwestycja obejmuje budowę około 4 km sieci kanalizacji sanitarnej ciśnieniowej umożliwiającej podłączenie wszystkich istniejących budynków mieszkalnych.

Wieś Mikołajki posiada własną oczyszczalnię ścieków, do której ścieki doprowadzane są siecią kanalizacji sanitarnej o długości 0,9 km poprzez 32 przyłącza.

Wszystkie informacje dotyczące zaopatrzenia gminy w wodę i odprowadzenia ścieków zostały opracowane na podstawie danych (aktualnych na dzień 31 grudnia 2001 roku) uzyskanych z Urzędu Gminy w Łomży i Wodociągów Wiejskich Spółka z o.o. w Łomży.

3. Zaopatrzenie w gaz

Istniejący system gazociągów wysokiego ciśnienia na terenie naszego województwa pozwala na bezpośrednie zaopatrzenie w gaz przewodowy gminy Łomża. Przez teren gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia stanowiący odgałęzienie w kierunku Łomży o średnicy 200 mm od gazociągu relacji Białystok - Rembelszczyzna o średnicy 250 mm.

Zaopatrzenie w gaz, zarówno miasta i gminy następuje poprzez nowoczesną, wybudowaną w 1996 r., stację redukcyjno-pomiarową I-go stopnia, o wydajności 9-12 tys.m³/d. Sieć gazowa średniego ciśnienia o długości około 3,5 km doprowadzona jest do wsi Stara Łomża Przy Szosie, gdzie jest 40 odbiorców.

Do czasu rozbudowy systemu zaopatrzenia w gaz przewodowy wskazane jest utrzymanie i rozwijanie stosowania gazu propan - butan przez mieszkańców gminy.

4. Elektroenergetyka

Gmina Łomża zasilana jest w energię elektryczną liniami napowietrznymi 15kV z trzech istniejących stacji transformatorowych 110/15kV w Łomży (GPZ-I, RPZ-H, RPZ-IH Jantar), Przez teren gminy przebiegają linie elektroenergetyczne 110kV relacji Łomża - Zambrów, Ostrołęka - Łomża, Łomża - kierunek Nowogród, Łomża - Wizna.

Na terenie gminy znajduje się 88 stacji transformatorowych 15/0,4kV. W większości przypadków są to słupowe stacje transformatorowe typu ŻH, STS lub STSa.

Odbiorcy energii elektrycznej są obsługiwani przez posterunek energetyczny w Łomży. Remontu

i modernizacji wymagają następujące urządzenia elektroenergetyczne:

- dawna linia napowietrzna 30kV Łomża - Wygoda - Zambrów,
- linie napowietrzne 15kV relacji Łomża - Śniadowo, - Nowogród z odgałęzieniem do Jednaczewa, - Giełczyn, - Kossaki, - Pogdórze,
- sieć elektroenergetyczna SN i nn we wsi Stara Łomża p/Szosie,

Aktualnie w gminie, ze względu na konfigurację sieci elektroenergetycznej SN i jej stan techniczny, dostarczana jest moc i energia elektryczna do odbiorców w ilości przez nich zapotrzebowanych. Ilość stacji transformatorowych 15/0,4kV jest wystarczająca w stosunku do potrzeb odbiorców.

Infrastruktura techniczna obszaru zmiany studium

Tereny zmiany studium w przeważającej części obejmują grunty wolne od zabudowy, dlatego ich wyposażenie w infrastrukturę techniczną nie jest wysokie. Jednak dzięki położeniu na obrzeżach systemów osadniczych możliwe jest szybkie doprowadzenie sieci wodociągowej, elektroenergetycznej czy telekomunikacyjnej. Trwająca budowa drogi ekspresowej także wiąże się z wyposażeniem w odpowiednią infrastrukturę techniczną. W miejscach, gdzie występuje już zainwestowanie doprowadzone są sieci wodociągowe (obszar w miejscowości Chojny Młode, Nowe Kupiski, zakład w Grzymałach Szczepankowskich, Podgórzu), elektroenergetyczne oraz telekomunikacyjne. Istniejąca zabudowa posiada indywidualne zbiorniki na nieczystości. Obszary położone przy wschodniej granicy Giełczyna sąsiadują bezpośrednio z MPWiK, w granicach którego wyznaczono bezpośrednią strefę ochrony ujęcia wody. Przez teren w obrębach ewidencyjnych Bożenica, Chojny Młode oraz Grzymały Szczepankowskie przebiega linia elektroenergetyczna 110 kV. Odcinek wysunięty najdalej na południe przecina linia elektroenergetyczna 400 kV. Przez pozostałe obszary biegną również linie niższych napięć (teren w Jarnutach, Nowych Kupiskach, Jednaczewie, Boguszycach, Konarzycach, Giełczynie).

Teren zmiany studium w miejscowości Giełczyn przecina istniejącą farmę fotowoltaiczną, z kolei w obszarze w Jarnutach mieści się elektrownia wiatrowa służąca pozyskiwaniu energii elektrycznej.

Wokół elektrowni wiatrowej w miejscowości Jarnuty funkcjonuje strefa ochronna w promieniu 1,5 km (stanowiąca wartość 10H wysokości całkowitej elektrowni wiatrowej) wykluczająca możliwość lokalizacji nowej zabudowy mieszkaniowej. Obejmuje ona następujące miejscowości: Jarnuty, Łochtynowo, Dłużniewo, Janowo, Sierzputy Młode, Stare Kupiski oraz miasto Łomża.

Przez obszar zmiany studium (w obrębie ewidencyjnym Dłużniewo i Jarnuty) przebiega Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej, której celem jest zwiększenie dostępu do Internetu dla instytucji publicznych, przedsiębiorstw i mieszkańców obszarów peryferyjnych zagrożonych „wykluczeniem cyfrowym”.

Pozostałe zagadnienia wymagane zgodnie z art. 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym dla obszaru zmiany studium:

Na obszarze zmiany studium nie występują:

- obszary występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;
- obszary naturalnych zagrożeń geologicznych (osuwania się mas ziemnych);
- rekomendacje lub wnioski zawarte w audycie krajobrazowym jak i krajobrazy priorytetowe.

VIII. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU

VIII. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU

W zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- położenie północnej części obszaru gminy w zasięgu krajowej sieci ekologicznej ECO-NET PL oraz Obszarze Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, co świadczy o dużym przyrodniczym potencjale obszaru gminy,
- położenie gminy w obszarze funkcjonalnym Zielone Płuca Polski,
- znaczne zróżnicowanie przyrodnicze - szczególnie północnej części obszaru gminy - z zachowaniem licznych obszarów w stanie zbliżonym do naturalnego,
- korzystne warunki dla rozwoju różnych form turystyki, wypoczynku i rekreacji, szczególnie na obszarze Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi oraz w jego sąsiedztwie,
- występowanie użytków zielonych w obrębie zmeliorowanych dolin rzecznych, umożliwiających rozwój intensywnej hodowli bydła,
- położenie wzdłuż wodnego szlaku turystycznego wiodącego na Pojezierze Augustowskie - (rzeka Narew),
- występowanie znacznych, zwartych obszarów gleb sprzyjających produkcji rolnej, szczególnie w zachodniej części obszaru gminy,
- znaczna poprawa stanu sanitarnego wód Narwi w wyniku sukcesywnego rozwiązywania gospodarki ściekowej na obszarach położonych powyżej gminy Łomża,
- dobre warunki aerosanitarne przy braku większych źródeł emitujących zanieczyszczenia do atmosfery.

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- zanieczyszczenie wód rzeki Gać, pochodzenia zewnętrznego, zanieczyszczających rzekę Narew,
- występowanie zagrożeń powodziowych na części obszarów atrakcyjnych turystycznie,
- brak systemowego rozwiązania zbiórki, selekcji i transportu odpadów stałych,
- nierozwiązana gospodarka ściekowa na obszarze części gminy.

W zakresie demografii, obsługi ludności i mieszkalnictwa:

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- korzystne położenie względem regionalnego ośrodka równoważenia rozwoju miasta Łomża, gdzie występuje koncentracja placówek usługowych o znaczeniu lokalnym, ponadlokalnym i regionalnym,
- występowanie podstawowych placówek usługowych o znaczeniu lokalnym, korzystna struktura wieku ludności,
- wzrost zaludnienia w gminie,
- korzystna sytuacja lokalowa w placówkach oświaty,
- korzystne warunki mieszkaniowe charakteryzujące się dużą powierzchnią użytkową mieszkania na 1 osobę i małą ilością osób w mieszkaniu oraz wzrostem powierzchni użytkowej budowanych mieszkań.

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- duże rozmiary bezrobocia, szczególnie wśród absolwentów i ludzi młodych w przedziale wiekowym 18-34 lata.

W zakresie rolnictwa:

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- duży udział użytków rolnych w strukturze użytków gruntowych,
- korzystne warunki do dalszego rozwoju produkcji zwierzęcej, w szczególności bydła mlecznego oraz trzody chlewnej,
- duży udział kompleksów pszennych i żytnich dobrych w gruntach ornych predysponowanych do produkcji roślinnej o wysokiej wydajności, w szczególności roślin przemysłowych oraz paszowych dla produkcji zwierzęcej,
- duży udział gruntów stanowiących własność indywidualną a także korzystna struktura wieku właścicieli tych gospodarstw daje możliwość dalszego rozwoju produkcji specjalistycznej, wysokotowarowej,

- korzystne proporcje gruntów orných do użytków zielonych w poszczególnych gospodarstwach rolnych,
- wysoki poziom środowiska naturalnego daje szansę na dalszy rozwój rolnictwa ekologicznego,
- wysokie walory krajobrazowe gminy stwarzają szansę dalszego rozwoju agroturystyki

Uwarunkowania hamujące rozwój:

- niski wskaźnik zmeliorowania użytków zielonych przy stosunkowo dużej ich powierzchni nie w pełni wykorzystywanej do produkcji pasz,
- brak dostatecznie rozwiniętej bazy przetwórczej,
- trudności ze zbytem produktów rolnych po korzystnych cenach,
- niewystarczający poziom szkoleń rolniczych dotyczących prowadzenia gospodarstw rolnych nowoczesnymi metodami i ich opłacalnością,
- zbyt mała średnia powierzchnia gospodarstw rolnych oraz niezbyt korzystna struktura agrarna tych gospodarstw.

W zakresie gospodarki:

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- duże zasoby i rezerwy siły roboczej,
- bogate zasoby płodów rolnych,
- występowanie wolnych obiektów do wykorzystania na działalność produkcyjno- usługową,
- istniejąca sieć transportowa - przebiegi dróg krajowych nr 61 i nr 63, przebieg pomocniczej linii kolejowej Śniadowo-Łapy,

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- występowanie gleb chronionych,

W zakresie turystyki:

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- obecność części Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi na obszarze gminy,
- szlak wodny Narwi umożliwiający rozwój różnych form turystyki wodnej,
- występowanie oznaczonych pieszych i pieszo-rowerowych szlaków turystycznych umożliwiających uprawianie krajoznawczych form turystyki,
- malowniczość krajobrazu, wynikająca z ukształtowania i pokrycia terenu, z licznymi punktami widokowymi,
- walory wędkarskie rzeki Narew.

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- brak bazy turystycznej,
- zbyt mała promocja walorów turystycznych.

W zakresie komunikacji:

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- funkcje i połączenia dróg krajowych wraz z mniastotwórczym potokiem ruchu rekreacyjnego,
- założona możliwość realizacji obejścia Łomży z realizacją węzłów i skrzyżowań,
- zrównoważony stosunek obciążenia ruchem w stosunku do stopnia rozwoju sieci drogowej regionu.

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- braki ulepszonych nawierzchni wielu dróg lokalnych i gminnych,
- zły stan techniczny dróg i ulic wiejskich oraz niska nośność podbudów jezdni,
- braki w rozwoju zaplecza ruchu kołowego w regionie,
- zbyt wąskie pasy drogowe dróg lokalnych i głównych dróg tranzytowych,
- niedorozwój sieci drogowej na niektórych obszarach nowej zabudowy mieszkaniowej wsi w okolicy Łomży,
- brak dostępu do komunikacji kolejowej.

W zakresie zaopatrzenia w wodę

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- istniejące ujęcia oraz stacje wodociągowe pokrywają potrzeby perspektywiczne zapotrzebowania wody,
- bardzo dobrze rozwinięta sieć wodociągowa obejmująca 40 wsi na terenie gminy,

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- ujęcia i stacje wodociągowe wymagające modernizacji lub rozbudowy,

W zakresie odprowadzenia ścieków

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- istniejąca sieć kanalizacji sanitarnej we wsi Stare Kupiski z odprowadzeniem ścieków do miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej w Łomży,
- istniejąca sieć kanalizacji sanitarnej z oczyszczalnią ścieków we wsi Mikołajki,
- opracowana dokumentacja techniczna na sieć kanalizacji sanitarnej we wsiach: Bożenica i Nowe Kupiski,

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- brak rozwiązywanej gospodarki ściekowej w pozostałej części gminy.

W zakresie zaopatrzenia w gaz

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- istniejący na terenie gminy system gazociągów wysokiego ciśnienia oraz stacja redukcyjno-pomiarowa I stopnia,
- zaopatrzona w gaz przewodowy wieś Stara Łomża Nad Rzeką.

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- brak sieci gazowej średniego ciśnienia w pozostałej części gminy.

W zakresie elektroenergetyki;

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- istniejące stacje transformatorowe 110/15kV (KPZ) w Łomży

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

1. konieczność przeprowadzenia remontu i modernizacji sieci elektroenergetycznej SN i nn we wsi Stara Łomża p/Szosie oraz linii 15kV relacji Łomża – Śniadowo - Nowogród z odgałęzieniem do Jednaczewa, - Giełczyn - Kossaki, - Podgórze oraz dawna linia napowietrzna 30kV Łomża - Wygoda - Zambrów.

Synteza uwarunkowań rozwoju w zakresie zmiany studium

Zgodnie z uchwałą Nr XXV/206/21 Rady Gminy Łomża z dnia 24 czerwca 2021 r. zmienioną uchwałą Nr XXIX/235/21 z dnia 30 listopada 2021 r. przedmiotem zmiany studium jest aktualizacja przebiegu drogi ekspresowej nr S61 oraz wskazanie obszarów pod docelowe tereny inwestycyjne. Obejmuje ona tereny o łącznej powierzchni ok. 1 032 ha położone w środkowej oraz północno-zachodniej części gminy. Przebieg przez obszar opracowania ww. drogi ekspresowej nr S61 należy do ważniejszych uwarunkowań zewnętrznych predysponujących dalszy rozwój całej gminy. Do głównych uwarunkowań wewnętrznych obszaru zmiany studium zaliczono:

- Obszar objęty zmianą studium stanowią w głównej mierze wolne od zabudowy użytki rolne posiadające dostęp do dróg publicznych, w wybranych podobszarach znajduje się istniejąca zabudowa przemysłowa (w tym farma fotowoltaiczna i elektrownia wiatrowa), a także domy mieszkalne;
- W obrębie analizowanego terenu znajduje się fragment udokumentowanego złoża kruszywa

naturalnego pod nazwą Kisiołki (nr złoża KN 19387);

- W granicach zmiany studium przeważają gleby średniej oraz słabej jakości (przeważnie jest to IV oraz V klasa bonitacyjna); całkowita powierzchnia gruntów chronionych (klas I-III) w rejonie opracowania zajmuje ok. 14 ha;
- Obszar opracowania znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Subniecka Warszawska o numerze 215;
- W obszarze zmiany studium występuje ok. 36 ha zewidencjonowanych lasów;
- Tereny zmiany studium znajdują się częściowo w granicach obszarów prawnie chronionych na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, takich jak:
  - Obszar Chronionego Krajobrazu „Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi”,
  - otulina Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi,
  - Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi (PLB140014),
  - Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Narwiańska (PLH200024);
- Teren zmiany studium znajduje się w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Lepacka Struga $Q=1\%$, na zalanie wodą narażone są fragmenty użytków zielonych o powierzchni ok. 15 ha;
- Głównym źródłem hałasu będzie ruch samochodowy odbywający się budowaną drogą ekspresową; z uwagi na niski stopień skanalizowania gminy w obszarze zmiany studium może dochodzić do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych;
- Przez północną część obszaru zmiany studium przebiega główny korytarz ekologiczny Przełomowa Dolina Narwi (GKPn-7), natomiast przez jego południowy fragment przechodzi główny korytarz ekologiczny Czerwony Bór (GKPnC-5A);
- W granicach zmiany studium występuje 12 stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- W ciągu ostatnich lat w gminie Łomża obserwowane były przeważnie korzystne tendencje demograficzne związane ze zwiększaniem się liczby ludności;
- Potencjalni mieszkańcy generują potrzebę wyznaczania nie tylko nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową, ale również usługowo-przemysłową, która zapewni nowe miejsca pracy;
- W obszarze zmiany studium występują dobre oraz bardzo dobre warunki dostępności komunikacyjnej;
- Tereny zmiany studium w przeważającej części obejmują grunty wolne od zabudowy, dlatego ich wyposażenie w infrastrukturę techniczną nie jest wysokie. Jednak dzięki położeniu na obrzeżach systemów osadniczych możliwe jest szybkie doprowadzenie sieci wodociągowej, elektroenergetycznej czy telekomunikacyjnej.

W ramach zmiany studium sporządzono odrębne opracowanie pt. „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju Gminy Łomża”, które zawiera szereg aktualnych danych określających potrzeby i możliwości rozwoju gminy wynikające m.in. z analiz ekonomicznych, środowiskowych, społecznych oraz demograficznych. W ramach dokumentu „Analizy potrzeb i możliwości rozwoju Gminy Łomża” opracowano również bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę. Wyniki bilansu terenów, wskazane w ww. opracowaniu umożliwiają w obszarze zmiany studium wyznaczenie terenów:

- dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
- dla zabudowy zagrodowej,
- dla zabudowy usługowej,
- dla zabudowy lotniskowej,
- dla zabudowy przemysłowej, produkcyjnej i magazynowej.

Powierzchnie, jakie w ramach bilansu terenów można wykorzystać poza obszarami o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej zostały wskazane w rozdziale 4 dokument pt. „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju Gminy Łomża”.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Przy opracowaniu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łomża” posłużono się następującymi materiałami źródłowymi:

- Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Łomża opracowany przez WBPP w Łomży w 1993 roku;
  - Wykaz zabytków i obiektów kulturowych sporządzony przez Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Białymstoku - Delegatura w Łomży;
  - Przyroda województwa łomżyńskiego pod redakcją Aleksandra W. Sokołowskiego - Łomża, 1997 rok;
  - Opracowanie fizjograficzne ogólne dla planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łomża opracowane przez „Geoprojekt” Warszawa, 1982 rok;
  - Stan środowiska województwa podlaskiego - WIO Ś w Białymstoku 1999 rok;
  - Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie województwa łomżyńskiego – gmina Łomża
  - Plan urządzenia Gospodarstwa Leśnego Nadleśnictwa Łomża na lata 2000 - 2009;
  - Mapy glebowo-rolnicze;
  - Program małej retencji w województwie łomżyńskim - Instytut Melioracji i Użytków Zielonych, Falenty, 1997 rok;
  - Waloryzacja agroekologiczna obszaru Zielone Płuca Polski - IUNG Puławy, 1994 rok;
  - Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 roku;
  - Wykaz gruntów sporządzony przez Starostwo Powiatowe w Łomży;
  - Ewidencja obszarów zmeliorowanych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku;
  - Materiały Rejonu Energetycznego w Łomży;
  - Materiały Wodociągów Wiejskich Spółka z o.o, w Łomży;
  - Dane urzędu statystycznego w Łomży i w Białymstoku;
  - Mapa topograficzna gminy w skali 1 : 25 000;
  - Wykaz wniosków do studium sporządzony przez Urząd Gminy w Łomży;
- oraz **opracowaniami wyższej rangi:**
- Koncepcja Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET - Polska;
  - Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2010 sporządzona przez Zarząd Województwa Podlaskiego w sierpniu 2000 roku wraz z poprzedzającymi materiałami diagnostycznymi;